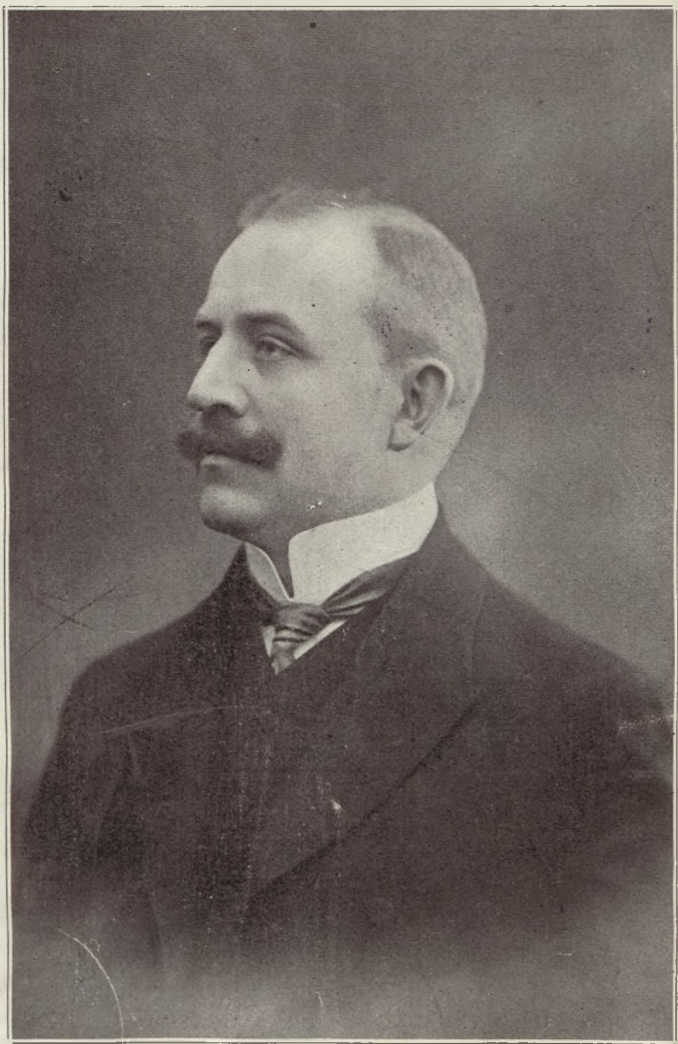

1410.

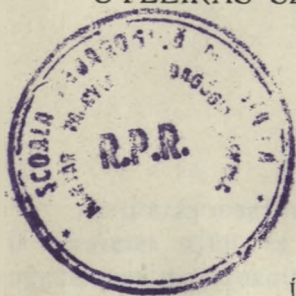
A szerző arcképe.

Lsz. Gk. 106.

I/3148

ÉSZAK VIDÉKEIN

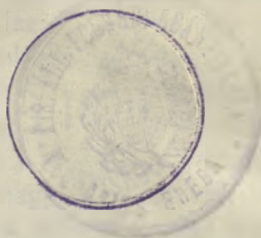
ÚTLEÍRÁS SZÁMOS KÉPPEN

Élt. napok sz. 4. 1036
Születés sz.

ÍRTA:

ECK PÉTER

3186

103182

TEMESVÁR

NYOMATOTT UHRMANN HENRIK KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1913

ÉSZAK VIDEKÉIN

1884. évi
Május 1. nap

NYELV

I.

Az utazás magában véve az ország határain belül is élvezetet nyújt és felfrissítja a kedélyt, mert a mindennapi megszokott életbe változatosságot, újszerűségeket elegyít. A honi városoknak, vidékeknek valamiben mindig eltérő jellegzetessége figyelemreméltó látnivalót, tanulságot tár fel, ami bizonyos mértékben vagy elszórakoztat, vagy a tanulni vágyó érdeklődést leköti.

Mennyivel élvezetesebb, szebb és tanulságosabb ennél azután az utazás oly vidékeken, melyek az ország határaitól messze túlterjednek, ahol gyökeresen megváltozva kerül elénkbe minden, más az emberek arca, kifejezése, járása, mozdulata, ahol más erények uralkodnak, más felfogások, más — talán jobb — erkölcsök nyilvánulnak meg. Ahol a házak más sajátosságokkal bírnak, más szokások vannak elterjedve és egész más a táj és a vidék körülöttünk. Elmét, szívet nemesít és különös nagy gyönyört vált ki bensőnkől, hogy elvegyülhetünk ebben a más környezetben, a más idegen néppel közvetlenül megismerkedhetünk, sőt részt vehetünk mindennapi életükben is.

A külföldi perifériákra való utazás nálunk ujabban élénken fellendült; különösen a társas utazások váltak gyakoriakká, melyek rendszerint olcsóságuk miatt keltenek a közönség körében nagyobb arányú érdek-

lődést. Ezek a társas utazások azonban legtöbbször kiábrándítják a benne résztvevőket, mert mindig jogos panaszokra szolgáltatnak okot. Egyszer az ellátás, másszor a program miatt támadnak ezek a panaszok, de majdnem minden esetben az utazás hirdetett olcsósága szerez váratlan csalódásokat. Azonkívül a társas utazások zártkörűsége, a korlátok közé vont s hajszolva felkeresett látnivalók felületes szemlélései hamar kimerültté is tesznek, ami méltán fokozza ezután még inkább az ilyen utazások után keletkező elégedetlenségeket.

Valamely idegen országbeli város, vagy vidék pusztá látnivalói nem is elégíthetik ki az utazást, ha nincsenek egybekapcsolva az ottani viszonyok, az ottani nép sajátosságainak a megismerésével. És ép ez az, amit az utazásnak a tömegessége szinte teljes lehetetlenné tesz és amiért a társas utazások — hacsak azok különleges üdülő kéjutazásokra nem szorítkoznak — nagyon kivételesen válthatják be a hozzáfűzött reményeket. A tanulságos, kedélynemesítő és szórakoztató utazásnak igazi becses értékei csak szabad mozgást biztosító önállósággal meríthetők ki s így azoknak, akik a nagyvilág nagyszerűségei, szépségei miatt útra kívánnak kelni, csak ilyen önálló utazást lehet ajánlani.

*

Amidőn ez év júniusában külföldi utamra indultam, egyedül a szabad akaratom volt az, mely lépéseimet irányította és minden befolyástól menten vezetett mindahhoz, amit látni, megismerni kívántam. A vágy, mely az előttem ismeretlen tájak felé ösztökélt, nem tagadhatom, izgalommal töltött el. Az ezrekre menő kilométerek távolságaira azonban mitsem gondoltam, előrelátható fáradalmakkal nem törődtem, csendes kis otthonom hiába marasztalt, az idegen világ ellenállhatatlanul maga felé vonzott.

Amint azonban a vonatra szálltam, majd velem a vonat elindult, az út előtti izgalom megszűnt bennem

és úgy éreztem, mintha megszokott városomból csak a szomszédba vándorolnék. A magyar vasút gyors-szárnyú kereke tovavitt a nagy alföldi rónán át, mely bőséges termést ígért szorgos magyar népünknek, — száguldva hagyta el a kis magyar alföld váltakozó tájait is, majd az ország nyugati határát átszelve további gyors iramban haladt előre, egyik állomást a másik után elhagyva, mire megérkeztünk Bécs nagy állomására, ahol rajokban szállt ki az utasok tömege.

Átszálltam egy másik vonatra, mely alig tartó várakozás után ujult erővel tovább vitt, előbb lapályon át, majd dombos tájakra, tovább pedig erdős-hegyes vidék közé. A vasúti kocsiban idegen hangok áradtak el, jele annak, hogy már teljesen idegen földre jutottam. És mennél odébb haladt a vonat északnak, az idegen-szerűség annál nagyobb mértékben fokozódott, az utasok túlnyomó része már szláv nyelven beszélt. Így szólított meg az egyik közbeeső állomáson felszállt és közelembe telepedett uriember, amit meg nem értvén, sajnálatomnak adtam kifejezést, hogy hiányos a nyelvtudásom. De németül hozzáfűztem, hogy magyar utas vagyok és Prágába igyekszem. Magyar létem közelébb hozta a 40 év körüli utitársamat és élénk érdeklődéssel fordult hozzám most már németül és kérdezte:

— Talán Bécsből jön és megtekintette a nagy császárvárost?

Önkéntelenül elhallgattam, hogy Bécset két ízben már alkalmam volt látni, azt feleltem, hogy utam otthonomból megszakítás nélkül visz Prágába, ahol bizonyos időt szándékozom tölteni, hogy a várost lássam és megismerjem. Kijelentésem szemmel látható jó hatást gyakorolt utitársamra, kezét nyujtott és bemutatkozott, amit viszonyoztam. Utitársam egy Prága közvetlen közelében fekvő malátagyár igazgatójának mondotta magát és a magyarok iránt érzett meleg szimpátiáját nyilvánította meg.

— Jól esik hallanom, — mondotta ezután —, hogy a mi szép fővárosunkba törekszik, mely önnek sok kellemes gyönyörűséget fog okozni.

— Oly kevésbé ismerem a cseheket és fővárosukat, — feleltem erre, — hogy a mostani külföldi utazásom alkalmát felhasználom és kielégítem rég táplált érdeklődésemet.

— Biztosíthatom előre, hogy csak szépet fog látni nálunk és tapasztalni fogja, hogy szívélyesen és előzékenységgel látják majd mindenütt, ahol megfordul. Ez az előzékenység barátságos érzelművé fokozódik még, ha alkalmyszerűen megnyilvánítja magyar voltát is, amiért annál nagyobb mértékben fogják felkarolni és a látnivalók felkeresésében odaadón támogatni.

Kissé érthetetlenül hangzott ez és bizonyos meglepettséggel tekintettem utitársamra, aki ezt egyhamar észrevette.

— Látom, önt meglepi, amit mondtam, — folytatta — de ne gondoljon semmi különösebbre, csak annyiból tartottam szükségesnek ezt felemlíteni, mert nincs birtokában a cseh nyelvnek és németül kell érintkeznie Prágában. Kissé megszokott azonban az, hogy minden német nyelven beszélő egyént ott osztráknak tekintsék és ha nem is általánosan, de egyes helyeken ez a körülmény nem mindig váltja ki a kellő előzékenységet.

El nem palástolható mosollyal válaszoltam: — Most már értem; tehát, ha prágai tartózkodásom alatt netán a cseh sovinizmussal is kénytelen leszek találkozni, úgy nyilvánítsam ki, hogy magyar vagyok...

— Nem bánom, tulajdonítsa a cseh sovinizmusnak, de kérdem viszont, a magyarok nem-e ugyanily sovinizták és ezt az érzelmet leginkább nem-e ép az osztrákokkal éreztetik?

Mit tettem egyebet, mint helybenhagytam és ezzel politikai térre terelődött a további társalgás, ami utitársamat arra indította, hogy szenvedelmes

kifakadásokkal illesse az osztrákokat. Szavai keserű gyűlöléssel voltak eltelve, mialatt arról beszélt, hogy a cseh aspirációknak mily nagy ellenségei az osztrákok és milyen ádáz indulattal törekednek a cseh nemzet boldogulásának útját szegni. Kiéreztem szavai-ból, hogy a cseh aspirációk alatt Csehország önállóságára gondol és hogy az ezirányban kifejtett cseh politikai ténykedések nem tudnak eredményhez jutni, ami általános elkedvetlenedést vált ki a népből.

Nem tartottam helyénvalónak, hogy ilyen nemzeti érzelmű kérdések feszegetésében részt vegyek, némán kísértem cseh utitársam beszédjét. De amidőn politikai heve alább szállott, büszke nemzeti önértetére apelláltam és arra kértem, mondana el valamit a csehek történelméből. Kérésemnek készséges örömmel tett eleget és röviden összefoglalva a következőket mondotta el:

— Az ötödik század második felében egy szláv eredetű nép élén Čech nevű vezér keletről — állítólag a Kárpátok aljáról — átvonulva, a mostani Csehország területén letelepedett. Ennek a vezérnek a nevét örökölte később a nép és az ország. Hogy a csehek bevonulása előtt kik lakták a földet és harcokkal kellett-e azt annak idején elfoglalniok, ma már egész bizonyosan nem lehet tudni. Vannak hitelesnek látszó jelek arra nézve, hogy a bójerek birták az ország területét, kik a csehek bevonulása után nagyrészt azokba olvadtak. Innen származik, hogy Csehországot még máig is Bohémiának nevezik.

Čech vezér és törzséből származó utódai meglehetősen sokáig uralkodtak a nép fölött. Közülük kiválóbb nevű vezér volt Samo és Kroh, mely utóbbinak leánya: Libusa egy Premysl nevű főrangúhoz ment férjhez, aki Csehország legelső fejedelmi dinasztiáját megalapította.

A Premysl-dinasztia 1306-ig uralkodott Csehországban. Kiválóbb fejedelem volt ezen dinasztiából:

Borivoj, aki a kereszténységet felvette, majd Szent-Vencel, aki később Csehország védőszentjévé lett, azután I. Bretisláv, akit az utókor a cseh Achilles néven tisztel és végül II. Vladisláv, aki 1158-ban királyságra emelte ugyan az országot, de a királyi méltóságot csak 1212-ben I. Ottokár szerezte meg véglegesen.

A Premysl-dinasztia utolsó sarja III. Vencel király volt, aki gyilkos tör által Olmützben 1306-ban megöletett.

A Luxenburgok dinasztiája következett ezután a trónon, melyet János király alapított és aki szövetségben a franciákkal az angolok elleni háború alkalmával 1346-ban a crecyi csatában elesett. Fia I. Károly igen nagy érdemeket szerzett azért, hogy Csehország kulturális, kereskedelmi és ipari érdekeit nagyban előmozdította, de különösen örök időkre belevéste a nevét a történelembe azon kiemelkedő tetteivel, hogy megalkotta a Csehország oszthatatlanságáról szóló aranybullát. I. Károly fiának, IV. Vencelnek uralkodási idejére esik a husziták mozgalma (1419-től 1434-ig), mely alkalommal Žižka János és Prokop vezérlete alatt — kiket a nagy jelzővel örökített meg a történelem — a csehek kiváló nagy bátorságot fejtettek ki az idegen légiók betörései ellen.

Posthumus László halála után a csehek megválasztották királlyá Podibrád Györgyöt, Csehország akkori országnagyát, akinek dicsőséges uralkodása után ugyancsak választás útján III. Vladisláv nyerte el a királyi koronát. Fia Lajos 1526-ban a mohácsi csatában vesztette el életét.

A megüresedett trónra ezután 1526 október hó 23-án a cseh főnemeselek meghívták a Habsburg-házból származó Ferdinánd főherceget, mely idő óta ez a dinasztia uralkodik Csehországon. A Habsburgok uralkodása alatt különös nevezetességű volt II. Rudolf, aki a tudományokat és művészeteket mozdította elő; azután II. Ferdinánd, akinek uralkodási ideje alatt a

30 éves háboru kezdődött és amely Csehországnak pótolhatatlan nagy károkat okozott, amennyiben az évszázadokon át gyűjtött műkincsektől fosztotta meg.

I. Ferenc király alatt Csehország az osztrák császári birodalom koronaországa lett. 1848-ban a jószágos Ferdinánd önként lemondott trónjáról és azt átruházta I. Ferenc József javára, aki azóta dicsőiesen uralkodik Csehország felett és új alkotmányt adott a nemzetnek.

Előzékeny utitársam ezután a vonat ablaka felé mutatva folytatta: „Nézze vidékeinket, amint hegy és völgy, erdő és mező egymásután váltakozik, épúgy iparnak, földmívelésnek, bányászatnak és állattenyésztésnek munkás művelői a csehek. Józan, szorgalmas és törekvő nép a cseh, mindenekfelett pedig igen vallásos. Nincs önállóságunk olyan sem, mint a magyaroknak, de bennünk egy szebb jövő reményei élnek és nem adjuk fel önálló nemzeti aspirációinkat. Nagy történelmi multtal dicsekedhetünk, nem volnánk hűek e multhoz, ha lemondanánk örök időkre állami önállóságunkról. Istenbe vetett bizalommal várjuk minden erőnkkel kifejtett tevékenységeink gyümölcsét, a jobb és szabadabb kor eljövételét!”

Szemei megcsillantak, mialatt beszélt és látszott, amit mondott, lelke mélyéből jött elő. Pedig nem-e hiú ábránd az csupán, amiért rajong és hogy Csehország soha önálló, szabad ország többé nem lehet?

A kölcsönös rokonszenv megnyilvánítása közben megköszöntem utitársamnak tanulságos és hasznos felvilágosításait, majd meleg érzelmekkel elbúcsúztunk egymástól, mert vonatunk Prágába érkezett.

II.

Prágában.

A Moldva két partján elterülő Prága festői fekvésével, nagyvárosiasságával, melyben élénk forgalom, lüktető élet pezseg, nem várt jó hatást gyakorol az idegenre. Monumentális épületei, melyek modern új és régi műízlésről tanuskodnak, számos nagy és gondozott parkja, szép művészi szobrai, a mi Budavárunkhoz hasonló Hradzsin, a Moldva partjainak meglepő rendezettsége és az azon átvonuló sok híd, olybá varázsolják a cseh fővárost, amelyet meglátogatni, megtekinteni nemcsak érdemes, de történelmi emlékei miatt a legnagyobb mértékben tanulságos is.

Méltán nevezte egykor Göthe a cseh fővárost „Észak Rómá“-jának, ennek bizonyosságát adja majd minden lépésünk, amit a városban, de legkivált az Altstadtban, Kleinseiten és a Hradzsinon teszünk. Csak a Károly-híd felé menjünk el és az előtte elterülő Krizovničke namestin (Keresztes vitézek terén) állapodjunk meg egy kevés időre és a középkori benyomást gyakorló tér gazdag látnivalókban részesít. Jobbra mindenekelőtt az 1602-ben épült Szent-Szalvátortemplom, melynek homlokzata szentek szobraival van díszítve és pompás építkezésű balkonnal van ellátva. Közvetlen mellette az óriási méretű Klementinum

reneszánsz-stilben, mely 1653-tól 1726-ig épült fel s amelyben 7 udvar által elválasztva 2 templom, néhány kápolna, a csillagvizsgáló torony, az egyetem filozófiai fakultásának hallgatótermei, egy archaológiai gyűjtemény és az egyetemi könyvtár van elhelyezve. A Klementinummal szemben Prága egyik legszebb temploma, a reneszánsz-stilű és 1688-ból való Szent-Franciskus-Seraphus-templom áll, melynek kupolái Rainer-féle freskókkal vannak díszítve. Mellette ismét az 1662-ből származó, a keresztes vitézek rendje által alapított kolostor terül el, melynek könyvtárában Csehország történelmére vonatkozó igen értékes kéziratok őriztetnek. A kolostor előtt egy ujjabbkeletű monumentális szobor van, mely a prágai egyetem 500 éves jubileuma alkalmával állíttatott fel s amely IV. Károly császárt ábrázolja, amint jobbában az egyetem alapítólevelét tartja. A szobor talapzatát az egyetemi fakultások allegóriái és a császár korában élő nevezetesebb személyiségek relief-képmásai díszítik.

De ezek által még nincsenek kimerítve a város eme részének történelmi nevezetességei, mert a kolostortól keletre a gótstilű altstadti hídtorony minden régisége dacára nagyon kecses építkezésével magához bilincseli az érdeklődést. A tornyot várszerű jellegével IV. Károly és IV. Vencel építtette és kemény támadásoknak volt kitéve a 30 éves háboru idejében, amikor 1648-ban a svédek bombázásának szilárdan ellenállt. A toronynak a tér felé eső része rendkívül sok építkezési díszszel van ellátva; boltozatát, melyen át a Károly-hídra vezet az ut, igen érdekes freskófestmények díszítik. Köztük figyelemreméltó IV. Vencel kedvenc szimbóluma, a kék mezőben álló jégmadár, amelylyel elég gyakran más történelmi nevezetességű helyen is találkozni. A torony felsőrészi termében, melyben 10 éven át az 1621-ben lefejezett renitens cseh főurak fejei lógtak, most kisebbszerű muzeum van elhelyezve.

A torony alatt áthaladva a Károly-hídra jutni, melyet egyszerűen köhídnak is neveznek. A híd 1342-ben építtetett és balra elhajolva 16 ívben az Altstadtot a Kleinseitével kapcsolja össze. Különös érdekességgel bír, hogy a szentek életéből vett 30 szobor díszíti a híd két oldalát, melyek egyenkint a híd oszlopain nyugsznak. A szobrok régi és újabb alkotásuak, van közöttük igen eredeti fafaragásu és kőszobor is, de valamennyien félre nem ismerhető olasz jelleggel bírnak, ami azt bizonyítja, hogy a csehek élénk összeköttetésben állottak az olasz szobrászokkal, tőlük tanultak és elégítették ki művészi hajlamaikat.

A híd és vele a szobrok már több ízben a Moldva árvízveszedelmének voltak kitéve. Különösen az 1890. évi nagy árvíz rongálta meg a hídat, mely alkalommal 2 szobor a Moldvába zuhant. A híd jobb oldalán van nepomuki Szent-János szobra, csillagalaku örökmécsessel, koszorúkkal és egyéb kegytárgyakkal elhalmozva, melyet 1683-ban Brokov neves szobrász broncba öntött és amelyhez az ország minden részéből, mint kegyhelyhez évenként igen sokan elvándorolnak. A Szent-János szoborral szemben, a híd másik oldalán levő Szentháromság és Szent-Norbert szobra között, arany kereszttel jelzett emléktábla van a híd oldalához illesztve, melynél a legenda szerint Szent-János a Moldvába taszított. A hídat a tulsó oldalon két kisebbszerű gótstilű torony fejez be, melyek földalatti folyosóval vannak egymással összekötve.

A hatalmas Moldva folyónak ez a Károly-híd körüli része egyik legvonzóbb látványossága Prágának. Az innenső oldalon a nagyméretű paloták, a tuloldalon a fokozatosan emelkedő és a királyi várpalotához vezető domboldali szép városrész, feljebb a Hradzsín, melynek tetején a Szent-Vida dóm zöld tornyai emelkednek a magasba, majd a hegy másik oldalán az ugyancsak régi építkezésű paloták, házak sora, lejjebb ismét a Moldva lombos szigetei, felejthetetlen képet

tárnak a szemlélő elé. Még pompásabb a kép az esti időben, amikor pazar fényárban uszik minden körülöttünk és az egész táj tompult körvonalai még megkapóbb és elragadtatóbb látványt nyújtanak.

Alig szabadulhattam a pompás kép lebilincselő szemlélésétől, amikor szállodámba való visszatérőben az Altstadt városrész forgalmas utain a modern Prágát volt alkalmam ép a legalkalmasabb esti időben megismerni. Itt bontakozott csak ki teljes egészében, hogy mily nagyméretű centruma ez a város az országnak. A Ferdinandova trida és Vačlavske namesti, melynek legfelső részén a cseh nemzeti muzeum pompázik, két legszebb helye Prágának, ahol az ujabbkoru építkezés remekei sorakoznak egymás mellé és különösen az előbbiben az elitközönség minden este a legraffináltabb divatu öltözékekben szemkápráztató színes világvárosi korzót alkot.

Elvegyülve a korzó közönségében feltűnőnek találtam, hogy amilyen általános a színpompás izlést eláruló öltözködés, épúgy a magatartásban, társalgásban a hölgyek és urak egyaránt élénk modort tanúsítottak. És amint tovább figyeltem ezt a sajátosságot, a taglejtésekből is szembeszökővé vált a csehek élénk temperamentuma, ami ezt a szláv nemzetet egyébként minden külső megnyilatkozásban jellemzi. Az arc kifejezés, a szem csillogó tekintete, a hajzatnak feketébe hajló színe, az ajkak csukodása, az orr merev állása, a test erőteljes tartása mind szláv vonással birnak. Hozzájárul ezekhez a sugár, markáns termet és az erőszakosságra hajló fellépés, amivel teljesen körvonaloztam a cseh férfi jellegzetes tulajdonságait. A nők ugyanezeket a vonásokat szelidebb formában viselik ugyan, de a szláv jelleg náluk is szembetűnően észlelhető. Prága pedig méltó kifejezője a cseh nemzetnek, mert egészben véve nemzeti főváros. Alig vehető számba az a kevés idegen nemzetiségű, mely a cseh fővárosban él s miként a statisztika megállá-

pítja, hogy Prágában 92 és fél százalék ismeri el a cseh nyelvet anyanyelvének, könnyen levonható belőle az is, hogy a városban az idegennyelvűek csak elszigetelten vannak meg.

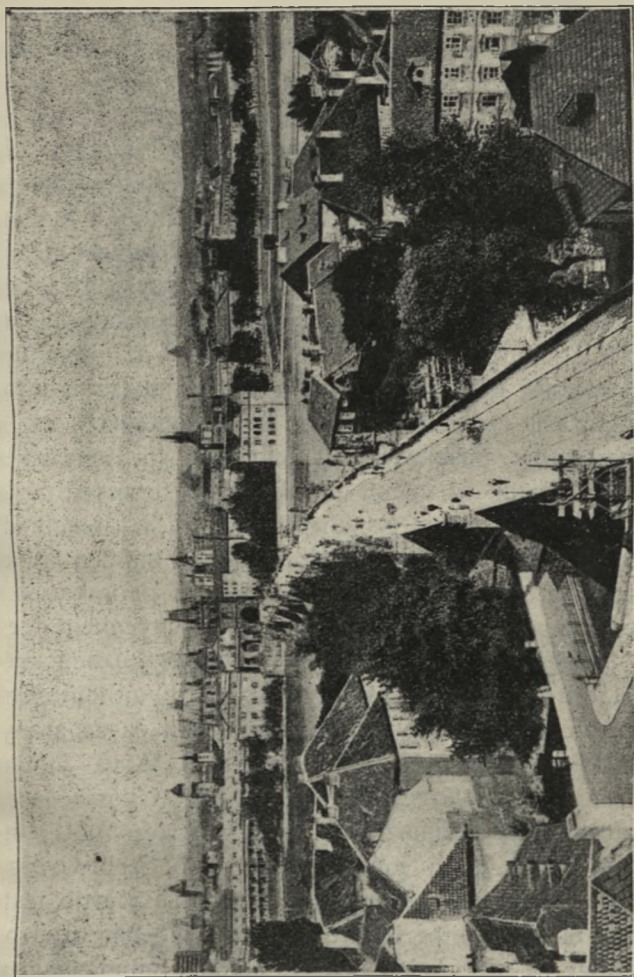
Téves volna azonban azt állítani, hogy a cseh nyelv birása nélkül Prágában, vagy Csehország egyéb részein nem lehet érintkezni. A csehek nagy ipari és kereskedelmi összeköttetést tartanak fenn az osztrákokkal és a németországiakkal egyaránt s így a német nyelv birásával mindenütt nagyon jól el lehet menni, mindenhol beszélnek. Az a cseh sovinizmus sem olyan túlzott már, mint volt talán annakelőtte, legalább prágai tartózkodásom erről győződtetett meg és ilyen megnyilatkozással egyáltalán nem találkoztam.

*

Midőn másnap reggel elindulni készültem, hogy valamely nevezetesebb jelentőségű helyet megtekintsek és erre nézve szállodám tulajdonosától némi útbaigazítást kértem, meglepődtem, mikor csupán a templomok sorából mintegy nyolcat ajánlott a felkeresésre és a történelmi érdekességekkel bíró paloták, gyűjtemények és tárlatok egész garmadáját nevezte meg, mint olyanokat, melyeket megtekinteni el ne mulasszam. Nem tartottam magam egészen az ajánlathoz, hanem kezembe vettem a város térképét és elindultam a Moldva tulsó oldalára a királyi vár felé és amerre elhaladtam, úton-útfélen templom, kápolna hirdette a csehek mély vallásosságát és kegyeletes érzületeit. Egyikbe-másikba be is tértem, legtöbbje százados multtal dicsekedik, de bármennyire történelmi jelentőségűek is azok, nem mindig kötik le az idegen figyelmét, mert különösebb régészeti szempontból vett emlékeket nem rejtenek magukban.

Az új Ferenc-hídhöz jutottam, mely a belvárost a túloldali Smichov városrészsel kapcsolja össze. Az alig néhány éves köhídről, mely átvonul a Moldva folyó közepén levő Schützeninsel-en, ismét egy igen

megkapó látvány tárult elém. A festői Petrin hegy terült el szemeim előtt, mellette a Nebožížek domb,

Prága látképe a Károly-híddal.

melynek déli oldalán a nagykiterjedésű szép Kinszky-kert fekszik. A két magaslat között helyezkedik el a IV. Károly által építtetett éhségfal (Hungermauer). A Petrin tetejéből karcsu kilátó torony meredezik ki,

ugyanott a közelében kis templomot, a Szent-Lőrinc templomot látni.

Folytattam az utamat a hídon át és a Karmeliteka ulicen át az elhagyatott Trzistérre, onnét pedig a Hradzsínra, a királyi várhoz kerültem. Feljutva, közelebbről még át sem tekinthettem a vár külső részeit, — a magaslatra vezető bütykös kövezetű út alaposan kifárasztott, — amikor újabb, egész váratlan kép tárult ismét elémbé. Prága városának teljes látképe volt ez, amely a tiszta napsugaras időben minden pompájával elragadtatott és sokáig elgyönyörködtetett. Elragadtatásomnak kifejezést is adtam egy a Hradzsín másik, lépcsős oldaláról felkerült és ugyancsak pihenőt tartó úriembernek, aki velem együtt az elkerített bástyaszerű kőfalhoz támaszkodva, de megszokottabb hangulattal szemlélte a város festői tájképét s aki a benszülöttek büszkeségével jelentette ki, hogy ilyen szép városnak az egész föld kerekiségén nicsen párja. Megnevezte a város szembetűnő részeit, a kiemelkedő tornyokat, építményeket, a Moldva folyó minden hídját, az abban fekvő szigeteket, a nyilvános parkokat és a távolabb elterülő gyárakat, melyeket egyenként igen jól lehetett kivenni. A további szóváltás közben tájékoztattott arról, hogy a királyi vár nem nyújt fontosabb látnivalókat, azonban a Szent-Vida-dóm és az aranycsinálók utcája már érdekességüknél fogva jobban megérdemlik a figyelmet. El is vezetett készségesen a közelfekvő dómhoz, ahol elválva kíséromtól, mindenekelőtt a dóm jobb oldalán levő Szent-György lovasszobrát tekintettem meg, melyet a Martin testvérek és Klausenberg György még 1373-ban bronzba öntöttek. A szobor kisebbszerű alkotás, mindazonáltal kiváló értékét a régisége és a gondos munka adja, mellyel annak idején a szobrászok elkészítették.

A Szent-Vida-dóm a királyi várépület harmadik udvarán terül el hatalmas méretekben. Építkezését már 1344-ben IV. Károly uralkodása idejében kez-

dették meg, de az akkori legkiválóbb műépítések közreműködése mellett majdnem egy teljes évszázadon át folytatott munkát a husziták mozgalma megakasztotta. Az azután következő folytonos háboruskodások alatt a dóm legértékesebb műkincseitől is megfosztott, sőt a poroszok által történt megszállás alkalmával maga az építkezés majdnem teljesen tönkrement. Csak 1859-ben került sor ismét arra, hogy a dóm megmaradt részei restauráltattak és az építkezés újabb és tökéletesebb tervek szerint folytatódott, azonban ma sincsen még befejezve. Egy erre a célra alakult egyesület fáradozik újabban a dóm építésének megvalósításán és immár közel áll a befejezéshez.

128182
A dóm eredeti gótstilű építkezés. A külsejét díszítő gazdag apró építkezési művek nemes szépségükben és ezer sok változatukban a legnagyobb mértékben elragadók. Két könnyed, karcsú, mintegy 100 méteres torony impozánsan nyúlik ki a magas égnek, melyek azonban csak valamivel a középén túl gótstilűek, felső részei már reneszánszban nyertek kiépítést, melyet azután zöld rézkupolák fejeznek be. A dóm főbejárata még építkezés alatt áll, úgy, hogy a dóm belsejébe csak az oldalajtókon lehet bejutni.

A dóm belső főhajójából áttekintve a belső részeket, felette csodálatraméltó, hogy a dóm belsejében alig van valami építkezés, a nagyszabású boltozatokat csak igen karcsú oszlopok tartják, melyek tartóerejüket főként kívülről nyerik. A szentély és a dóm középhajója között elterülő csarnok építkezési ritkaság és egy valóságos képtárlatot foglal magában, amennyiben a dóm építésével kapcsolatos összes nagyszámú személységeknek képmásai vannak benne felsorakoztatva. A mészkőből készült díszes főoltáron a cseh patrónusok emailképei vannak kirakva, mely mögött a királyi mauzoleumot látni, egy művésziesen kiképzett karrarai márványból való alkotás, melyben I. Ferdinánd király-

nak, felesége Anna királynőnek és a szerencsétlen végzetű Miksa császárnak szobrai vannak elhelyezve. A mauzoleum belsejében, az oldalfalakon IV. Károly és 4 feleségének, IV. Vencel, Posthumus László és Podebrad György relief-képmásai díszlenek, tetemeik pedig II. Rudolf koporsója körül nyugosznak. A mauzoleum egy a XV. századból származó művészi kivitelű vasrácsossal van elkerítve.

A mauzoleumtól jobbra a dóm legnevezetesebb része: a Szent-Vencel kápolna terül el. A kápolnát egy régi veretű vasajtó zár, melyen egy karikával ellátott és broncból való oroszlánfej van megerősítve. Ezen karikába Szent-Vencel, amikor álnok gyilkosai halálosan ütlegették, a kínok alatt belefogodzkodott. A kápolna belseje cseh drágakövekkel és több a XVI. századból származó freskókkal és egyéb festményekkel van díszítve. Az oltár ugyancsak XVI. századbeli alkotás, alatta Szent-Vencel sírja helyezkedik el, mögötte pedig Szent-Vencel vértje és páncélinge üveg alatt őriztetik. A kápolnában 1526-ban I. Ferdinánd Csehország királyává koronáztatott s ugyancsak benne akkoriban a cseh nemesség több tagja Szent-Vencel-lovaggá avatott. A kápolnával szemben a híres milanói csillárt látni, mely a VII. századból való és amelyet a csehek 1162-ben az olaszok ellen viselt háború alkalmával zsákmányoltak. Azonban a csillár alsó része bír csak igazi műbecscsel, mert a felső rész kiegészítésül utóbb készítettett hozzá, amint azt egyébként élénken meg is látni.

A dóm egyéb oldalrészeit azután egy sor kápolna és különböző családi sírboltok foglalják le. Nevezetesebb ezek közül az érseki kápolna, melyben Csehország érsekeinek tetemei nyugosznak. E fölött egy külön teremben vannak a dómnak még megmaradt ritkaságai és műkincsei elhelyezve. Ugyancsak nevezetes nepomuki Szent-János sírboltja, mely 3700 font ezüsből veretett ki és érdekes látványossága a dómnak.

A dóm baloldalának végén fekszik a Zsigmond-kápolna, a hűtlen Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem sírkövével. Sokáig elnéztem a szomorú emlékezetet felidéző helyet és végigszáguldott lelki szemeim előtt Erdély történelmének Báthory Zsigmond által képviselt igen hányatott korszaka. A honát áruló Báthory Zsigmond, „aki kiirtá a legjobbakat, elfecsérlé a haza vagyonát, koldussá tette az országot s amidőn már nincs, amit elveszítsen, elhagyta nyomorultan, megálázva.“ Aki Prágából intézte egy ideig Erdély sorsát, majd eladta azt kétszer is elalkudva hitvány pénzen a beszámíthatatlan Rudolfnak. Akiben annyi ritka zseniálítás lakozott, mégis embertelen szívvel és örült garázdasággal zúzott semmivé egy országot. Akinek nevéhez az ország népe, színe-java ragaszkodott, mégis eltaszította magától kiméletlen lélekkel, hazafiatlan érzelmekkel.

Eltávoztam a helyről, ki a dóm boltozatos ívei alól, mely annyi gyönyörűség után nyomasztó hangulatot váltott ki a bensőmből. A másik oldalajtón jutottam ki a szabadba és elmentem a közelfekvő szűk aranycsinálók utcájába. A falúvégi apró házak szorosan egymás mellett sorakoznak el, bementem az egyikbe, ahol egy munkásasszony fogadott gondosan tartott egyszerű kis lakásában, melyhez kicsi szoba és annál még kisebb konyha tartozott. Pörögve beszélt a korát meghaladó, ránczos képű asszony, amit azonban meg nem értettem és fejfel intve adtam értésére, hogy próbáljon másként beszélni. Tört, alig érthető német nyelvre fordította ezután magyarázatait, hogy az egész utcában egykor aranyművesek laktak, akiket a Báthory Zsigmonddal egyjellemű Rudolf foglalkoztatott és maga is igen sok időt fecsért el azzal, hogy feltalálja a valódi arannyal teljesen egyenértékű műarany készítésének módját. Minden idejét ez foglalta le, de az uralkodóhoz nem méltó pepecselő munka évek hosszú során át sem vezetett eredményhez. Elhanyagolta kedv-

telésével az ország sorsát, intézkedéseit minden következetesség nélkül, szeszélyszerűen adta ki, amiért egyik baklövést a másikra halmozott és temérdek áldatlan következményt zúdított az országra.

Az én cseh asszonyom később kitárta a szoba egyetlen ablakát és felém intett, hogy tekintsek ki. A meredek, mély Szarvas-völgy tárult felém, amelynek sűrű növényzete felnyúlt egészen a lakás ablakáig. Nagyon szépnek jelentettem ki és az asszony büszke meglegedettséggel bólintott reá. Pénzt csúsztattam a kezébe és villanyoson visszamentem a Ferenc-hídhöz, majd a Schützeninsel vendéglőjében ebédhez ültem.

Délután kényelmes sétát tettem a Smichov városrészbe, amely lombos, szépen gondozott, csendes utcáival üdítőleg hatott reám a délelőtti fáradalmak után. Ezt a városrészt az iparosok negyedének lehet nevezni, de nagyobb utcáiban igen sok újabb építkezésű bérpalota is vonul el, ami ennek a városrésznek ugyancsak nagyvárosi jelleget kölcsönöz. Kijebb haladva rendezetlen utcákon át szabad földterületekre értem, ahol villák, kertes házak, jó távolságokban egymástól, alkoták az ide-oda hajló utat. Ezek között a Mozartovauliceben fekvő Bertramka-villa vonzott érdeklődéssel, amelyet meg is találtam sűrű bokroktól körülvéve, amolyan falusias, kövezetlen út mentén. A polgárias, kicsiny villában, a Dusek-családnál vendégként sok ideig tartózkodott Mozart, ahol híres Don Juanját szerzette, amit a villa falába illesztett emléktábla is jelez.

Innét átkanyarodtam a Moldva felé, majd a Palacky-hídon át a Vačlačke náместire tértem vissza, ahol egy kávéházban pihenőt tartottam abból a célból, hogy a lapok útján a hazai hírek felől tájékozódjam.

Talán említenem sem kell, hogy magyar ujsághoz nem jutottam és a kiszolgáló pincér értelmetlenül meredt reám, amikor a kérés nélkül hozott „Narodni listy“ helyett olyat kívántam.

Meg kellett elégednem a német ujságokkal, sőt ezekben sem igen volt alkalom válogatni. A kávéházi ujságasztalon halmoz cseh ujság, feltűnően sok szaklap és folyóirat között meglehetősen ritka volt a német, sőt korlátozott mértékben voltak meg a szokásos vicclapok is, melyeket csehnnyelvű műszaki, kézműipari, mezőgazdasági és kereskedelmi lapok pótolnak. Bámulatosnak találtam a cseheknek ezt a nemzeti érzületét, mely körülményből ismételtén tapasztaltam, mennyire szívós ez a faj nemzetiségét a sajtó terén is megnyilvánítani. Összehasonlítva pedig a mi viszonyainkkal, egyáltalán nem túlzás annak a megállapítása, hogy nálunk éppen megfordítva áll ez a nemzetiségi megnyilvánulás. Kávéházainkban több az idegennyelvű lap, mint a magyar és inkább bővelkedünk idegen nemzetbeli ujságokkal, mint a saját magunk termékeivel.

Miután a rendelkezésemre állott ujságokból — azok leginkább németországiak voltak, melyek csak kivonatosen foglalkoztak a magyar dolgokkal, — vajmi keveset tudtam meg az otthoni eseményekről, uzsonnát elfogyasztva tovább indultam, hogy a „Na Prikope“-ra, Prágának egy másik, igen szép és forgalmas útjára kerüljek.

A széles úton ugyancsak nagykereskedői élet nyüzsgött, nagyméretű üzletek pompás kirakatokkal, hatalmas építkezésű paloták, bankok, pénzüzetek váltakoznak benne. Elkalandoztam az úton, meg is álltam itt-ott egyes helyein, szemlélve ami figyelmet jobban lekötötte és meg kellett állapítanom, hogy Prága a mult történelmi emlékei között mesés formában tudott modern nagyvárossá kifejlődni. Különös érzékére vall a cseheknek, hogy modernségük nemcsak egyes megnyilvánulásokban vehető észre, hanem minden téren való törekvéseikben és mindezek felett építkezésükben nyilvánul meg az előhaladott kornak a szelleme. Ilyen építkezés a cseh országos bank reneszánsz-stilű hatalmas épülete, mely ott pom-

pázik az egyik keresztút sarkán és amelynek gyönyörűen kiképzett bejárata és díszes lépcsőcsarnoka már magukban véve is elárulják, hogy az épület belső részei sem lehetnek minden művésziesség híján.

Alig haladtam el mellette, amikor egy régi várszerű épület tűnt a szemem elé, a világhírű gótstilű puskapor-torony. 1485-ben épült ez a sajátos, kisebb-nagyobb tornyokkal ellátott építmény, mely a régi városrésznek annakidején egyik kapuját képezte és várárokkal volt körülkerítve. Ma restauráltan áll a többi köréje sereglett ujkorú építkezés közé ékelve és a városnak egyik legforgalmasabb csúcspontját képezi. Közvetlen mellette a városháza épülete terül el, melynek építkezése méltóan egybehangzik a környékező palotákkal és impozáns külsővel ad magáról kiemelkedő jelentőséget.

Estére fordult az idő és az utcai forgalom emberáradatokba változott át. Elvegyültem az emberek közé és céltalanul elbarangoltam az utcákon, míg fáradtan ismét szállodámba vissza nem tértem, hogy alapos pihenő után másnap kora reggel frissült erővel vonatra szállva, utazásomat tovább folytassam.

*

Reggelre a meleg nyári napsugár ébren talált; útra készen a vasúti állomáson vártam az osztrák határra vivő gyorsvonatot. A várakozás nem tartott sokáig, a vonatra ültem és elutaztam Prágából. Magamba zárva sok szép emlékeit, némán búcsúztam tőle, amint a Žižkov-domb mentén a Karolinenthal városrészen át, majd az 1300 m. hosszú viadukton, mely a Moldva folyót és annak két szigetét áthidalja, később a kisebbszerű, csupa villákból álló Bubna városrészt átmetszve, a várost végleg el nem hagytam.

Sűrű egymásutánban elhagytuk azután a vonatmenti kisebb helységeket, változatos szép tájak elszórakoztatták egyedül való utazásomat. Az Elba

völgye mentén jelentéktelen állomások után Aussigba érkezett a vonat, mely város regényesen terül el az Elba partján és különböző ipari vállalkozásoknak jelentős gócpontja. Itt bonyolódik le az Elba folyón Németországból beözönlő nagy árúforgalom, összekötő kapcsa Hamburg és Bécs kereskedelmének, mert majd minden német árú Aussigig jut hajóval, ahol átrakják a vasúti kocsikba és szállítják további rendeltetési helyére.

Nem időztünk sokáig ezen az állomáson és odább haladtunk; rövid idő alatt elértük a határállomást, Bodenbachot. Alig állt meg a vonat, bejött a vasúti kocsiba a zöld zubbonyos, porosz sapkás, oldalfegyver nélküli német finánc és udvarias előzékenységgel kérdezte, nincs-e valami elvámolni való. Az utasok készséggel nyitották fel bőröndjeiket, a finánc pedig vizsgáló szemekkel tekintett azokba. Felnyitottam én is útikosaramat és a szemfüles német gyanusat találva, megkérdezte, mi van a felső részen levő két dobozban. — Cigaretta — válaszoltam és megmutattam. A finánc megtekinti és megállapítja, hogy a cigaretták házikészítményűek. Sajnálattal kijelenti, hogy azokat nem vihetem magammal a határon át, hanem vagy meg kell vámoltatnom, ami tekintélyesen nagy összeg, vagy pedig, amit legjobban ajánl, küldjem vissza, — esetleg nála is hagyhatom és ha visszajövök az útról, megint magammal vihetem. Megállapodtam azután vele, hogy inkább visszaküldöm postán a cigarettákat, mert utam visszafelé nem erre fog vezetni. Ezzel vizsgálatait folytatva tovább ment. Jó magyar szokás szerint azonban kifogtam a fináncon, elláttam magam bőségesen a saját cigarettáimból, a még csekély maradékkal bíró dobozokat levittem az állomásra és az ottan talált egyik vasúti alkalmazottnak a kezébe nyomva, odaajándékoztam. Felszálltam a vonatra, mely rövid idő múltán mozgásba helyezkedett és elindult, mialatt a még mindig ott álló vasutas szalutálással

köszönte meg váratlan ajándékomat és végleg elhagytuk az állomást.

A kis finánckaland simán elvégződött, átvonultunk a határon, ismét az Elba mellé szegődtünk, melynek völgyében meglehetősen ideig haladva immár német területen, a rend országában élveztük a szép vidékeket. De vajmi sokáig ez sem tarthatott, a néhány közbeső állomást hamar átfutotta a vonat és Drezdába érkeztünk.

III.

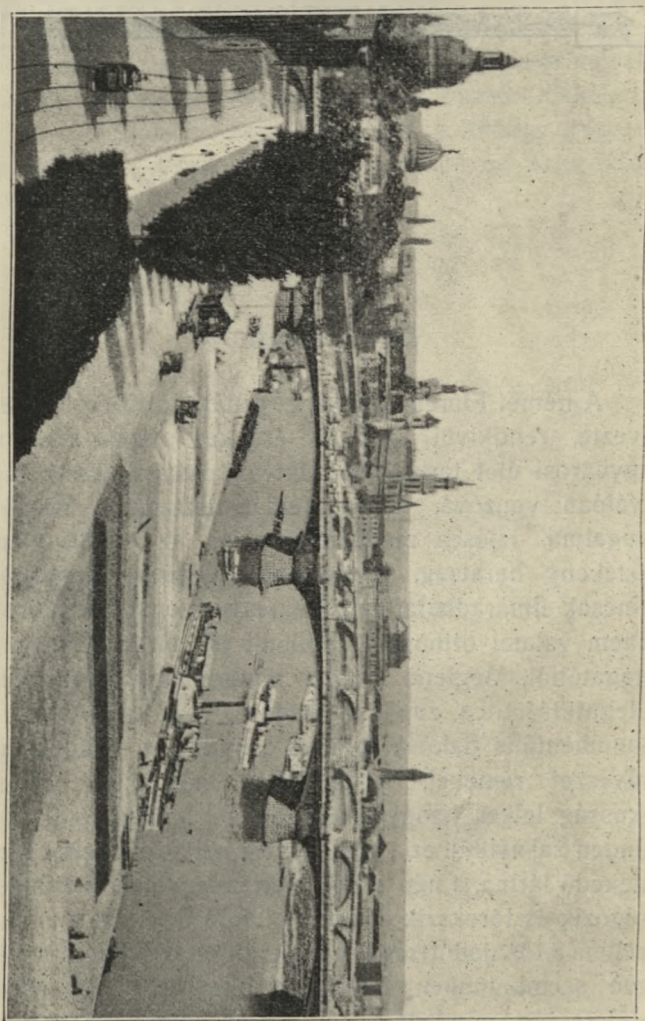
Drezdában.

A német Florenz, amint Drezdát Gottfried Herder nevezte, rendkívül szép és érdekes város. Nem a nagyvárosi élet tarka-barka látványosságai teszik oly kiválóan vonzóvá, hanem példás tisztasága, előkelő nyugalma, izléses rendezettsége és az a közvetlen, előzékeny barátság, mellyel az idegeneket fogadják, nemcsak elmaradhatatlan kellemes benyomást gyakorol, hanem valami otthonias érzelmet is vált ki az idegen látogatóból. Meglepő a város minden egyes részeiben, a legutolsó utca zugában pedáns csín uralkodik, a monumentális paloták sorában csupa izlés, gondosság, művészet remekel. A félmilliót meghaladó városi lakosság lelkes hangyaszorgalommal munkálkodik, de minden zaj nélküli ez a munka, nem hallatszik sehol sem tülekedő lárma, a nép utolérhetetlen fegyelmezettséggel dolgozik és törekszik dolgaiban előre jutni. Itt a német szellem előhaladottsága, annak kulturális fölénye már igen szembetűnően észlelhető, érezzük, hogy nincs felületesség, mindent a komoly öntudatos ész, a duzzadó alkotó erő uralja.

A kellemes benyomások hangulatával mentem a Prágai-uton végig az Elba partjáig, az Augustus-Brücke-hez, majd a Brühl-féle terrasra, ahol a város

pompás elterülése, a környék kápráztató látványa bámulatra ragadott. Az Elba völgyében fekvő városnak

Drezda látképe.

ez a parti része felette pompás képet tár elő a szemlélőnek; a messziségben elvonuló dombok és sziklás hegyek nagy ívben védve körülkerítik a várost, az Elba folyón békésen közlekednek a hajók. Az

Augustus-híd egyedüli összekötő kapcsa az ó- és új városrésznek, egészen természetes, hogy a város főforgalmi ere azon vonul át. Igen megkapóak a híd

Katholikus udvari templom Drezdában.

körüli városi képek, melyek felejthetetlen jó hatást gyakorolnak. Ott áll mindenekelőtt a hídtól balra az impozáns Albert király szobor, mögötte a képviselőház, szemben a renoválás alatt álló katolikus udvari

templom, mögötte a nagyméretű királyi várpalota, jobbról ismét a reneszánsz-stilű királyi operaház, mely a Wagner-operák révén világhírű. Előtte János király szobra, melyet Schilling alkotott, a vár és az opera között valamivel beljebb pedig Drezda leghírnevesebb építménye, a „Zwinger“ terül el.

Lépteim arra felé vezettek, vonzott magához a sajtáságos épületkolosszus, amit elsőbb külső részeiről vettem szemügyre és körüljártam Pöppelmann XVII. századbeli nagy hírű építési művét. A teljesen önálló és minden idegen befolyástól mentes német barokk-alkotás rengeteg sok festői díszével, rokokoszerű cirádáival, szobrászműveivel egymagában is nevezetes látnivaló. Különösen a négy részből álló derékszög-építmény sajátos kivitele köti le a figyelmet, melyek eredeti módon vannak félköralakú építkezéssel egybekapcsolva. Az udvar felől karzatok vonulnak végig az épületen, melyek azonban már reneszánsz-stilűek és amelyek az udvar térségére nyilva egykor az ott folyó udvari ünnepélyek, felvonulások és sportjátékok nézőközönségének képezték helyet. Az udvar jelenleg parkirozva van és közepén Frigyes Ágoston király emlékszobra áll. A Zwinger építkezési idejében nem nyert teljes befejezést, csak a XVIII. század közepe táján építtetett ki teljesen. A színház felé eső épületrészen ez meg is látszik, mely összhangzásban van ugyan a többi épületrésszel, azonban olasz reneszánsz-jelleggel bír és a Zwingernek két oldalról igen impozáns megjelenést kölcsönöz. Az újabb építkezésű épületrészben van a királyi képtár elhelyezve, míg a többi helyiségekben a rézmetszetek tára, a zoológiai, anthropológiai és etnográfiai muzeum, majd az ókori muzeum és a matematika-fizikai csarnok nyer elhelyezést.

Különösebben a képtár iránt érdeklődtem, azt tekintettem meg legelsőbb. A képtárt Frigyes Ágoston alapította saját meglevő képtárával, amit utóbb ő,

majd utóda III. Ágoston király újabb képvásárlásokkal szaporított

Nevezetes a képtár, hogy igen sok XVI. és XVII. századbeli képet foglal magában, melyek az olasz, hollandi és flāmingi festészet virágkorában élő nagy

Liotard: A csokoládés leány.

mesterektől származnak. A régi olasz mesterek közül ott van Raffaello Santi: Sixtuszi Madonna képe; Giorgione: Szendergő Vénusz; Paulo Veronese: Kánaáni menyegző; Caravaggia: A hamisjátékos; Carló Dolci: Szent-Cecilia képe. A spanyol festők közül kitűnnek Ribera: Szent-Ágnes; Murillo: Szent-Klára halála és Madonna a gyermekével című képei. A

francia festészet köréből Watteau: A szerelem ünnepe és Liotard: A csokoládés leány című képei birnak kiváló nevezetességgel. A flämingi mesterek sorából Rubens: Merkur és Árgus, Vaddisznóvadászat és Quos ego képei; Van Dyck: Anya és gyermeke, valamint Szent-Hieronimusz képei, végül Werff: Hágár elűzése és Synders: Hölgy az elejtett vadnál című művei igen kiválóak. A hollandi festők közül képviselve van Rembrandt: Saját képmása Saskiával, Saskia piros virággal és Manoh áldozata című képeivel; Bol: Jakab álma; Hedda: A reggeli; Netscher: Ének zongorakisérettel, valamint több más festőnek leginkább tájképfestményeivel. Ami azonban a képtárban legnagyobb mértékben elragadtatott, az Munkácsynak Krisztus a keresztfán című festménye volt, melyet hosszan elnéztem, mert alig tudtam betelleni a kép megható jelenetével és zseniális kidolgozásával.

Az ujabbkorú festők közül Echtler: A család nyomora; Kieszling: Mignon; Gabriel Max: Egy miatyánk; Hofmann: Jézus a templomban és Hermann Prell: Judas Ischarioth című képek kötötték le figyelmemet.

Kevés idővel kifutotta még, hogy a rézmetszetek tárában is széttekinthettem, mely félmillió lapból álló gyűjtemény felett rendelkezik, időbeli rendszerben összeállítva s egyik legnagyobb és legtökéletesebb gyűjteménye Európának, Németországra nézve pedig egyedülálló. Bő alkalmat nyújt a tanulmányozásra ez a tárlat azoknak, akik a grafikai művészet iránt valódi műérzéssel birnak. És hogy ilyenek nem kis számban vannak, bizonyította az a körülmény, hogy a tárlat minden részében odaadó figyelemmel vagy ülve lapozgatták az egyes albumokat, vagy szemlélték a kiállított műlapokat; több helyen pedig szorgalommal másolták is az egyes kiválóbb műveket.

Délután 2 órára haladt már az idő, látogatásomat be kellett fejeznem és eltávozva a sok gyönyörűségben

részesítő Zwingerből, ebédlő helyet kerestem. Hamar rátaláltam a német vendéglőre s miután a kirakatba

Werff: Hágar elűzése.

helyezett étlap sok jót ígért aránylag kevés pénzért, elhatároztam, hogy az ó-németstilű faragványos bútortattal berendezett étkezőbe betérek. Négy fogásból álló menüt rendeltem és a fehérruhás pincérleány

barátságos kedéllyel intézkedett, hogy az ebéd asztalra kerüljön. Közben felszolgált a csapófedővel ellátott kőkorsóban a müncheni sört, a vendégek túlnyomó része ezt itta s idegen létemre ezzel is beleéltem magam a benszülöttek környezetébe. Vendégek jöttek és mentek és ahány volt, nők, férfiak egyaránt jó ismerősnek látszott lenni az étkezőhelyen. A nagy látogatottságot reám nézve kedvezőnek találtam, hogy jóhírű vendéglőbe tévedtem s megfelelő ebédhez jutok.

Az ebéd meglehetősen késett, de azután a pincérleány kétszeri nógatásomra sor szerint mégis asztalra hozta. Az ebéd nem volt ugyan a legkiválóbb, de megjárta. Volt leves, marhahús körzetekkel és mártással, pecsenye kompóttal és sajt, meg gyümölcs, ezért azután 1 márka és 50 pfennig járt ki fizetség fejében. Ami az ebéd magyaros ízéből hiányzott, — mindenütt nem főzhetnek úgy, mint nálunk, — azt helyrepótolta a müncheni korsó illatos söre és így teljesen kielégítve hagytam el a Mahlzeittal köszönő kiszolgálóleányt és vendéglőjét.

A szállodámban tartott pihenő után sétára indultam előbb a főutcán, ahol az üzleti kirakatok foglaltak le, majd a királyi nagykertbe tértem. A nyilvános kertben a két év előtti hygienikus kiállítás volt elhelyezve, melynek egyik főcsarnoka: „Az ember“ című kiállítási épület összes kiállított anyagával most is változatlanul megvan. A két kilométer hosszú és egy kilométer széles nagykert pompásan gondozott, öreg lombos fák hús árnyékot nyújtanak, szép sugárutak, kényelmes ülőhelyek, gyepes részek, virágágyak, pálmacsoportok és 3 nagykiterjedésű tó, melyek közül az egyiken vidám ladikázás folyik, kellemes tartózkodást biztosít a közönségnek, mely ezt a helyet leginkább a délutáni időben sűrűn látogatja. Külön utak vannak fentartva kocsikázók, biciklisták és lovaglók részére. Igen sok kerti vendéglő, kávéház, sörcsarnok és cukrászda van a kerthelyiség majd minden részében

Balestra: A szépséget rabló öregkor. Bronzszobor.

Pálmacsoport és palota a drezdai királyi kertben.

elhelyezve, de nem hiányzik a gyermekjátszóhely sem, mely ugyancsak be van népesítve, és nagyszámú mozgóárússal elárasztva. A főallé két részre osztja a nagy kertet, melynek középső terét két, nymphákat rabló kentaurusz márványból való szoborcsoportjai díszítenek. A beljebb eső nagy virágágy közepén Balestra: A szépséget rabló öregkor című szoborműve pompázik. Tovább haladva egy a XVI. századból származó palota-épülethez jutni, mely sárgás homokkőből olasz reneszánsz-stilben épült. Ebben a jó állapotban tartott épületben van elhelyezve a szász néprajzi muzeum. A parkkal közvetlen szomszédságban külső irányban meglehetősen gazdag állatkert, míg a város felé eső irányban a botanikus kert terül el, mely utóbbi közelében a városi kiállítási palota áll.

A botanikus kert rendkívül érdekes, mert rendszeresen kultiválják benne a növényvilág összes ágazatait. Különös figyelmet érdemelnek a gyűjteményesen kiállított faminták, melyek között nem egy igen ritka példány van. Sokáig elgyönyörködtettek az épen ottlétemkor virágpompában levő alpesi növények, melyek egy elkerített sziklás területi részen tenyésztettek. Kivételesen megmutatták a kert azon külön részét is, ahol növénytenyésztési kísérleteket végeznek és kertészeti és gazdasági növények célravezetőbb trágyázási és tenyésztési módjait igyekeznek felkutatni. A kísérletek eredményeit azután gyakorlatban általánosítják a termelők között.

A német kultúra különös előhaladottságára vall, hogy minden legapróbb részletekbe behatolóan, a növénytenyésztés előmozdítására nagy gondot fordítanak és tudományosan, nagy apparátusokkal a gazdasági termelést eredményesebbé teszik, általa a gazdasági jólétet lényegesen fokozzák. Ezeknek a botanikus kerteknek és a benne folytatott kísérleteknek igen sokat köszönhet a gazdászattal foglalkozó népesség, ezek tették termőképpessé mindazon föld-

területeket, melyek sok ideig parlagon heverték. Megszámlálhatatlan milliónak az értékére becsülhető az a tevékenykedés, melyet a meglehetősen nagy és addig használhatatlan területek termőképességének a kiaknázásával előteremtettek. Boldog nemzet az, ahol annak javát a kultura eszközeivel ily módon elősegítik!

Sötét este lett, mire szállodám előkelő éttermében vacsorához ültem. A véletlen úgy intézte, hogy honfitárssal kerültem össze, akivel jól esett magyar szót váltanom az idegenben. Vajmi kevés ideig tartott azonban ez, mert bemutatott egy később odaérkező német uri embernek, s így hármásban együttes vacsora mellett társaságot alkotva ismét németül folytattuk a társalgást. Könyvkereskedő volt a honfitársam, a német ur pedig valami drezdai nyomdavállalat igazgatója, említenem sem kell, hogy üzleti ügyek kötötték közelebbi ismeretségüket. Élénk beszélgetés fejlődött ki körünkben, mialatt alkalmam volt a drezdai urnak tipikus szász voltát megismerni. A sajtószerű beszéd dialektus és a beszédközi csuklások különösen rávallottak erre. Mulatságosnak tűnt, hogy mesteri csuklóganggal szakította meg olykor-olykor beszédjét, mintha dadogó lett volna, de folytatta a fennakadás után ismét természetes hanglejtéssel ott, ahol a beszédet elhagyta.

A kedélyes diskurzióval fűszerezett vacsoránk végeztével közösen elhatároztuk, hogy valamely speciális drezdai szórakozóhelyre megyünk. A szász felajánlotta a vezetést, elhatározásunkat hamar tett követte és elsőbb egy énekes orfeumhelyre tértünk. Nem volt teljesen orfeum, beléptidíjakat nem szedtek, amolyan vendéglői helyiség csupán, melynek két végében színpadok állottak, ezeken felváltva énekeket, táncokat és zeneszámokat, majd magánjeleneteket adtak elő. Az egyik oldalon levő színpadon nemzeti viseletben állandóan tiroliak játszottak s el sem hagyták a színpadot, míg a másikon inkább változott

a műsor személyzete. Zsufolt látogatottságban a pincérleányok alig győzték a sört felszolgálni, más ital nem járta. Az énekszámok refrénjeit az egész közönség az előadókkal együtt énekelte és a német kedélyességnek ez a fesztelen megnyilvánulása minket is hangulatra keltett. Nem maradtunk azonban sokáig, szász vezetőnk a továbbmenetelre biztatott s mi hűen követtük a másikat, ugyancsak speciális helyre, a paraszt-muzeumba.

Ez egy nagyobb korcsmahelyiség volt, falusi berendezéssel, söntéssel, gerendás deszkamenyezettel. Terítetlen asztalok állottak a helyiség egyik felében, mellette támlás fapadok. Itt is meglehetősen közönség tartózkodott. Ingujban, papucsban a korcsmáros fogadott és komikus mély maghajlásokkal „unser Herrschaft“-nak szólítva bennünket, helyet mutatott a részünkre. Mialatt a furcsa külsejű korcsmáros a sört kihozta a söntésből és asztalunkra tette, körülnéztünk a muzeumi helyiségben. A menyezetről sűrűn egymás mellett hol zsinegen, hol láncon alálógtak a legkülönbefébb paraszttárgyak: eltörött vasvilla, rozsdás kapa, használhatatlan lapát, ekevasak, megrongált kocsialkatrészek, mindenféle földmives szerszám. Azután ósdi képek, törött butorok, sérült cserépedények; a falakon felaggatva parasztruhák, ökör-szarvak, lehetetlen állatfestmények, egyszóval csupa olyan tárgy, ami felett nem lehetett komolyan áttekinteni.

A korcsmáros megkezdte előadásait, kezében hosszú parasztbottal mutogatta egyenként a tárgyakat. Kacagtató bolondságokkal magyarázta azok jelentőségét és gyors bőbeszédűséggel elbeszélte a tárgyak sérülésének, törésének, hasznavehetetlenségének komikus történeteit. Közben újabb vendégek érkeztek, letette a botját és azok fogadására sietett, az eltávozóktól pedig sajtószerű kézfogással búcsúzott, amivel újabb nevetést váltott ki hallgatóságából. Folytatta azonban

figuraságait tovább, majd midőn bennünket igen ritka vendégeknek tisztelt meg, kijelentette, hogy kedvünkért megmutatja a külön szobában őrzött nagyszerű régiségét. Megmutatta valóban és csak a mulatságot gyarapította vele, mert a külön szobában egy parasztosan összetákolt lombfűrész alkotmány volt, amit gyertyákkal kivilágított és azt magyarázgatva, az előbbiekhöz hasonló bolondos beszédet hadart el.

Elhagytuk ezután a paraszt-muzeumot és egy újabb, már fényesebb vendéglőbe tértünk, ahol nagyszámból álló női fúvós zenekar szórakoztatta a közönséget. Elhallgattuk bizonyos ideig a kitünően fegyelmezett zenekart, a fehér ruhába öltöztetett nőkhöz azonban a fúvós rézhangszerek egyáltalán nem illettek, megsajnáltuk, amint nemükkel ellentétben erőfeszítéssel fújták és kezelték a hangszereket. A női emancipáció rovására irtuk ezt és megint tovább állottunk.

Kávéházban fejeztük be az estét, ahol szász vezetőnk felvilágosított arról, hogy részünk volt egy kisebbszerű német bumlizásban. Így mulat, szórakozik egyik helyről a másikra vándorolva a drezdai, sokszor családjával együtt, itt is, ott is néhány korsó sör mellett énekel, hallgat zenét és élvezi a mulattató előadásokat. Nem jár ezzel soha semmi duhajkodás, a szesz nem árt meg neki, végeredményben pedig mulatságot szerez a számára, ami teljesen kielégíti.

Elváltunk azután egymástól baráti érzelmekkel és nyugvóhelyünkre tértünk.

*

Másnap délelőttön megtekintettem a királyi várpalotában levő ipari muzeumot, az úgynevezett „Grüne Gewölbe“-t, mely közelebbről meg sem határozható nagyértékű gyűjteményt rejt magában a XV. és XVIII. század közti időkből származó műipari kincsekről. A gyűjtemény a szász uralkodóház kincses tára és nagyszámú ékszerek, drágakövek, dísztárgyak, arany

és ezüst ötvösmunkák, drága díszfegyverek, email-munkák, mozaik-tárgyak, csont- és fafaragványok és a legkülönfélébb bronzöntvények túlnyomó részben utóreneszánsz és rokokóstilben töltik be a 8 teremből álló muzeumot. Ez is, mint a világhírű képtár Frigyes Ágostnak köszöni létezését, aki a szász uralkodóháznak több helyen őrzött műkincseit egyesítette és a nyilvánosság szabad megtekintésére bocsátotta. Azóta a gyűjtemény újabb beszerzések által gyarapodott s a muzeum ma méltó arra a hírnévre, mely az egész világon róla el van terjedve. Ugy a képtár, mint a muzeum minden világrészből igen sok látogatót vonz magához, ami Drezdának állandó nagy idegenforgalmat biztosít.

De Drezdának előkelő, tiszta és csendes volta, valamint szép fekvése és egészséges tájéka igen sokakat az állandó letelepedésre is ösztönzi. Gazdag magánosok, nyugdíjazott magasabb tisztviselők előszeretettel választják ezt a várost tartózkodási helyül, számos angol és orosz főúrnak itt van állandó lakása.

Befejeztem Dreзда megtekintését és a délutáni gyorsvonattal elhagytam a várost. Az út nem volt hosszú, idegenben hamarabb ismerkedik az ember, újabb utitársak szegődtek hozzám és így gyorsan elértünk a hatalmas német birodalom fő- és székvárosába, Berlinbe.

IV.

Berlinben.

Ismertem Berlin világvárosi nyüzsgő életét, ez alkalommal másodszor jutottam a forgatagába. A két év előtti berlini napok csak fölelevenedtek bennem s szinte otthonias tájékozottsággal siettem a megérkezés után régi szállodámba. Ösmerősként fogadtak benne és szolgálatkészen nyitottak szobát, melyben ugyanaz a szigorú rend és tisztaság honolt, mint két év előtt. Az egész szállodában semmi sem változott meg; ugyanaz a tulajdonos, pincér, portás, liftes, de még a szoba-asszony és a háziszolgák is a régiek voltak. Magamra maradtam a szobában és megszabadulva az út porától, később frissült idegzettel indultam sétára.

Hová is vezethettek volna lépteim máshová, mint a sugáregyenes hosszú Friedrich-strasséra, Berlin élénk, lüktető főérébe. Zászlóerdő lengett az egész úton végig, minden keresztezésnél virágdíszes, szalagos oszlopok emelkedtek a magasba, ünnepi hangulat áramlott szét mindenfelé.

Berlin nagy ünnepre készült. II. Vilmos császárnak, a német birodalom nagykarakterű fejedelmének 25 éves császári jubileuma volt közeledőben. És Berlin impozáns módon hódolt meg a császárnak, lázas készü-

lődéssel pazar pompát fejtett ki az ünnepi alkalomra. Majd minden üzlet kirakatában zászló, babér és virág között a császár és császárné arcképe, több helyen mellszobraik és nagy olajfestményű képmásaik díszlettek. A paloták gazdag dekorációban várták a nagy napot, pompa és dísz tündökölt mindenhol, ahová a szem eltekintett.

Este volt, nappali fényárban úszott az egész út és benne hömpölyögve járt-kelt a rengeteg nép. Az Unter den Linden úton, a császári palotától a Brandenburger Tor-ig, az ünnepi pompa még fokozottabb mértékben nyilvánult meg; zászlószínekkel bevont oszlopsorok vonultak végig a széles úton, rajtuk a császári jelvény virágcsokrokkal és babérláncolatokkal díszítve. Szemkápráztató díszbe változtatták át a párizsi teret, ahol kétoldalt 6—6 oszlop sorakozott el, mindegyiken babérkoszorút nyújtó békeangyal állott, az egyes oszlop talapzatán pedig II. Vilmosnak 25 évi uralkodása alatt elmondott legjelentősebb szavai voltak olvashatók. A két oszlopsorral szemben a Brandenburger Tor építményén pedig a „Deutschland über Alles“ felírás díszlett ugyancsak zászlós, babérkoszorús, virágos dekorálástól körülvéve.

Az egész város mérhetetlen áldozatkészséggel járult a nagy ünnep fényének az emeléséhez. Méltóan kitett magáért mindenki azért a nagy fejedelemért, aki birodalmának jólétét, gazdagságát, az ipart, kereskedelmet, a tudományokat és művészeteket negyedszázados uralkodása alatt hatalmas méretekben előmozdította, hadseregének erejét pedig mintaszerűen kifejlesztette.

A német nép szoliditása, takarékos életmódja, vasszorgalma, a haladás iránti kiváló érzéke, törekvő vállalkozása lényegesen hozzájárultak a német kultusz nagyarányú előnyomulásához, de viszont a birodalom tekintélyét, hatalmát, befolyását és dicsőségét a tevékeny császár emelte arra a fényes polcra, amelyen áll és

ahová sok más ország irigykedve tekint fel. A készülő jubileumi ünnepség a népnek és a császárnak egyaránt örömnépe, mert amely nép dolgozni tud és nem léháskodó, amely népben nincsenek szélsőséges indulatok, amely nép hevülni tud szépért, nemesért és jóért és amely népben egyetlen vezércsillag lebeg állandóan maga előtt, hogy országának nagyságát, dicsőségét gyarapítani kell s ebben részt követel magának szegény és gazdag, arisztokrata és munkás egyaránt, azt büszke örömmel ünnepelheti nemzetfentartó munkálkodása közben a nép feje, maga a császár is. Méltán kell nagyrabecsülni azt a kiváló erényű népet és annak nagy császáriját, mert ennek a nemzetnek jövője közös jó és szilárd pilléreken nyugszik.

*

Amidőn másnap a kora délelőtti órákban a császári palotánál a Spree partján levő monumentális emlékszóbor előtt megállottam, impozáns kifejezését láttam a német nemzet hű és kegyeletes érzelmeinek. I. Vilmos császárnak, az egységes német birodalom megteremtőjének nemzeti emlékszobra áll ott, amint lóháton ülve harctéri mezben, elszánt, bátor tekintettel az előtte elterülő császári palotára tekint. Mialatt lovát a béke angyala vezeti, alatta a szobor talapzatán két szoborcsoportozat egyrészben a háború elrettentő végzeteit, másrészben a béke boldog áldásait jelképezi. Hatalmas négy oroszlán áll őrt a talapzat négy sarkában, amely egészet azután egy félköralakú díszes oszlopcsarnok vesz körül és a nagyalkotású művet két végben ismét egy-egy szoborcsoportozattal fejez be, melyek a dicsőséget szimbolizálják.

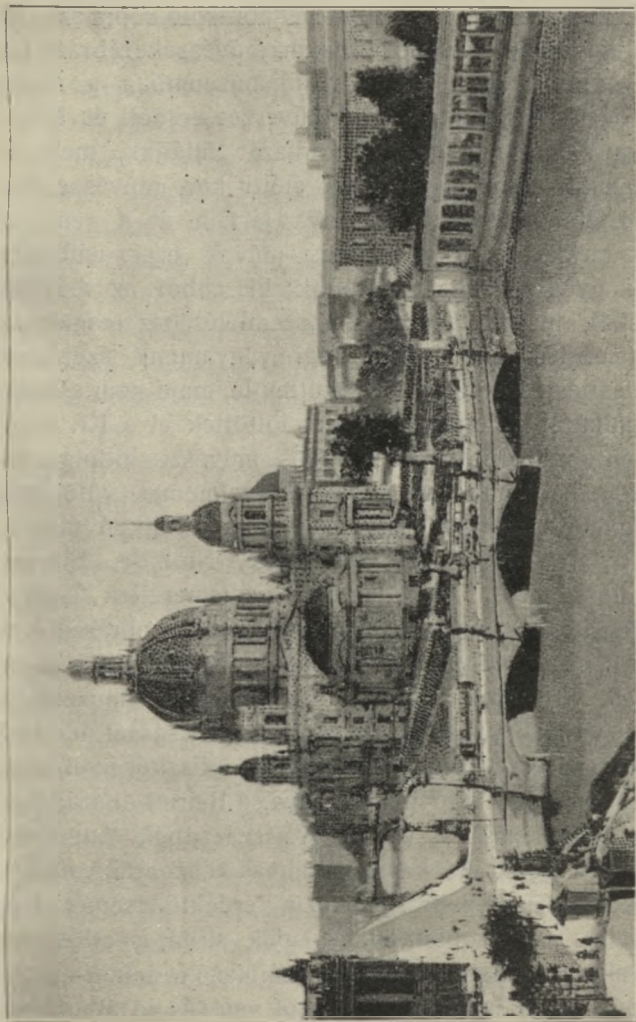
Begas Reinhold mesteri műve lélekemelő hatást váltott ki belőlem. Önkéntelenül felébresztette azt a meggyőződéses gondolatot, hogy a szoborműben a német nemzet egész történelme jut kifejezésre. A német-ség, különösen felosztott korában, nem volt minden

harci ellenség hijjával és romboló erők száguldottak azon épügy végig, mint más nemzetek felett. De a német nép erénye a harci dicsőséget egyhamar felváltotta békés szorgalmú munkával és ez tette oly naggyá és hatalmassá az országot. Jóban, rosszban egyaránt helyt állt magáért a nemzet és szerencse, dicsőség kísérte fejedelmeit, akiket a nép mindig rajongó hűséggel vett körül és emlékeit szerető ragaszkodással őrzött meg. Az emlékszobor milliójében a németiség akármely fejedelmének szobra volna beállítható, mert egész sora bizonyult kiváló vezérnek, tetterős védelmezőnek és odaadó támogatónak.

Az emlékszobortól a Lustgartenba, az ott elterülő császári dómba tértem. Az újabbkeletű dóm reneszánszstilben négy kisebb torony által körülvett fejedelmi nagy, 74 méter magas kupolatoronnyal bír, az elhajlásoknál háromszoros nagyságban beatifikációk vannak mozaikból kiképezve. A dóm homlokzatán a reformáció négy nagy alakjának: Luther, Melanchton, Zwingli és Kálvin szobrai, a homlokzat oldalrészein a bölcsek Frigyes és II. Joáchim, porosz királyoknak szobrai díszlenek. A homlokzat legfelső részén 8 zenélő angyal, a bejárat felett pedig egy mélyedésben az áldástosztó Krisztus 5 méter magas méretű ércszobra van elhelyezve. Ezenkívül még az apostolok szobrai nyertek a homlokzat oldalain parallel elhelyezést.

A dóm bejárat előcsarnokába lépve, mindennekelőtt a hatalmas méretű bronzajtók keltenek érdeklődést művészi díszeivel, melyeket Lessing tanár modellei szerint készítettek. Az előcsarnokon át a főtemplomba jutni, mely a középső nagy torony alatt fekszik és igen díszes nyolcszögletű kupolamenyezettel bír. A főtemplomtól jobbra van a keresztelő és házassági templom, balra az emléktemplom, melyben félkörü elhajlásban 5 kápolna csoportosul, ezekben a Hohenzollern-dinasztia kiválóbb tagjainak emlékszobrai fognak felállíttatni. Balra, kápolnában elhelyezve III. Frigyes

császár, majd I. Frigyes király és Sarolta Zsófia királynőnek gyönyörű szarkofágjai, a legvégsőben pedig Bismarck herceg márvány emlékszobra őriztetik.

A berlini császári dóm.

A dómból kijutva a Lustgarten északi oldalrészén álló görögstilű régi muzeumba mentem, melynek foly-

tatásaként a háttérben az új muzeum kerül el. A jóni oszlopok soraival ellátott impozáns épületbe lépve mindenekelőtt az előcsarnok freskófestményei, valamint 10 márványszobor kötik le a figyelmet. A freskók közül igen megkapó a világ teremtését ábrázoló kép, a szobrok pedig a leghírnevesebb újabbkori művészeket ábrázolják.

Ugy a régi, mint az új muzeumban a római, görög és egyiptomi szoborművészet eredeti és felette ritka kincseinek gazdag tárházát találjuk, mely bő alkalmat nyújt a Krisztus előtti kor művészetében való elmerülésre. Barangolva jártam át a rengeteg sok termet és a plasztikus művek ezer változatai sok gyönyörűséget váltottak ki abból az érdeklődésből, melyet a muzeum szemléléséhez magammal vittem. Kedvem szerint régi vágyamnak szereztem kielégítést és élvezettel kötöttek le, majd nem csekély bámulattal és elragadtatással töltöttek el a Kr. e. IV. és II. századból való gondos művészi kidolgozású görög és római alkotások. Figyelmemet különösen magához ragadták: Satyr és Hermaphrodit, A táncoló satyr, A zenélő ifjú, Aphrodite, Niobide, Silenos, Apollon, Zeus, Mänade és egy ismeretlen istennő szobrai és a számtalan kisebb-nagyobb szobrászművek közül azok, melyek Kis-Ázsiából, Alexandriából, Kyprosról és Chios szigetéről származtak a muzeumba. Igen érdekes azután az Augusztus császár idejéből származó szarkofág virágfüzéres díszítéseivel, egy eredeti jóni oszlop maradványa, a Beirutból származó Isis-Tyche mű a Kr. e. V. századból, Augusztus császár és Lucius Verus hatalmas köszobrai, valamint Sokrates mellszobra. Fokozta érdeklődésemet még inkább az Athenből való egyik sirváza, ettől nem távolra a Lysistrata sirjáról származó reliefmű-maradvány, odább ismét a Böotiából való és jó állapotban levő sirrelief Polyxena sirjáról és a Kr. e. VI. század idejéből egy etruszk szarkofág. Ezeken kívül nagy számban oltármű- és oszlopmaradványok, érdekes régi

sirkövek, reliefsmüvek, szobordíszítések, művészi kivitelű gipszutánzatok és templomportálok másolatai töltik be a muzeumot.

Az egyiptomi régiségek közül ki kell emelni a Kr. e. 2500. évből származó fából faragott szarkofágot, melyben egy az V. dinasztia idejében élő magasabb rangú egyén teteme nyugodott, összehuzott térdekkel és oldalt fektetve. A Kr. e. 1887. évből való III. Amanemhet király kőszobra imádkozásra kulcsolt kezekkel Menphisből, valamint a rengeteg sok egyiptomi régiséges tárgy között a szent állatok és holtak mumiái sorában egy egyiptomi pap mumiája a Kr. e. 950. évből és a mellette elhelyezett egykori sírja keltenek még nagyobbarányú érdeklődést.

Midőn ezen muzeumoknak látogatása után rövid időre a korinthisai stilben épült nemzeti képcsarnokba tértem, ahol a mult század leghírnevesebb festőművészeinek képei nyertek elhelyezést s ezek közül Max Gabriel egyik kiváló műve, a megkapó jelenetben ábrázolt „Krisztus egy beteg gyermeket gyógyít“ című képe ragadott el, átmentem a közelben fekvő Kaiser Friedrich muzeumba.

A muzeum előtt Frigyes császár hatalmas lovaszobra pompázik, mely Maison Rezső szobrászművésznek egyik legkiválóbb alkotása.

A Kaiser Friedrich muzeumot rendkívüli becses perzsa-izlam műtárgy, a keresztény korszak számos nagyértékű műve gipszutánzatban és a régi pénz- és éremgyűjtemény foglalja le. A muzeum legkiválóbb, egyúttal leggazdagabb részét képezi az első emeleten elterülő hírneves képtár, melyben Rubens, Tizian, Tintoretto, van Dyck több igen nevezetes műve, valamint a festőművészet hollandi, angol, francia, spanyol és más kiválóbb mestereinek több képei nyertek ügyes elrendezés mellett elhelyezést. Ezek között Murillo: A pásztorok imája és Rembrandt: Női arckép című képek ragadják meg különös nagy mértékben a figyelmet.

A muzeumból kijövet a Parsival nevű léghajó vonult el Berlin felett, mely utasaival Potsdam irányában szállt méltóságos lassú haladással. A levegő-omnibusz 100 márkás túraútja iránt a járó-kelő közönség egyáltalán nem érdeklődött, rendszeres napi elvonulása oly megszokottá vált, hogy csak alig néhány idegen kísérte figyelemmel a szivaralakú légi jószágot.

*

Murillo: A pásztorok imádsága.

Délután megkezdődtek a II. Vilmos császár tiszteletére rendezett jubileumi ünnepségek, melyek a németországi gazdasági főiskolák hallgatóinak ünnepi felvonulásával vették kezdetüket. A felvonulás iránt óriási mértékben nyilvánult meg az érdeklődés, a közönség már a kora délutáni időben lefoglalta mindazokat az utakat, melyeken a felvonulás tervezve volt. Emberáradat szorongott mindenfelé, az Unter den

Linden-en át egészen a Tiergartenben levő gazdasági kiállítási palotáig terjedő útvonalon a nézők ezrei a veszedelmességgel határos zsúfolt arányban töltötték be az utolsó talpalatnyi helyet. Minden forgalom a felvonuláson kívül eső utcákba terelődött, a közönség

Rembrandt: Női arckép.

felette példás nyugodt türelemmel és minden rendzavarás nélkül várta a felvonulást.

Délután 4 és 5 óra között programszerűen felvonult az ifjúság négyes sorokban és az egyes főiskolák szerint csoportosulva, zászlókkal az élén haladt végig

kitűzött útján. A császári gárdaezred zenekara kísérte a menetet és festői látványt nyújtott, hogy az ünnep-rendező ifjak a tanárokkal együtt a németországi egyes vidékek nemzeti öltözékeit viselték magukon.

A brandenburgi kapunál szemléltem a felvonulást és szerencsésen választottam meg a helyemet, mert a német császárt és császárnét, akik váratlanul a felvonulást nyitott automobilon követték és azt ép a brandenburgi kapunál utolérték, közvetlen közelségben volt alkalmam látni. A császári pár jöttét előzően, mint a villám terjedt el a hír és szájról-szájra járt, hogy a császár jön, „Der Kaiser kommt“. Amint a menethez ért, az ifjak szembe fordultak, meghajtották zászlójukat és a közönséggel együtt hangos hurrá és hoch kiáltásokba törtek ki, amit a császár szalutálással, a császárné pedig szívélyes mosollyal fogadott. A császári pár elhaladtával a felvonulás ismét folytatta útját a gazdasági kiállítás épületéig, ahol egy gazdasági akadémiai tanár ünnepi beszédet intézett az ifjúsághoz.

A felvonulásra összegyűlemlennagyszámú közönség ezután oszladozni kezdett, garmadával elárasztotta az utakat, ami engem arra ösztökölt, hogy az inkább elnéptelenedett Tiergarten-parkba térjek. A csendes, árnyas utakon át a Siegesalléba mentem és elgyönyörködtem a kétoldalt felsorakoztatott 32 karrarai márványból készült pompás szoborban, melyek hírneves történelmi fejedelmek és kiváló személyiségek képmásait ábrázolják. Az allé egyik végétől, a budapesti millenniumi emlékoszlophoz hasonló Siegessäule-től egészen a másik végében levő emlékkútig, az úgynevezett Rolandbrunnen-ig járva, szemügyre vettem a szobrok mindegyikét, mely után villamoson a nem távolra fekvő hírneves berlini állatkertbe (Zoologischer Garten) mentem.

Kivételesen igen csekély számban tartózkodtak benne, az ünnepi felvonulás sokakat elvont rendes szórakozó-helyétől és a két katonazenekar csak ritkult

látogató közönségnek nyújtott szórakozást. A főbejáratnál levő kávéházak és kerti vendéglőkben ez alkalommal kevés dolog akadt, mely helyek egyikén letelepülve ugyancsak gyors kiszolgálásban részesültem, ami azért oly figyelemreméltó esemény, mert Németországban általában a vendéglők kiszolgálása igen lassú és valóságos türelmi próbára teszi ki az embert, amíg azokban valamihez jutni.

Hosszabb ideig tartó pihenő után, mely alatt a zenekarok felváltva előadott műsorszámait — leginkább operamű-részletek kiváló betanulásban, — nyújtottak élvezetes időtöltést, az állatkertnek gazdag és igen jól gondozott, valamint kiváló szép példányu állatait tekintettem meg. Szemlélődéseim érdekességét fokozta az a körülmény, hogy közeledő esti idő lévén, az állatok etetését is végignézhettem.

A berlini állatkert több tekintetben egyedülálló. Így a madárpavillon mintegy 150 fajta papagályaival és a 300-at meghaladó énekes madárfajaival, majd a gázlók pavillonja, melyben majdnem az összes létező fajok vannak képviselve, ugyanígy az egy- és kétpatáju állatok olyan gyűjteménye van a kertben, melyet másutt ily gazdag számban sehol a világon látni nem lehet. A ragadozókat 6 faj tigris, ugyanannyi leopárd és több faj oroszlán képviseli, mely utóbbiak között 2 oroszlánfiók egymásközi bohókás játékkal mulattatja a leginkább gyermekekből álló látogatókat. A japán-siami stilben épült elefántpavillon ugyancsak szép példányokat őriz ezen állatfajból, köztük 3 dresszirozott elefánt is van, melyekkel az ápolók a közönség szórakoztatására mutatványokat végeztenek. Az antilöpok pavillonja előtt Begas Reinhold „Kentaurusz és nymphát“ ábrázoló szobortcsoportja áll, közelében pedig a chinai pavillon terül el, melyben nagyobb ünnepek alkalmával egy harmadik zenekar hangversenyezik. A struccok épülete egyiptomi stilben van építve és gazdag festményekkel díszítve, mely összhangzást talál a benne őrzött állatok

exotikus hazájának jellegével. A kert egyéb szétszórt helyiségeiben, pavillonokban és istállókban majmok, tevék, bivalyok, szarvasok, bölények vannak elhelyezve, az állatfajok természeti viszonyai szerint lehetőleg úgy, hogy tág szabad mozgás is van részükre biztosítva.

Mialatt a kertben járkálva az egyes állatokat szemléltem, állandóan növekedett a közönség látogatottsága, később pedig már olyannyira felgyarapodott, hogy visszakerülve a hangversenytérre, az ottani vendéglőkben és kávéházakban már alig volt szabad hely található. Beestelődött az idő, felgyújtották a villanylámpákat és nappali világosság áramlott szét az árnyas kertben, melynek hangverseny-terén diszes korzó alakult ki. Vidám nagyvárosi élet keletkezett ezután, bizonyítéka annak, hogy a berliniek nap-nap után előszeretettel látogatják a rövid egyszerűséggel elnevezett Zoo-jukat. A félvilági hölgyek sem hiányoztak, amint-hogy azokat mindenütt feltalálni, ahol a közönség csak valamire való forgalmat alkot és könnyelmű mulatozásra alkalom kínálkozik.

Földalatti vasuton tértem vissza és egy berlini speciális helyen, egyik Aschinger-féle automata vendéglőben megvacsoráztam. Nem tartoznak ezek az előkelő vendéglők közé, de oly számosan vannak, hogy uton utfélen találkozni velük. Az esti időben különösen nagy sürgés-forgás uralkodik ezen nagyszerű üzletvezetés alatt álló vendéglőkben és nagyszámban látogatják minden társadalmi osztálybeliek, ahol 10 pfennigért félzsemlére helyezett különböző felvágottakat, sajtokat, igen izletes és mindig kielégítő 30 és 50 pfenniges sülteket, imbiszeket, majd mérsékelt áru süteményeket és 10 pfennigért mindenfajta söröket és más italokat kapni kifogástalan jó és mindenkor tiszta minőségben. Különös előnyük pedig az, hogy nincs ráutalva senki a kiszolgálásra, ki-ki maga szolgálja ki önmagát és miután az étkezéshez minden készen áll, azt rövid idő alatt lehet elvégezni. Hölgyek és

urak, de a kevésbé módosak is méltán kedvelik ezeket a vendéglőket, mert olcsók és hygienikusan tiszták, a nagyvárosi forgatag viszonyaiba pedig alkalmoszerűen beleilleszkednek.

Ezzel a végső akorddal fejeztem be berlini tartózkodásomat és előbb a szállodába, ahol utipodgyászom készen várt, majd az állomásra mentem, amikor az éjjeli közvetlen gyorsvonattal elindultam Dániába.

*

Másnap, a kora hajnali órákban a német határ-állomásra, Warnemündébe érkeztünk, amely kis kikötővárosban vonatunk egy közvetlen a tengerparton levő faalkotmányú hajóágyban reánk várakozó trajekt-hajóra tolatott. Alig vett időt igénybe ez a változás s mialatt a vonat mozdonya visszamaradt és a hajó hátsó részét lezárták, a vasúti kocsikkal együtt immár hajóval folytattuk a két és fél órai időt igénybevevő tengeri utat. Kiszálltunk a kocsikból és a hajó berendezéseit néztük végig, közben észre sem vettük, hogy podgyászaink vámvizsgálaton estek által. Végtelen csendes, nyugodt volt a tenger, a hajó oly simán haladt, mintha nem is a tengert jártuk volna, ami természetszerűleg igen élvezetessé tette az utazást. A hajón való szabad mozgás, kényelem és jó vendéglő nem tették egyébként sem unalmassá az időt, sőt ép ellenkezően, annyira jól éreztük magunkat rajta, hogy amint a dán partok a messziségben láthatóvá lettek, mélyen sajnáltuk, hogy nemsokára véget ér ez a tengeri út. Vizsgáltuk a síma tengert és a szembejövő hajókat, a vitorlásokat szorgalmas halászaival, majd amint közelebb értünk a partvidékhez, a kikötő különböző jelzéseit szemléltük, amig csak a Prinz Christian hajó dán földön Gjedserben ugyanolyan hajóágyban, mint a túloldalon volt, ki nem kötött. Még a kikötés előtt beszálltunk a vasúti kocsikba, melyeket azután ismét

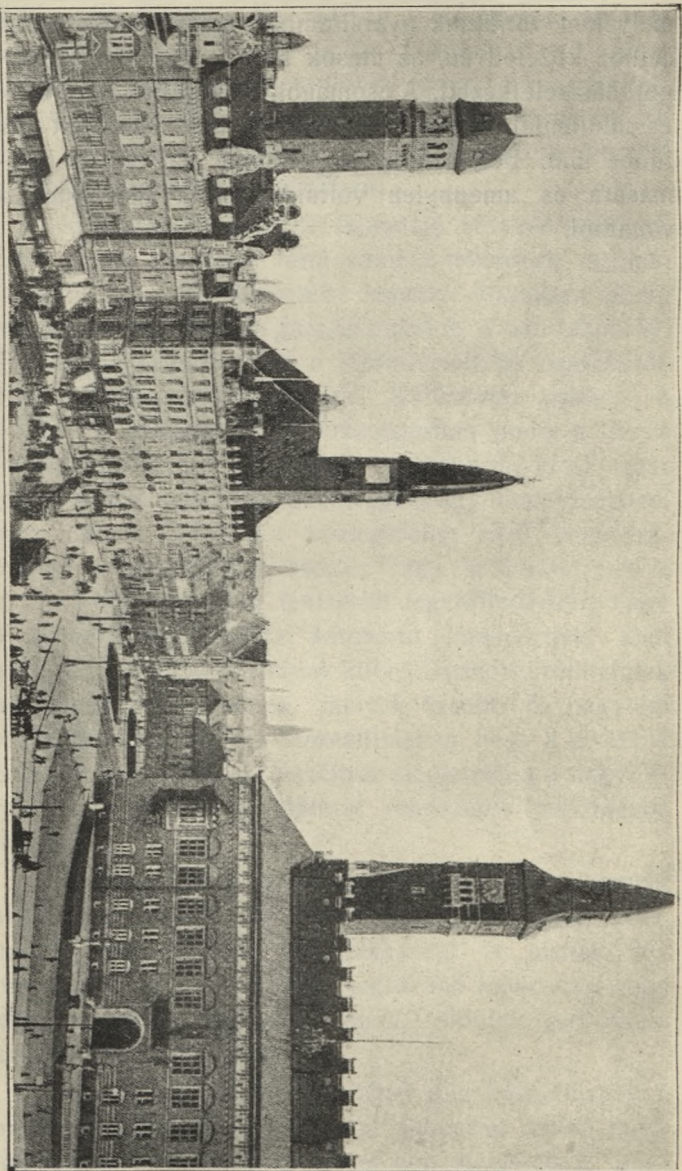
átvonták a szárazföldi sínekre és folytattuk a vasúti utat egész Orehovedig. Ebben a helységben újra az Alexandra nevű trajekt-hajóra származtattunk át a vasúti kocsikkal együtt és félórai idő alatt áthajóztunk, úgy mint az előbb, Masnedőbe. Megint szárazföldre érve, a vonatot kiegészítették és folytattuk kitűzött utunkat, Kopenhága irányában.

Kopenhágáig a vidék túlnyomó részben lapályos, csak egyes helyeken látni némi emelkedést, azokon is termékeny földterületek vannak, általában pedig mindenütt földművelő gazdálkodást űz a dán lakosság. Tanyarendszerben élnek a földművelők és meglehetősen nagy állattenyésztést űznek. Különösen gyakori a marha- és juhtenyésztés, másodsorban pedig a ló- és kecsketenyésztés. A marhák vörösbarna kicsi orosz fajuk és nincsenek csordaszerűen nagy mennyiségben, mint nálunk, mert ott közlegelőket nem ismernek, hanem a gazdaságok szerint vagy szabadon erre a célra külön elkerítve fentartott legelőterületen, vagy a földelválasztó füves árkokban legelésznek, ahol helyenként cölöphöz vannak kötve. Gyakori szélmalmok szóródnak el a vidéken, melyek kisebb és nagyobb szélfogóval bírnak oly összeállításban, hogy a kisebbik önműködően állítja be a szélnek megfelelően a nagyobbat, mely azután a malmot rendszeres működésbe hozza.

A falusi és a tanyaházak különbözők; vannak szalmával, náddal és vörös cseréppel fedett házak, melyek nagyrészen padláslakással is bírnak. Az országutak jól gondozottak, leginkább kavicscsal vagy köőtörmelékekkel vannak bevonva. Dülőutak igen ritkák, azokat nem igen láttam.

A városok és falvak képei alig különböznek a németországiaktól, így a dán lakosság külső megjelenésben is hasonlít a német nép viseletéhez, alig-alig találni rajta valami megkülönböztetni valót.

Mialatt figyelemmel kísértem a dán vidékeket, melyeken vonatunk gyorsiramban átszáguldott, utunk célhoz közeledvén, az utasok körében általános mozgólódás keletkezett. A csomagok előkerültek helyeikről és mindenfelé élénk készülődés támadt. Nem telt sok időbe már, befutottunk Kopenhága nagyvárosi állomására és amennyien voltunk, mind kiszálltunk a vonatból.

A kopenhágai városház-tér.

V.

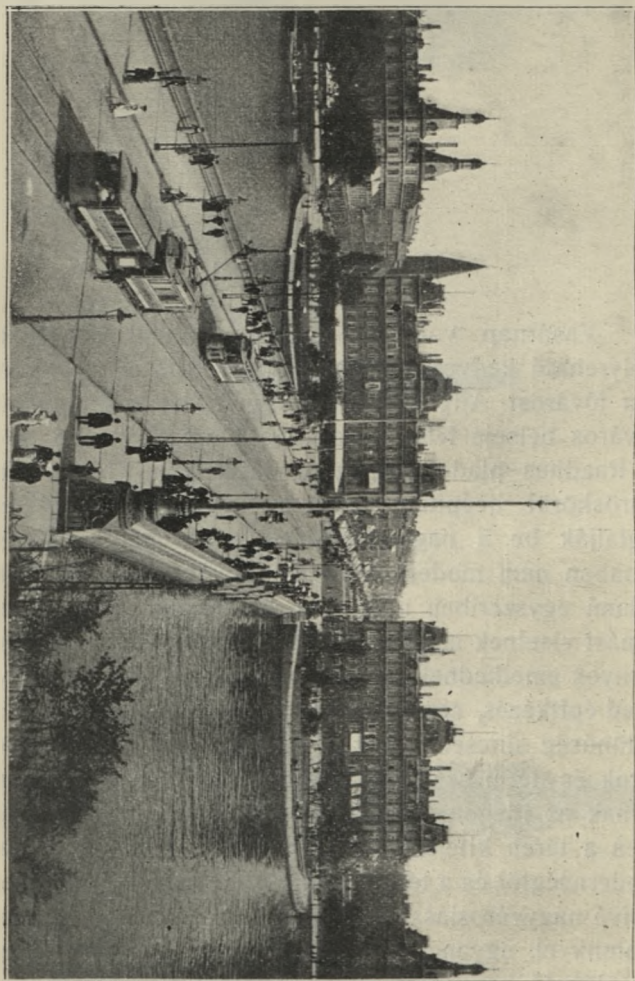
Kopenhágában.

Vasárnap volt és a város ünnepi hangulata mélyreható kedves formában tárta elém a gyönyörű dán fővárost. Alig tettem néhány lépést az állomástól a város belseje felé, Kopenhága legimpozánsabb tere, a Raadhus-plads nagyszerű látványban részesített. Köröskörül beépített szép és megragadó épületek foglalják be a nagykiterjedésű teret, mely épületek azonban nem modern stilben építvék, mindazonáltal valami egyszeriben meg sem határozható sajátos vonást viselnek magukon. Több épületen magas karcsu tornyok emelkednek ki, valamennyin jellemző a könnyed építkezés, semmi erőszakoltság, vagy előtolakodó feltünőség sincsen rajtuk, mégis az egyszerű homlokzatok és természetes külsőségek lebilincselő hatással bírnak az idegen szemlélőre. A dán jellegzetesség jut ezen a téren kifejezésre, mely távol van minden ultra-modernségtől és a tér mozgalmas élete, melyen nincsen kirívó nagyvárosiasság, hanem nyugodt, békés hangulat áramlik el, ugyancsak dán sajátosságot nyilvánít meg. Az előkelő benyomás előtűkrözte azt az életerős önállóságot is, mely a dán népet komoly és önérzetes lelki világgal betölti.

Vasárnapi teljes munkaszünet uralkodott a városon, mindannyi üzlet zárva, ami az utcáknak érdekes ünne-

piességet kölcsönzött. A lakosság mintha a templomok felé vette volna útirányát, én is oda tartottam: És ahányba betértem, mindegyike szép jelét adta a dán

Városi kép Kopenhágában. Dronning Louises Bro.

nép vallási meghittségének. A túlnyomó részben protestáns templomok zsúfoltak voltak a látogatottságtól, a nagyméretek mellett a szelid egyszerűség jellemzi

azokat és minden pompa, dísz hijjával vannak. Kivétel e tekintetben a Márvány-templom (Frederiks- vagy Marmor-kerke), az asszonyok temploma (Vor Frue Kirke) és a Megváltó-templom (Felser-kerke), melyek a XVII. század végével építtettek gazdag művészi kivitellel. Az utóbbi 84 méter magas toronnyal bír, melynek külső részén levő spirális lépcsőzeten a torony legmagasabb fokáig lehet jutni, ahonnan mesés szép kilátás nyílik Kopenhága festői fekvésére, a nagyszerű kikötőre és a zöldes-kék Öresundra, mely Dániát Svédországtól elválasztja.

Időmet alkalomszerűen kihasználandó, ezután a Thorwaldsen-muzeumba mentem. A Frederiksholmkanal mentén elterülő és görög-egyptomi stilben átépített muzeum minden igénytelen egyszerűsége mellett rendkívüli hatású. Homlokzata felett egyetlen dísz ad muzeumi jelleget az épületnek és ez a Thorwaldsen által skiccírozott, Bissen által pedig feldolgozott bronzszobor, mely győzelmi fogaton Viktóriát ábrázolja.

A muzeum belső elrendezése zseniálisan egyesíti a muzeumot a mauzoleum céljával, mert nemcsak Thorwaldsen összes szoborműveit és a vele összefüggő nevezetességeket foglalja magában, hanem a nagynevű művésznek sírját is őrzi a négyoldalról beépített épület virágos udvara közepén. Sűrű virággal és zölddel befutott sírja négyszögben egyszerű kővel van bekerítve, emlékmű nem díszíti nyugvó helyét, írás nem ad jelt művészi életéről, époly egyszerűség veszi körül, amilyen életében maga volt. Szülővárosa méltóbb módon nem öröközhette volna meg zseniális szülöttjének emlékét, mint azzal, hogy művei között adott nyugvóhelyet számára, aki életében önmaga gyönyörűségére dolgozott, halálával azonban összes műveit és minden vagyonát a köznek ajándékozta. A dánok pedig kegyelettel őrzik azt és a világ minden részéből sűrűn keresik fel a tökéletes művészlélek nagyszerű alkotásait, ahová századok multával is el fognak járni,

hogy a szépből és nemesből tanulva tökéletesbüljenek.

Thorwaldsen: Testvérek csókja. (Broderskyssen.)

Thorwaldsen Bertel különösen két irányban fejlesztette ki zseniáltságát; egyik az antik művészetben, melyet a görög-római mithológiából merített, a másik

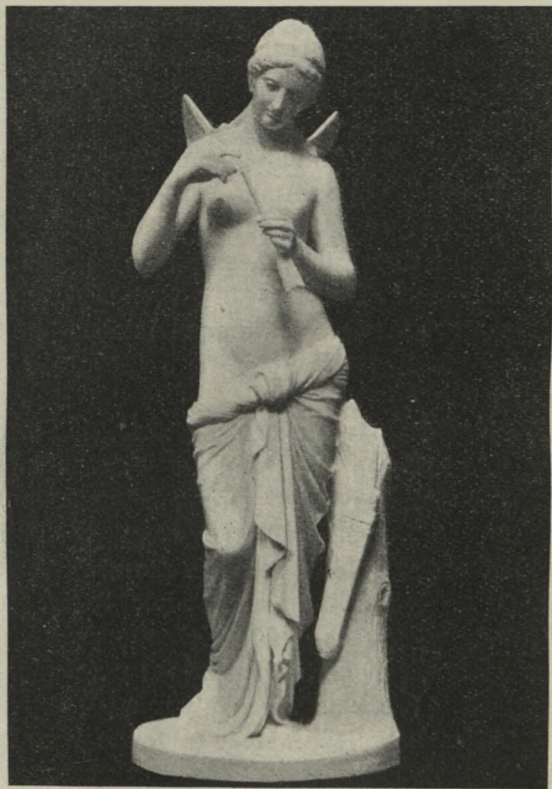
a keresztény hitéleti tárgyak alkotásaiban. Ezen utóbbiból két mesterműve: „Krisztus és a 12 apostol“, valamint „A feltámadt Krisztus“, a legszebbek közé tartozik. Mindkét mű márványból a Frue-kerkeben van elhelyezve, a szobrok modellei pedig a muzeumban őriztetnek. Ugyancsak a legkiválóbbak közé tartozik még a 11 szoborból és szoborcsoportozatból álló: „Keresztelő szent-János tanítása a pusztában“ című mű és a két részből álló relief szobormű: „Bevonulás Jeruzsálembe“ és „A golgothai menet“.

A görög-római mithológiából vett művek közül különösen megragadók: „Ámor és a gráciák“, „Jason“, „Vénusz“, „Minerva és Prometheus“, „Merkur“, „Ganymedes Zeus saskeselyűjével“, „Achilles az életét vesztett amazon-nővel Penthesiassal“; a relief-művek sorából: „Hektor búcsuja“, „Priamus Achilles előtt“ és „A méh által megszárt Ámor, aki Vénusznak panasolja baját“.

Mástárgyú művei közül kitűnnek: Napoleon császár, Lord Byron és Potoczki Vladimir herceg mellszobrai, Poniatovszky herceg lovasszobra, „A pásztorfiú“, „A testvéri csók“ (Broderskyssen), Bethmann Hollweg síremléke, végül Metternich G. herceg szobra. Az eredeti szobormodellek közül még: Kopernikus (broncból Varsóban áll), Gutenberg (Mainzban), Schiller szobra, melynek talapzatán a poézis gényusa és a győzelem istennője van elhelyezve (Stuttgartban), végül Leuchtenberg Jenő herceg (Münchenben) szobra birnak nagyobb jelentőséggel.

A muzeum ezeken kívül magában foglalja Thorwaldsen hátrahagyott kisebb alkotásait, véseteit, lakásának bútornát, a tanulmányainál használt felszereléseket, könyvtárát, antikveretű köveket, egyiptomi, görög és római régiségeket, régi pénzeket és érmekeket, végül kisebbszerű képtárát, melyben néhány eredeti Marstrand-kép is van. A változatlan elrendezésben tartott lakószobájában Bissen által készített szobra áll.

Nem lett volna teljes Thorwaldsen muzeumának a megtekintése, ha azt a Clyptothek megtekintésével nem egészítettem volna ki, mely ugyan nincs szoros összefüggésben az előbbivel, de a dán szobrászművészet egyéb kiváló alkotóerőinek művei abban

Bissen: Psyche.

vannak elhelyezve. Ezek közül kitűnnek Jerichau: „Ádám és Éva a bűnbeesés előtt” és „Ádám és Éva a bűnbeesés után”, Sindling: „Az emberpár”, Leighton: „A kígyóval birkózó atléta”; Broch: „A poézis géniusza”; Hodges: „Éva” és Bissen sok műve, köztük a

híres „Psyche“ alkotás. A Clyptothek ezeken kívül magában foglalja több idegen nemzetbeli szobrásznak

Herzig: Echo.

váltakozó időkből származó alkotásait, melyek közül különösen említésre méltó Herzig: „Echo“, Tenerani: saját mellszobra, Delaplanche: „A gyermekét oktató

anya“, Aizilin: „Mignon“, Dubois Pál egyéb művei között Mozart gyermekkori mellszobra; Falquiere: „Diana“; Canova: „Domoxenes“; Guillaume: Beethoven szobra és Barrias több műve. Ugyancsak ebben a műcsarnokban görög, római és egyiptomi régiségek mellett nagy számban antik műalkotások is vannak, melyek közül kiemelendő a felette nagy értéket képviselő Antoniusz-szobor.

A kopenhágai benyomásoktól fáradtan ültem az ebédhez, melyet egy elegáns főúti vendéglőben kötöttem el, majd utána szállodámba tértem alapos pihenő céljából.

A késő délutáni időben sétára keltem és a városon át a Lange-liniére vettem útirányt. Ez egy mesterségesen készített földnyelv, mely 3 kilométernyire belenyúlik a tengerbe és félig parkkal, félig épületsorral van beépítve. A kopenhágaiak legkedvesebb sétahelye, melyen az Öresund élénk hajózása és gyönyörű kikötői képek kápráztatják el a szemlélőt. A pompás sétahelyen Hvitfeld Ivar hősnek emlékére győzelmi oszlop áll régi ágyúkkal körülvéve, mely hős a svédek ellen viselt háborúban önmagát és 700 emberrel hajóját a levegőbe röpítette. A tengerből később kiemelt hajó vasmaradványaiból készült azután az emlékoszlop, ugyanúgy az oszlopot körülevő ágyúk is onnan származnak.

A Langelinien végigsétálva közelebből a kopenhágai dán népet ismertem meg, melynek járásában, mozdulataiban önérzetes komolyság nyilvánul meg, de az arckifejezésben különösen a szemek tekintetében kicsillámlik valami az élénkebb temperamentumból és az életkedélyből is. A férfiak magatartásában a némethez hasonló vonás vonul át, kissé kimértek és méltóság-teljesen lassuak, mindazonáltal elütnek a némettől szikár természetükkel, határozott és külsőleg is karaktert tanusító fellépésükkel. A nők megjelenése a legkisebb mértékben sem kirívó, a túlzott modernségnek semmi

jelét találni rajtuk. Öltözködésük inkább egyszerű, a ruhájuk alakzata, színe választékosan szolid, ami külsejüket kiválóan nobilessá teszi. Termetük karcsú, hajuk szőke, szemük sötétkék és életvidám kedély sugárzik ki belőlük. Arcuk rózsás, beszédjük behízelgően kedves. Így találtam ezt, amint mellettük elhaladva a sétahely végére értem, ahol az ottani pavillon-vendéglőbe térve a dán nemzeti smörebrod-dal ismerkedtem meg.

A vendéglőben meglehetősen nagyszámban tartózkodtak, minden asztalnál ültek, ami azonban nem zavart abbeli elhatározásomban, hogy a már részben elfoglalt egyik asztalnál letelepedjek. Dánok ültek ott s amidőn engedelmet kértem, hogy helyet foglalhassak, ilyen nyelven válaszoltak készségesen. Smörebrodot kértem olyan határozottsággal, mintha elmaradhatatlan mindennapi uzsonnám volna. A pincér előhozta a rendelőlapon, mely felsorolja a smörebrod minden fajtát, meg kellett jelölni egyenkint, melyikből hányat és milyen kenyérrel kívánok. A dán nyelv hasonló ugyan a némethez, de bizony a pincér segítsége nélkül a rendelőlapon nem igen igazodhattam el.

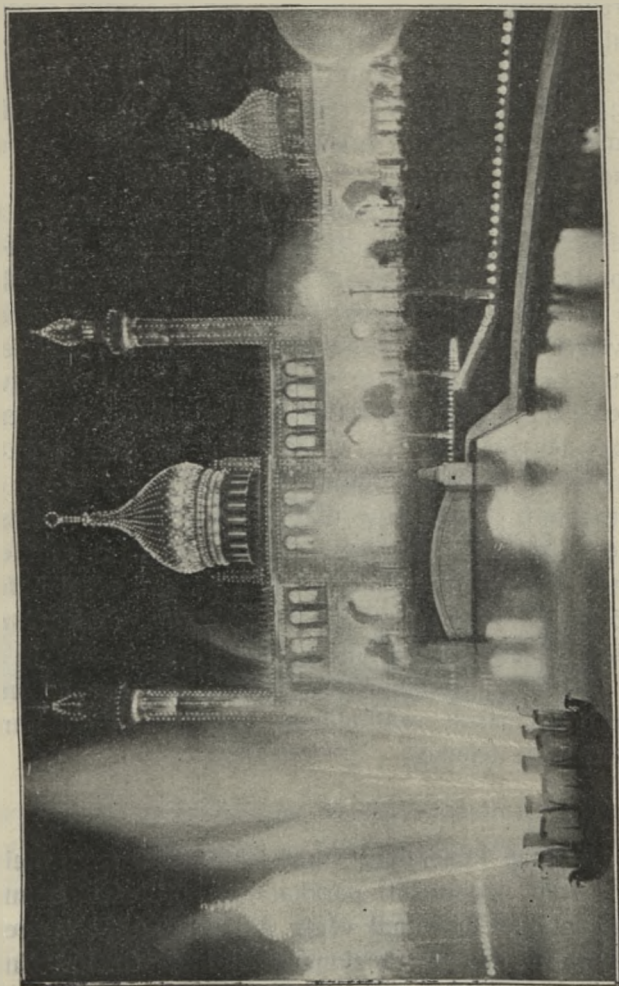
A smörebrod körülbelül ugyanaz, mint a német belegtes Brod, vagyis olyasmi, mint a szenvicskenyér. Fehér buza és durva őrlésű rozskenyéren, vagy zablisztból készült kekszen (a dán kiks-nek nevezi) halfélék, kemény tojás, nyers és főtt sonka, sajt, kolbász, pástétom, hideg sülték vannak reátéve, úgy amint rendelik. Mindegyike azonkívül a minőséghez viszonyítva fűszerezővel: halkocsnyával, aszpikkal, káviárral, savanyított uborkával stb.-vel van ellátva. Igen izletesen tudják ezt a dánok összeállítani, a dán sörrel élvezve, mely ugyancsak speciálítás az idegenre, mert virágillatos, kiválóan kellemes étel a délutáni uzsonna helyében, vagy az ebéd előétke gyanánt.

Ezután a Langelinie legvégső csucsán csolnakkal a szabad kikötőn átjutva, villanyoson visszatértem

ismét a szállodába. Az estét azután a világhírnevű Tivoliban töltöttem el, melyet a dán sajtóságosan Thjivolinak ejt ki.

A Tivoli méltó a hírnevére, olyan nagyarányu szórakozóhely, amelyben minden rendű és rangu megtalálja a maga mulatságát, szórakozását. Ezrivel látogatják a kopenhágaiak és az idegen nem látta Kopenhágát, ha a Tivoliban egy estét el nem töltött. A vasárnap estéjén még többet nyújt a Tivoli, mint hétköznapokon szokott. A nagykiterjedésű virágos park széles utain mindenütt sűrűn járt-kelt a nép és vidám kedélylyel vett részt azokon a helyeken, ahol mulattató látványokat, mutatványokat és előadásokat rendeztek. Szabad némajáték-színház, variete, operett-színház, cirkusz, gyönyörű Alhambra-stilű hangverseny-csarnok, melyben 120 tagból álló zenekar hangversenyez, azután az elmaradhatatlan hullámvasut, mozi, földalatti vasut, léghajó-körhinta, lovarda, tányértörő versenybódé, zenés kávéház, uton-utfélen vendéglő és számtalan más hely kínál alkalmat a kedélyes időtöltésre. A Tivoliban ezeken kívül egy kisebbszerű állatkert is van, melynek közelében egy regényesen, elterjedő mesterséges tó terül el a csolnakázás céljára. A tóval összefüggésben ijesztő látványt képez egy siklócsolnak, melyet körülbelül 8—10 méter magasságu állványról zudítanak le a tó vizébe. Mintegy 10-en, — sokszor gyermekek is — foglalnak helyet az automatikusan felvont csolnakban, melyet a magas állványépületről a víz irányának billentenek és hirtelen eleresztik, amikor gurulva a vízbe nyuló meredek pályán a benne ülők hangos sivitásától kísérve beleszakad a tó vizébe. Nagy hullámcsapás kíséri a csolnak gyors és erőteljes siklását, de a csolnak olyan összeállítású és alakzatú, hogy a ruházatot a legcsekélyebb víz sem éri, a csolnak egyensúlyba jutva pedig hamar elosztatja az ijedtséget, mely a merésznek látszó vállalkozással természetszerűleg együtt jár.

Igen látogatott helye a Tivolinak az úgynevezett „Forum“. Ez egy görögstilű épület négyszögben beépítve, melynek terraszán a zenekar nemzeti polkákat

Tüzijáték Tivoliban a hangversenycsarnok előtt.

játszik, szabad udvarán tánchely és azon sűrű nézőktől körülvéve vidám tánc folyik. A tánctéren oly biztonsággal és kecses mozdulatokkal forognak, 'a

publikum körében az illemt soha át nem lépő vidámság és öröm oly mértékben árad szét, hogy közéje elegyedve a hypochondrát is hangulatra keltené. A körülépült épületben még sütőde, vendéglő és egy fazekasműhely van. A sütődében dán kalácsokat sütnek, amit azon melegiben meg lehet vásárolni; a fazekas pedig a vevője szemeláttára formálja ki az agyagvázákat és csinál reá díszítést, hogy azután a szárító kemencéből kikerülve ugyancsak még meleg állapotban vihető el.

A Tivoliban eltöltött vasárnapi est clouját az éjféltkor nagy gyakorlottsággal rendezett tűzijáték képezte. Az ezeregyéjszakai tündérmesét varázsolta elő ez a tűzijáték. Gyönyörű és változatosan pompás látványt nyújtottak a hangverseny-csarnok előtt felgyújtott színdús magasra röppenő rakéták, a sisteregve előtörő tűzhányók, üstökösök, futó csillagok, a körbenforgó, fényárt sugárzó tűzkavargás, melyből időközönként a magasba röpült egy-egy színes golyó és szétpattant. Végül egy dörgő hanggal kísért utolsó rakétát sütöttek el, mely a magasban sűrű, minden színű hullócsillagot árasztott le a parkra, ezzel befejeződött a játék és a közönség legnagyobb része mulatságának végét szakítva hazatért.

Kellemes érzelmekkel zártam magamba az est szép benyomásait, szállodámba tértem és nyugalomra hajtottam le fejemet.

*

Másnap Rosenborg várát tekintettem meg, mely nagyméretű gondozott parkkal van körülvéve, benne gyönyörű allék húzódnak végig. A parkban Andersennek a világhírű dán gyermekmese-költőnek és Karolina királynőnek szobra van elhelyezve. Érdekes a park egyik virágágyas főrészen levő köralaku kút, melynek pereméjén bronzszobormű áll három egybefogodzkodó táncosnőt ábrázolva.

Rosenborg vára reneszánszstílusú és vörös téglából a XVI. században épült. Négy karcsú torony nyúlik ki a várépületből, mely egykor IV. Keresztély dán királynak igen kedvelt tartózkodási helye volt. A most muzeumi célokat szolgáló szobákban és termekben, kronologikus sorrendben elrendezett gyűjtemények, érdekfeszítően bilincselik le az érdeklődést. A dán királyok kincses tárából származó és szakavatottsággal

Rosenborg vára.

csoportosított gyűjtemények legfőként dísz tárgyakból fegyverekből, butorokból és korszakbeli öltözékekből állanak.

Érdekes különösen IV. Keresztély fogadószobájában elhelyezett és a XV. századból való asztronómiai óra, valamint a királynak vérfoltos ruhája, melyet Kolbegehédeben 1644-ben kitört háború alkalmával magán viselt. III. Frigyes király korából a márványteremben egy szekrény köti le a figyelmet, mely vörös békateknőből készült és ezüst berakásokkal van el-

látva. Az V. Keresztély idejéből egy asztal, rajta fából faragott és kézzel kiveret ezüst korsók, majd egy horgony van, mely arról a hajóról származik, melyen a király életveszedelmes utazást tett. Végül annak a szarvasnak az agancsai is megőriztettek, melytől 1698-ban a király oly hatalmas döfést kapott, hogy következményeképen egy esztendőre rá meghalt.

IV. Frigyes császár idejéből látni Nagy Péter orosz cár mellsobrát és egy aranyozott ezüst serleget, mely állítólag nevezett cárnak a kastélyban töltött idő alatt pálinkás pohara volt.

Figyelemreméltók még ezeken kívül a rengeteg sok műtárgy között egy remek barokk-óra, VI. Keresztély idejéből a királynőnek gyógyszerháza gyöngybetétű asztalon, V. Frigyes idejéből annak teljes esküvői ruházata, VII. Keresztély idejéből annak koronázó öltözéke, VIII. Keresztély idejéből a királynő egy kávékészlete, melynek felváltva minden egyes darabján az akkori idők legkiválóbb személyiségeinek képmásai vannak festve, IX. Keresztély idejéből annak teljes dolgozószobája olyan elrendezésben, amint azt idejében használta. Rendkívül sok műkincset foglal magában még a bronzsoba, a hosszú terem, az üveg- és a porcellánsoba.

Mialatt Rosenborg várából a nemzeti muzeumba mentem, az útirány a kir. várpalotán, Amalienborgon át vezetett, amikor ép abban az időben felvonult élénk zenészőval a királyi várőrség. A katonák vállra tett fegyverrel, rettenetes nagy fekete medvebőrsisakkal, fehér vállövvel, melyen rövid kard lógott, érdekes látványosságot nyújtottak, amint szigorú katonai mozdulatokkal az őrségváltást végezték. Ezután a zenekar a várpalota terén hangversenyt tartott.

A királyi palota négy egyenlő és rokkokóstilben épült palotából áll, melyek nyolcszögletű teret foglalnak be, közepén Sally francia mester által alkotott V. Frigyes lovasszobra díszlik. A négy egyenlő méretű

palota közül kettőben a király és a trónörökös lakik, a harmadik udvari ünnepségek céljaira szolgál, a negyedikben az udvar irodahelyiségei vannak.

A nemzeti muzeum a Frederiksholm kanal-on fekszik, melyben egykor a dán trónörökösök laktak, de a XVIII. században muzeum céljára átépítetett. A muzeum dán, etnográfiai, antik, pénz- és éremgyűjteményt foglal magában, 3 teremben elosztva. A dán gyűjtemény a kőkorszakból különböző leleteket, a bronckorszakból fegyvereket és dísztárgyakat, a vaskorszakból edényeket, szerszámokat és műipari tárgyakat őriz, melyek közül különös nevezetességű és a maga nemében egyedülálló, a nemrég előtalált napmérleg aranylapokkal és egy nagy ezüst edény, melynek oldalain eddig megmagyarázhatatlan képek díszlenek. Ugyancsak érdeklődéssel lekötnék a keresztény középkorból és a reneszánsz-korszakból származó tárgyak. Az etnográfiai gyűjteményben igen érdekesek a grönlandi és a chinai részek. Az érem- és pénzgyűjtemény 125.000 tárgyból áll és egyike a legnagyobbaknak Európában. Az antik gyűjtemény római, görög, egyiptomi és assyriai régiségeket foglal magában.

Ezzel befejeztem a muzeumok látogatását, délután Kopenhága forgalmi utcáiban tekintettem szét, melyekben modern portálokkal díszes nagy üzletek és különböző elárúsító helyiségek sorakoznak el. Ezek bejáró ajtói gyakran nem közvetlenül az utcáról nyílnak be, hanem az épület kapualjából. Érdekesek a háziipari tárgyakat árusító üzletek, melyek eredeti faragású fatárgyakkal, női kézimunkákkal, kosárkészítményekkel, bőrmunkákkal vannak telehalmozva. Különös nevezetességű a kopenhágai porcellán- és fayence-ipar, melyből a királyi porcellán-gyár, az Alumina fayencegyár, valamint a Bing és Gröndahl gyára kiváló művészi tárgyakat készítenek. Mindezen gyárak sok olyan művészek által tervezett tárgyat is állítanak elő, melyek csak egy példányban kerülnek kivitelre és ezzel különös

eredetiséget és értéket kölcsönöznek az ilyen készítményeknek.

Kopenhága eredetisége még az üzletek között több helyen található úgynevezett gyümölcspincék, melyekben alma, körte, szőlő, dinnye, banán, narancs és a világ minden részéből importált gyümölcsöket árusí-

Kopenhágai porcellán a királyi porcellángyárból.

tanak kívánatos szép példányokban. A pincékben külön vendégfogadói helyiségek vannak, ahol terített asztalok mellett ki-ki elfogyaszthatja a maga által kiválasztott gyümölcsöt. Betérésre késztetett engem is egy ilyen helyiség, ahol földi epret kértem. Felszolgálták a gyümölcsöt, hozzá törött cukrot, majd külön pohárban 3 dcl. hideg tejet, mellyel a lecukrozott földi

eper leöntve rendkívüli üdítő, kellemes, jóízű eledelnek bizonyult. Az egésznek ára igazán csekélység, mindössze 35 öre, pénzünk szerint körülbelül 50 fillér.

Kopenhágai fayence az Alumina-gyárból.

Kopenhágai porcellán. (Bing & Gröndahl.)
Dahl-Jensen szobrász modellje szerint.

Kopenhága kereskedelmi és ipari gócpont ugyan, de nem az a nagyarányú forgalom árad el benne, mint a nyugattengeri kikötővárosokban. A dán népben a

vikkingerek vére folyik és kiváló tengerjáró hajósnép ma is, a dán kereskedelmi hajók és hajósok az egész világon hírnevesek, azonban a nép boldogulását már inkább gazdasági, ipari és kulturális téren igyekszik elérni.

A dánok azonkívül történelmi tradícióikat nem tagadják meg, sőt tántoríthatatlan hűséggel ragaszkodnak multjukhoz, a régi nemes erkölcsöket változatlanul megőrizték a mai napokig. És nem törtetnek az ultramodern eszmék után, de haladnak a korral minden irányban és békés szorgalmú munkával mozdítják elő jólétüket és gazdagodásukat.

Egykor Kopenhága egész Skandináviának kereskedelmi központja volt, a neve is azt jelenti, — Kjöbenhavn = Kaufmannhafen, vagyis kereskedők kikötője. Ma azonban már számbavehető versenytársai akadtak a svéd és norvég kikötővárosokban, melyek a tengeri kereskedelem tetemes részét kezükbe kaparították és egymaguk bonyolítják le. Ez azonban csak látszólagosan hátrányos, mert viszont előnyére szolgál a városnak és az országnak az, hogy a folyton gyarapodó népesség nagyobb arányban az ipari és gazdasági foglalkozásokra terelődik, mely foglalkozások legalább ugyanoly, ha nem több alkalmat tárnak fel a gazdasági jólét előmozdítására.

Dánország, mely önálló királyságot képez, Jütland nyugati részéből, a számszerint 25 Färoer szigetből, Ízland szigetéből, a Zeelandi szigetekből (Zeeland, Moen, Samsö és Bornholm), a Füneni szigetekből (Fünen, Langeland és Aerö), Laaland és Falster szigetekből, a nyugatindiai St. Croix, St. Thomas és St. Jan szigetekből áll és végül Grönland szigete, mely 88000 □ km. területen levő 10516 lakosával ugyancsak Dániához tartozik.

A dán monarchikus államforma a Folksting és Landstingre oszlik, melyek együtt Rigsdag-ot alkotva törvényhozói testületet képeznek. Dánia szárazföldi

ereje 400.000 emberből áll, tengeri hadereje 35 csatahajóra terjed ki, melyből 8 páncélos hajó 297 ágyuval felszerelve és 23 torpedóhajó van. A katonai szolgálat 8 évre terjed ki, melyből 3 év a tényleges szolgálatra esik. A dán katonai szervezet német minta szerint van alakítva és megemlítésre méltó, hogy egy bicikli-ezredet is tart fenn.

A dán nemzeti zászló (Danebrog, kiejtve: dannebrog) piros mezőben fehér keresztből áll és a monda szerint 1219-ben vivott reváli csata alkalmával ilyen zászló esett le az égből akkor, amikor a már-már lohadó lelkesedésbe ez a jelenség a dán hadsereget olyan bátorságos küzdelemre serkentette, hogy az ellenségen fényes győzelmet aratott.

Dánia pénzgysége Svédországgal és Norvégiával egyetemlegesen a korona és az öre. 1 korona = 100 öre, magyar pénz szerint 142 fillér. A bankjegyek 5, 10, 50, 100 és 500 korona értékűek, az ércpénzek 5, 3, 2, és 1 korona értékűek ezüstből, az 50, 25 és 10 örés pénzek ugyancsak ezüstből és végül az 5, 2 és 1 örés pénzdarabok rézből vannak.

Festette: Petersen Elias tengeri tájfestő.

VI.

Kopenhágától Krisztiániáig.

Másnap reggel Helsingörbe menendő a börze hídjánál horgonyzó Hertha nevű turista-hajón vártam az elindulást. Majdnem az első voltam, aki a hajóra szállt és a várakozás alatt a csatornába nyuló kikötő ide-oda mozgó hajóit, bárkáit, motorosait, a parton állomásozó teherhajókat és azoknak ki- és beraktározó munkásait figyelgettem. A hosszan messzire elnyúló kikötőben észrevétlenül eloszlott a gőzhajók füstje, a verőfényes napsugár élénk, tiszta képet tárt elém. A város felett egy repülőgép kóválygott, bizonyára szokott mindennapi reggeli gyakorlatait végezte s a végtelen magasságban majd előtűnt, majd ismét láthatatlanná lett.

Ezalatt elindult a kirándulókkal és turistákkal zsufolásig megtelt hajó, fürge mozdulatokkal elhagyta helyét és a kikötő szabadabb vizére sietett. Zene szóval búcsúztunk Kopenhágától, zsebkendőlengetés kísérte hajónkat a merre elhaladtunk, ami az utazás lelkes hangulatát ébresztette. Láthatóan csak a pipás angolokat nem indította ez meg, merev hidegséggel szemlélték az élénk integetéseket és hidegvérűen szívták kurtaszárú pipáikat.

Kikerültünk teljesen a kikötőből, látjuk halvány vonalakban a svéd partokat, Malmö városát. Visszatekintve az elhagyott Kopenhágára, annak mesés szép fekvésében még egyszer hosszan elgyönyörködünk és egy utolsó mély benyomást, talán a legszebbiket magunkkal visszük emlékül. A város látkepe lassan elmosódik, hajónk a dán part mentén folytatja útját és regényes tájak sorakoznak el szemünk előtt. Itt egy fürdő, ott egy csöp kis halászfalu, közben lombos vidék tűnik elő és hajónkon a gyakori zene is még fokozza az út kellemességeit. Napsugaras az idő, az Öresund vize csendes és sima, szellő alig fuj, a hajó ingadozás nélkül szeli a kékeszöld tenger vizét, melytől hullámozó gyöngyhabok vetődnek fel a színére, amit olyannyira el lehet nézni. Egy-két fürdőhelyen és helységben kiköt a hajónk, de hamar folytatja ismét útját, a pompásan váltakozó vidék lekötve tartja a figyelmet és elszórakoztat. Majd Helsingör közelébe érünk, amikor összébb szorul az Öresund, balról a dán Helsingör, látni már Kronborg várát, jobbról távolabbra a svéd Helsingborgot. A hajó ormára megyünk, helyet szorítunk magunknak, hogy jobban figyelhessük az új benyomásokat. A hajó kissé elkanyarodik, azután befut a kikötőbe és a hajón levő társaság partra száll.

Uti podgyászomat a kikötő közvetlen közelében levő vasúti állomás ruhatárába helyeztettem és motorcsolnakkal Kronborg várába vettem az utat.

Az Öresundba nyúló keskeny földnyelven elterülő hatalmas várépület, melyet II. Frigyes és IV. Keresztély építtetett és amelyhez annyi miszticizmus fűződik, külsejével a lovagkorszakot juttatja eszünkbe. Széles vízárkok veszik körül, melyek alatt messzire elnyúló földalatti folyosók ágaznak szét oly nagy mértékben, hogy valamikor 10.000 katonának rejtekhelyül szolgáltak. Két felvonó hídon át jutni be a várépületbe, melynek nagyobbik részéből kaszárnya lett s megérkez-

temkor az udvarokon és szabad térségeken hangos kommandóra a katonák ép kemény gyakorlatokat végeztek. Körüljártam a történelmi nevezetességű várpalotát, melynek pincéjében a monda szerint Holger Danske, a dán Barbarossa vasban, acélban öltözve ül és fejét karjára támaszkodva alussza örök álmát. Hosszú szakállá az előtte levő márványsztal lapjába nőtt, alszik és álmodik, álmában pedig mindent lát, ami Dániában történik és addig vár, míg a veszély ébredésre szólítja, hogy hatalmas erejét az országnak újra felajánlhassa.

Megtekintettem a vártemplomot, melyben a gazdag aranydíszítésű oltár, a sűrűn bearanyozott falak, padok és minden berendezés érdekes benyomást gyakorolnak. Az oltár azonkívül németnyelvű mondásokkal és beírásokkal van ellátva, ami annak tulajdonítandó, hogy II. Frigyes idejében az udvar a német nyelvet használta.

A templomból a magas vártoronyba mentem, ahonnan pompás kilátás nyílik a környező vidékre. Innen azután a vár több termében elhelyezett képtárba tértem. A leginkább régi mesterektől származó művek közül nevezetes Jansens: „Vénusz és Adonisz“, Troppa: „Merkur és Argus“, Michel Angeló: „Judás árulása“, Ubekendt (ismeretlen festő): „Judith Holofernes fejével“, végül Ciquani és Giacomo Palma külön-külön egymástól eltérően festett „József és Putifár felesége“ című képei. A képtárral összefüggő kis toronyszobában a szerencsétlen végzetű Karolina Mathild királynő keserű rabságát szenvedte végig, amíg szenvedéseinek végét szakítva az ablakon kitaszították és halálát lelte.

A várnak a tenger felé eső részén Svédországnak irányítva, hatalmas nagy ágyúk torkai meredeznek, de nincs ennek különösebb jelentősége. A dán és a svéd nemzet békésen megfér egymás szomszédságában, baráti érzelmekkel csak az előhaladás terén kelnek egymással versenyre és egyszer az egyik, másszor a

másik kerül fölé, de ellenséges indulatok nem dulnak közöttük.

Elhagytam Kronborg várát és a tengerpart mellett haladva gyalogszerrel indultam a közvetlen közelségben fekvő Marienlyst fürdőhelyre. A világhírű tengeri fürdő gyönyörű fekvése, megszámlálhatatlan sok villától körülvéve nagyszámu fürdővendéget vonz magához, hatalmas szép parkjában, melyben Holger Danske, Hamlet és Shakespeare szobrai diszlenek, nemzetközi társaság szórakozik és talál kellemes üdülést.

Marienlyst fürdő Helsingörnél. A háttérben Kronborg vára.

De Marienlyst különösen arról nevezetes, hogy Shakespeare a hegy oldalán elterülő kisebb várpalotát Hamlet lakóhelyévé tette. Utamat odairányítottam és felmentem a várpalota felső végében levő megszünt régi temetőbe, ahol százados fák árnyai alatt a mondák hőse, Shakespeare költői képzeletéből élt Hamletnek sirja fekszik. A dán királyfi sirja dombra halmozott sziklakövekből áll, melyből egy kettétörött obeliszk-szerű faragatlan kő csucsosodik ki. Repkények futják be a körülkerített helyet s egy néhány szerény virág huzódik meg a fű között, más jel, irás nem jelzi a

regényes sirdombot. De mintha Horacio szavait ismételnék el a vén fák susogó levelei, amint Hamlet törtől találva karjaiba esik és így szól: „Nemes sziv tört meg itt, — jó éjt királyfi; nyugosson angyal éneklő sereg!” Megilletődéssel magamba mélyedve, eszembe jutottak az ifjúkor magányos estéi, hányszor időztem Hamletnél, hány hosszú éjjelnek nyújtott gyönyört Shakespeare olvasása.

Lementem a hegyoldalról és megtekintettem Ophélia forrását, a hegyoldal odább eső részén, ahol szemben egy padon megpihentem. A sötét árnyékos helyen egyhanguan csörgedezett a víz a sziklás aknába, egyébként mély síri csend honolt a vadregényes tájon és e hangulatban betelhetetlenül elmerengtem, hallgatva az igénytelen, szerény csobogó forrást. Igénytelen és szerény s mégis mennyi megindulást keltő. Olyan, mint Ophélia maga volt a szerető Hamlethez, aki midőn a lét és nemlét kérdése felett gondolkodva, megszakítja azt a közelgő Ophélia láttára és így üdvözli:

„Szép hölgy, imádba legyenek foglalva minden bűneim.

Ophélia: Kegyelmes ur, hogy van, mióta nem
Láttam fönségedet?

Hamlet: Köszönöm alássan; jól, jól, jól.

Ophélia: Uram néhány emléke itt maradt,
Már rég óhajtám visszaküldeni,
Kérem, fogadja el.

Hamlet: Nem, nem. Nem adtam egyet is soha.

Ophélia: Fönséges ur, hisz tudja hogy adott;
S hozzá illatnak édes szavakat:
Vedd vissza, mert illatjuk elapadt;
Nemes szívnek szegény a dús ajándék
Ha az adóban nincs a régi szándék.
Itt van, fönséges ur“

Hamlet és Ophélia az emlékből sem jutott egymáshoz közelebb, a forrás a hegy lábánál, a sír odább fenn a hegyoldalon messze elválasztja őket. Élő hit veszi körül azonban emléküket és velük

Shakespeare költői szelleme, hatalma él, amint dicső fényében élni is fog örök időkön át.

Sűrű lombozatu, árnyékos fason tertem vissza Helsingörbe, ahol elváltam a szépséges Dániától, hajóra szálltam és a svéd Helsingborgba vándoroltam. Kis félórát vett igénybe az ut, a vámosok a kiszálláskor átvizsgálták a podgyászt, majd midőn azt ismét őrizetbe helyeztem, alkalmas vendéglőben, svéd szokások szerint délutáni 4 óra tájban ebédhez ültem.

Ebéd végeztével a kis kikötővárosban szemlélő utra indultam. Helsingborg restaurált várának magas

Helsingborg restaurált vára a kilátótoronnyal.

tornyáról az Öresund mesés szép tájéka ismét élembe tárult és sokáig lekötve tartott a távolban kissé ködbe boruló dán partvidék, az imént elhagyott Helsingörrel és Kronborg várával, a széles vizen ide-oda haladó hajók és halászbárkák, észak irányában az éggel összeérő szabad sik tenger.

Lejutva a kilátó-toronyból, a modern nagy palotákkal körülépített piactéren jártam, ahol Gusztáv Adolfnak a svédek nagy királyának lovasszobra pompázik, vele szemben az új építkezésű szép városháza terül el. A térről nyilegyenes, széles ut vezet a városon végig, ez Helsingborg főútja. Takaros üzletek, nagy szállodák, érdekes régi és új épületek sorakoznak el benne. Mialatt sétálva jártam a fasoros

utat és egy könyvkereskedésbe készültem belépni látképes lapok beszerzése végett, a kikötőbe érkező egyik hajónak messzire hangzó kúrtszava hallatszott el, visszafordulva a kikötőbe siettem.

A „Konung Oscar“ svéd hajó érkezett be, az a hajó, mely engem tovább volt viendő Göteborgba. Podgyászommal felszálltam az elegáns kényelemmel berendezett hajóra, de kárbavesztett a sietségem, mert nagy szénrakodás miatt a hajó sokáig vesztegelt a kikötőben, amit unalom volt kívárni.

Este 10 óra felé végre megkondult a hajó harangja és elhagyta a kikötőt. A szabad sík tengerre jutottunk, a késői idő dacára világosság áradt szét, a nyugati égboltozat piros sugárkévékben vetette vissza a lassan lenyugvó nap utolsó sugarait. De eloszlott idővel ez a fény is, szürke árnyék borult a hajófedélzetre és nem lévén tovább mit keresni rajta, ki-ki levonult a hálófülkéjébe.

Reggelre kelve ismét fenn voltunk a hajó fedélzetén és a tiszta ég sóspárás levegőjében a kellemes reggeli nap enyhe melege frissült jó érzést váltott ki a pihent testből. Három német turistával kötött ismeretség folytán, azokkal beszélgetésbe elegyedve, együtt néztük a vibráló tengeri tájat. Égen és vizen kívül a szem semmit sem látott, csak jó idő múlva észleltük, hogy északnak valami kivehetetlen feketeség mutatkozik. Hajónk egyenletesen haladt útján és mind közelebb jutottunk a szétszórt hol egész apró, hol pedig nagyobb szigetcskékhöz, közelebb a parthoz is. A szigetek között azután a vidék oly elragadóan széppé vált körülöttünk, hogy elakadt a további beszélgetésünk és minden figyelmünket a rendkívüli táj bilincselte le. Egész odaadással csüngött tekintetünk a lakatlan szigetek sivár szikláin, melyet csak a madár keres fel és a habzó hullámok látogatnak. Elhaladunk azután mellettük és találkozunk halászokkal, vitorlás bárkásokkal és a hajónk okozta hullámok fel-alá bugdácsoltatja azokat. Időközben

Göteborg közelébe értünk, amikor nagykiterjedésű kikötőjén áthaladva, hajónk lassú megállás mellett kikötött.

Göteborg nagyságra nézve második városa Svédországnak, mintegy 135.000 lakossal. A Göta Elf torkolatánál fekszik, szép térségek, igen csinos utcák szelik keresztül kasul, köztük különösen impozáns a főté, ahol IX. Gusztáv Adolf hatalmas bronzsobra áll, a királyt lóháton kalapáccsal a kezében ábrázolva. A város több helyén nagyobb szerű lombos, virágos parkok terülnek el, ezek között legszebb a várkert sok díszes virágágyaival, gondozott utáival. Meglepően tiszta a vásárcsarnok, melyben a kofák utcai kalapban árusítják portékájukat, bizonyára azért, hogy kellő tekintélyt és borsósabb árakat váltsanak ki a svéd nagyságákból. Kíváncsan szép és tiszta a húscsarnok és a vele összefüggő érdekes halcsarnok rengeteg sok teknősalátaival.

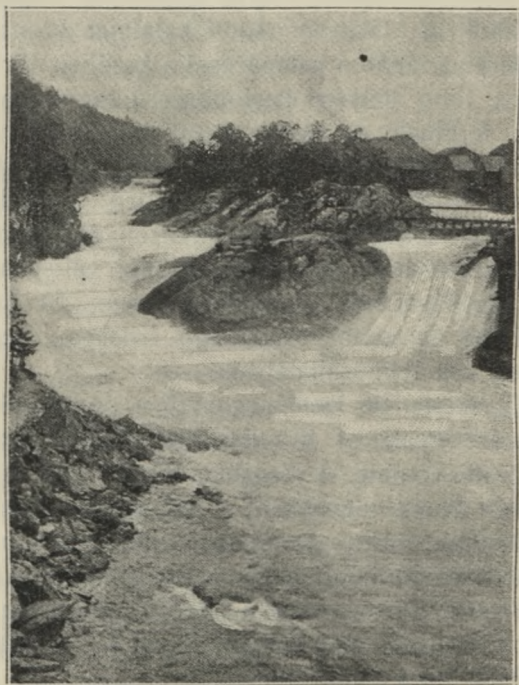
Egyszerű, de igen megnyerő a dómtemplom, jó benyomást gyakorol a stilszerűen épített városháza és a tőzsde épülete. A városban élénk forgalmú kereskedelmet űznek, egyébként a legnagyobb svéd iparvállalatoknak ebben a városban van a székhelye és nagyméretű kikötőjével méltán vetekedik Kopenhágával.

Visszatértem ezután a kikötő közelében fekvő vasúti állomásra, ahol vonatra ültem és Trollhättanba folytattam utazásomat.

A vasút jóideig a Göta Elf mentén haladt, majd eltérve mellőle mennél északabbra jutottunk, annál ritkább lett a termőföld, de a kevés is igen silánynak látszott. Feljebb azután a vidék egészen sziklásá változott, melyen csak a fenyő uralkodik, sivár, kietlen lett e táj, a mogorva észak előjele.

Elértük Trollhättant és vezetőre bízam magam, hogy a világhírű vizeséseket és a Göta Elf hajózásának lehetővé tételére alkotott zsilipműveket megtekintsem. Vezetőm lelkiismeretesen fogta fel a meg-

biztatást és úgy irányított, hogy a vizeséseket alulról jövet a legszebb pontjairól szemlélhettem végig. Zeg-zugos utakon jártunk, míg a vizesésekhez jutotunk és a természet nagyszerű műve pompás látványban részesített és csodálattal vegyes gyönyörrel ragadt el. A vizesések nem egy tömegben szakad-

Trollhättani vizesés.

nak a mélybe, ez teszi különben oly rendkívülivé azokat, hanem fokként, egyszer kisebb, másszor nagyobb mértékben, amint azt a sziklás völgy természeti sülyedése irányítja. Így az egyes eséseknek külön-külön elnevezésük van; a legnagyobb a Toppó-esés, mely 13 méter magasságból a legnagyobb erővel zuhan a mélybe és félelmetesen korbácsolja fel

a víztömeget. Alatta van a Gullő-esés, melynek 8 méter az esése s amely fölött hosszú vashíd vezet át a tulsó oldalrészre. Másfél kilométer terjedelmű a vízesések sora és összesen 33 méter mélységet ér el, ahol a Göta Elf ismét rendes mederben tovább folytatja útját Göteborgig.

A vízesések 220000 lóerőt képviselnek, több turbinamű fogja fel a szükséghez mért vizierőt, melyek a körülöttük elhelyezett több gyárnak és egy nagy villanytelepnek erőhajtására szolgálnak.

Érdekesekek a vízesésektől lefelé számított 1 kilométernyi távolságra eső zsilipművek, melyek két részre oszolva, egyiken a jövő és másikon a menő hajókat emelik, vagy süllyesztik a Göta Elf vízszintes medrébe. A folyónak a vízesésektől jóval feljebb eső részétől, ahol a víz még rendes medrében folyik, egy műúton elhajló csatorna készítettett, mely elkerüli a vízeséseket és azok legalján köti össze ismét a folyó további medrével. Ezt az összeköttetést alkotják a zsilipművek, melyek lépcsőszerűen elhelyezett cement-tartányokból állanak olyképen, hogy azokat ajtósan záró vasszerkezetek segítségével vízzel teltetni, majd pedig kiüríteni lehet. Ha a hajó alulról jövet emelésre szorul, úgy a hajót a megfelelő zsiliprész első tartányába vonják és elzárják, azután annyi vizet bocsátanak a tartányba, mely a hajót addig emeli, míg a második tartány alacsony vízszintjével egyenlő magasságba kerül. A második tartányba átvonva a hajót, ismét annyi vízzel telítik azt meg, míg a hajó a következő zsiliptartány alacsony vízszintjére jut s így folytatva az eljárást, a hajó a vízesések 33 méteres magasságára feljutva a csatornán folytathatja útját a folyó rendes medréig, ahol már minden nehézség nélkül tovább haladhat.

Ha a hajó viszont felülről jövet süllyesztésre szorul, úgy a hajót a felülről eső első, vízzel megtelített zsiliptartányba vonják és elzárják. A tartányból

azután annyi vizet bocsátanak ki, míg a hajó a le-
jebb eső és következő ugyancsak vízzel már meg-
telt zsiliptartány vízszintjére esik, amikor oda átbo-
csájtják a hajót és ilyképen folytatva a hajó mindig
mélyebbre kerül, amíg csak a folyó rendes medrébe
kerülve, útját ismét folytathatja.

A technika emez egyszerű eljárása alkalmazást
talál a Göta Elf egyéb vizeséseinél, valamint a nyu-
gati tengernek a Vätter tóval, majd a Vätter tónak a
Wänner tóval való összekapcsolásánál is, úgy hogy
Göteborgtól Stockholmig, vagy viszont, Svédországot
metszve hajóval lehet megtenni az utat, ami az áru
és helyközi forgalomra nézve igen nagyfontosságu.
Összesen 75 zsilip van a 387 kilométer hosszú vízi
úton, melynek legmagasabb pontja a Wänner és
Vätter tó közti magaslatokon 91 méternyire esik a
tenger színe fölé.

A trollhättani vizesések újbóli áttekintése után
vezetőm visszakisért az állomáshoz, ahol ismét vo-
natra szálltam és utamat Krisztiánia irányában foly-
tattam.

Még lakatlanabb lett a vidék, sivár szikladom-
bok, vadregényes fenyőerdők váltakoztak a tájékon,
ahol egy-egy állomás az oázis, az is elhagyatva.
Termőföld híján nincs ott gazdálkodás, a nagyritkán
feltűnő egyszerű faházakról mérhetetlen szegénységet
olvasni le és dr. Ruppel hamburgi orvos utitársam-
mal együtt a zord rengeteget mély megilletődéssel
szemléltük. Kornsjö a határállomás, norvég fináncok
jöttek a vonatra, átvizsgálták a podgyászt, azután
norvég vasutasok átvették a vonat további vezetését.

Norvégiában jártunk és a vidék csak Hangő,
Frederikshald környékén javult meg. A Glomen folyó
mentén még gyakrabban találkoztunk lapályos termő
földrészekkel, amit azonban a sziklás talaj miatt
nagy fáradsággal művelnek. Sokáig kísértük ezt a
folyót, amíg csak Frederiksstad-nál 15 méteres víz-

eséssel a tengerbe esik, ami mellett vonatunk elhaladva kitüzött útját folytatta. Este 9 óra lett már és a nap még mindig fenn járt az égen, félórát mentünk és a völgyekben munkálkodó földmivesekkel találkoztunk. Mi is a vonatban nappali világosságnál kísértük figyelemmel a térképet, ezalatt esti 10 órára Krisztiániába érkeztünk.

VII.

Krisztiániában.

A késői idő dacára nappali forgalom uralkodott a városban, üzletek nyitva, az emberek még mindig dolgaik után jártak. Hűvös lett az est, az észak dermesztőségéből egy igen parányi izelítő. Az ég felhős, ritkán tisztul ki teljesen, talán ez teszi oly egyhangúvá, magábazárttá az észak lakosait. A csillagos ég nem igen borul tájaikra és oly ritka a nyári napsugár, pedig éltető nyár volna ott is, csakhogy inkább látszat az csupán és nem igazi nyár, ami ottan van. Rövidéletű, későn jő és hamar távozik, fel sem tud egészen melegedni és máris nyakába zúdul a rideg tél. Melegítő napsugár egyedül a szép norvég nők szeméből sugárzik, mely kék, mint a déli ég és viruló élettel árasztja el a rideg valóságot. Piros az arcuk, szőke a hajuk, sugár, erős a termetük, de megint néma, csendes az ajkuk, mélységes a tekintetük, az élet öröme, minden boldogsága nem látszik meg rajtuk, mindent mélységesen magukba zárnak.

A norvégek későn kelnek és későn térnek nyugovóra, azáltal egyenlítődik ki a késői estbe nyuló fenmaradás. A korán kelő nap nem ébreszti őket, más életrendet követnek, természeti viszonyaikhoz alkalmazkodva csak reggel 9 óra felé indul meg ismét az élet, ezen idő előtt még szállodában is alig

kapni reggelit. Délután 4 és 6 óra közé tolódik az ebéd ideje, amihez az idegen is egykönnyen alkalmazkodhatik, mert az eltolódott reggeli általánosan annyira lukullusi gazdag, hogy az ebéd idejéig eszébe sem jut az étkezés.

Már Kopenhágában bőséges reggelikben volt részem, de a norvégek még azon is messze túl nagyobb fontosságot tulajdonítanak a reggeli étkezésnek. Így amikor szállodám éttermében az első reggelihez ültem, terített nagy asztal fogadott, mely telehalmazva volt hideg sültékkel, felvágottakkal, sajtokkal, hideg halakkal, vajjal és minden jóval, ami szemnek, szájnak csak kedves lehet. Ehhez felszolgáltak bő mértékben forró illatos kávé, az étkezés további során meleg sültet és aprózott májaskészítményt, amit megint 2 lágy tojás követett és végül egy pohár hideg tej megtetőzött. És a velem együtt étkező norvégek az ilyen bőséges reggelit mesés étvágygyal tudták átélvezni, amely tagadhatatlanul igen jól konzervál és tartósan kibékíti a gyomrot a délutáni ebédig. A norvégek étrendjéhez azután annál könnyebb alkalmazkodni azért is, mert egytől-egyig ízletes dolgok, amit nyújtanak. Egységára van az ilyen gazdag reggelinek, úgy mint Dániában és aránylag nagyon olcsó, mindössze 1 korona 50 öre, a mi pénzünk szerint körülbelül 2 korona és 20 fillér.

Krisztiánia, az 1905. év óta teljesen önálló, Norvégiának a fő- és székvárosa, nem nagyarányú város, összesen 220.000 lakóssal bír. A magas északon ezt a számot felette nagynak kell tekinteni, mert a természeti viszonyok Norvégiában a nagyobb gócpontok kialakulását lehetetlenné teszik. Itt egy kis termővidék, ott egy bánya, másutt a fatermelés, majd a halászat és a hajózás, néhány fürdő és turistahely összpontosítja ugyan a lakósságot, de seholsem alakulnak ki nagyobb városok, a lakosság eloszlik, amint szorosan vett életfentartásukra nézve az egyes

vidékek több-kevesebb alkalmat nyújtanak. Ipar és kereskedelem csak szűkebb méretekre szorítkozik, nincs meg a fejlődéshez szükséges összeköttetés, az ország kiesik az európai forgalomból.

De Norvégia egyenrangú társországainak általános műveltségével, kulturája igen előhaladott. Igen hírneves a krisztiániai egyetem, a múzeumok és tárlatok pedig arról tesznek tanúbizonyságot, hogy a norvégeknek a tudomány és művészet iránti érzéke magas fokon van kifejlesztve. A világirodalomnak különösen két nagynevű alakja: Ibsen és Björnson, a norvégek kiváló kulturális képzettségéről igen szép megnyilvánulást adnak, ugyancsak Amundsen északsarki kutatásai is nagyértékű előhaladottságról tanuszkodnak, mert sok tekintetben mozdították elő a kulturhistoriai, föld- és néprajzi tudományokat. Ibsen és Björnson bronzszobrai ott díszlenek Krisztiániában a nemzeti színház előtt, markáns vonásaik, erőteljes tekintetük határozott, nyílt észt, önálló karaktert árulnak el.

Krisztiániának egyik legnagyobb nevezetessége az a két vikkinger hajó, melyet Amundsen Roald az eszkimók földjén végzett ásatások alkalmával talált és amelyek az egyetem épületében két faházikó alatt vannak közszemlére kitéve. Egyik a Slagenben (Vallő mellett) kiásott hajó, a másik a gogstadi hajó, mely utóbbi különösen a legérdekesebb archaológiai leletek egyike. A primitív eszközökkel faragott, masszív alkotmányu hajón egykor 60—80 vikkinger tartózkodhatott, melylyel a bátor hajósok szembeszálltak a tenger minden veszedelmeivel és behajózták a világ majd összes tengereit. A hajó középső részét kunyhószerűen vastag keményfa oszlopok takarják, az árbóctartó ugyancsak testes keményfatörzsből van faragva és sok vihart állhatott ki egykoron. Ugyancsak érdekesek a rövid és hosszúnyelű keskenyre kifaragott evezőlapátok és a vikkingerek által használt fapajzsok,

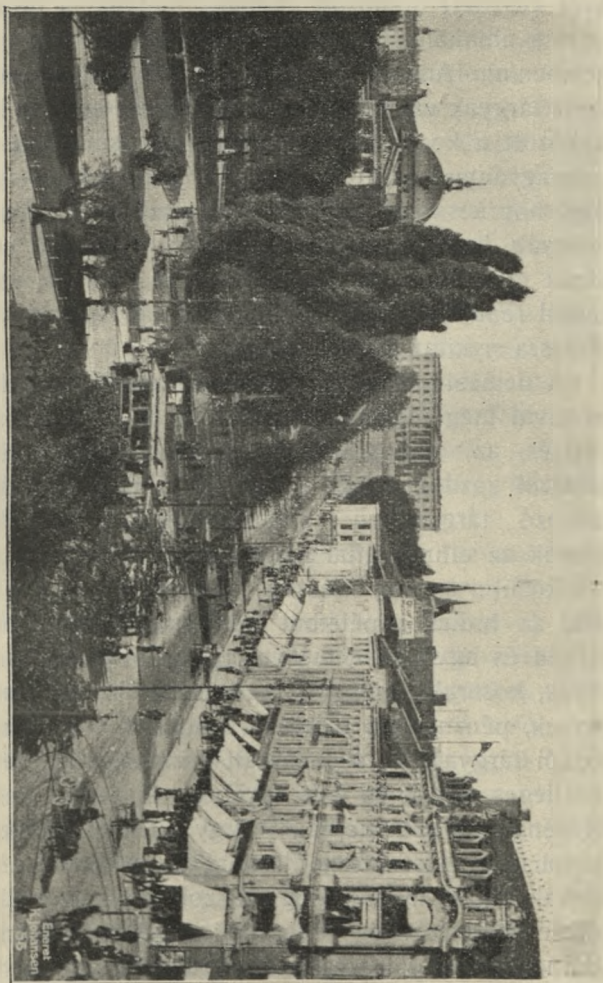
majd ölőeszközeik közül az élesre kihegyezett falandzsa és az ütéshez való fadorong.

Nagyon figyelemreméltók a vikkinger hajók kiástatásakor időközönként eszközölt fényképfelvételekről készített diapozitív képek, melyek a nemzeti muzeum ablakaiban vannak kifüggesztve abban a 2 teremben, ahol Amundsen egyéb tudományos ásatásaiból hozott tárgyak vannak elhelyezve. Nevezetes ezen leletek között a kocsi elé fogott két ló csontváza, egy diszfaragványu eszkimószán, az eszkimóknak egy ókori bográcsa és többféle házieszközeik. Azután koponyák, hordók, teknők és egyéb tárgyak sorakoznak el a termekben, melyek tudományos szempontból rendkívüli nagyértékűek és sok beható vizsgálódásra nyújtanak alkalmat.

A nemzeti muzeum Amundsen archaológiai leletein kívül még magában foglalja a norvég régiség-tárat és az ethnográfiai muzeumot, mely előbbi rendkívül gazdag a kő-, a vas- és a bronckorszakból származó tárgyakban. Érdekességükkel különösen lekötnek az ethnográfiai muzeumban elhelyezett tárgyak közül: az egy vastag fatörzsből faragott kis ladik, az indiai népeletből vett ruhaneműek, bambusznád és agyagkészítmények, pagodatípusok, faragványok, kosarak, maszkák, zeneeszközök, régi indiai könyvek, pénznemek, pajzsok, lándzsák stb. Azután mexikói tárgyak, u. m. halászati eszközök, fegyverek, kezdetleges ágyuk és más egyebek. A japán életből vett rengeteg sok néprajzi tárgy közül különleges hajótípusok, házieszközök, dísz tárgyak. Afrikából néger maszkák, íjjak, nyilak, régi faszobrok, szövőszékek. Zeeland szigetéről egy ókorabeli hajó maradványai, a Borneo szigetéről származó bőrdudák, egy talyiga, melynek kerekei egy darab fából vannak kifaragva és siámi házieszközök és tárgyak, végül a Somálból származó sátor és egy kőből kifaragott tek-nősbéka.

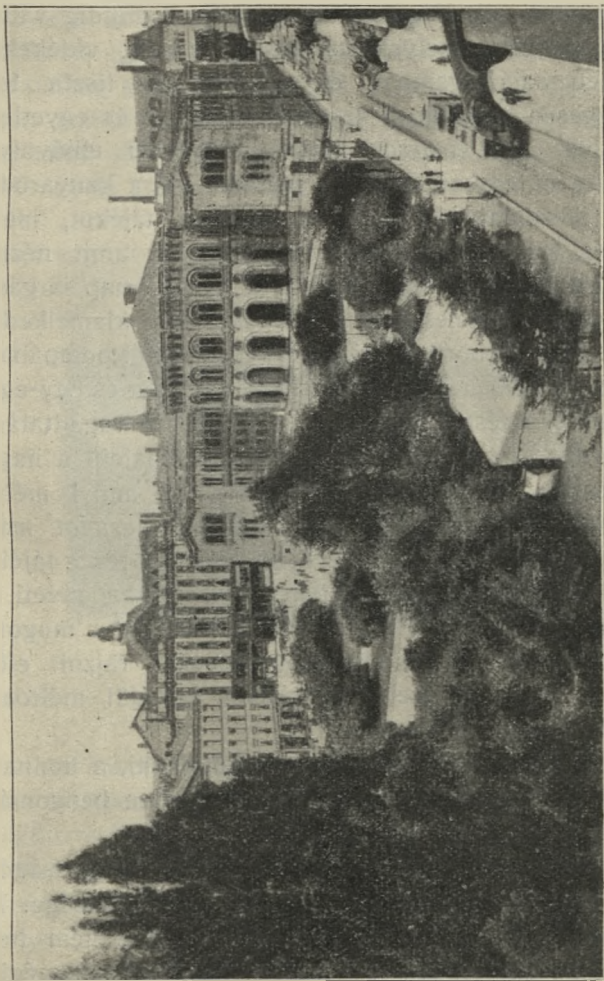
A muzeumból kijövet rövid sétát tettem a Karl-Johanns-gatén fel a királyi palotáig, mely magaslaton fekszik és igen szép park veszi körül. A

Karl Johanns Gate Krisztániában. A háttérben a királyi palota.

palotán Haakon király zászlója leng, jeléül annak, hogy otthon tartózkodik. A királyi palota impozáns görögstilben épült, előtte IV. Keresztély dán király

lovasszobra diszlik. A királyi palota előteréről szép benyomást gyakorol a hosszú egyenes Karl-Johannsgate, Krisztiánia főutcája, mely egészen a vasúti álló-

Főtéri park Krisztiániában. (Storthingsgaden.)

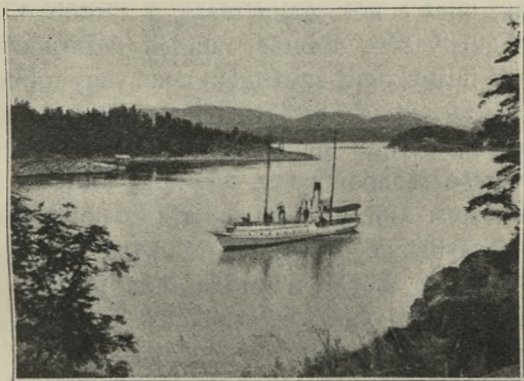
másig terjed. Jobbról a Storthingsgaden, egy igen gondozott park, melyben június végén virágzott az orgona. Odább a vörös téglából stilszerűen épült képviselőház.

Este a meseszerűen szép krisztániái fjordban tettem hajókirándulást, mely a leggyönyörűbb utazásaim egyike volt. A nagyon sok idegennel megtelt turistahajó 2 és fél órán át megállás nélkül vezetett a rengeteg sok szigettel teleszórt fjord mindig változó tájaiban, melyek az összes norvég vidékeket minden sajátságaikban egyesítették. A tiszta idő lényegesen hozzájárult az út élvezeteihez és egyetlen szempár sem maradt tétlen, mindenki elbűvölve figyelte az egyszer jobbra, másszor balra kanyarodó hajó mozdulataitól előállott más-más tájékat, mely mindig valami újat hozott az előtérbe, amit nézni, amiben gyönyörködni lehetett. A nyugvó nap sárgászöröses fénye teleszórtta a víz tükreéből kiemelkedő, sötét erdővel borított szigetekcskéket, festői pompában varázsolta elő a sajátságosan szép vidéket és egy-egy kiemelkedő része nem egyszer hangos elragadtatást is váltott ki az utasokból. Szép és elbájoló a nagy természet a földkerekségen sokfelé, de annyi mély, megható hangulatot, sokszor komor mélaságot más nem fejez ki szebben és jobban, mint a norvég tájék. Sajátsága a sötétszürke ködhomály, de ha ráveti a napsugár csillámló fényét, teljesen felenged a mogorvaságából és olyan varázsló képeket rajzol elő, melyek ezer és ezer alakításban egyedül méltóan művész ecsetje alá valók.

A hajó ugyanazon helyen kötött ki, a honnan elindult és ahányan voltunk, felejthetetlen benyomásokkal szálltunk le róla.

Este 11 óra is elmúlt és a nappali világosságot csak nem akarta felváltani az éjszaka sötétsége. A természetnek ezen sajátságába az idegen nem tud egyhamar beleszokni. A nap lenyugodott már és mégis világosság áramlik szét mindenfelé, ami bizonyos nyugtalanító érzést vált ki. Szinte keresné az ideszkadt idegen, kutatná az égboltozatot, hogy okát lelje a különös jelenségnek. Azonban ismerjük a föld és a

nap pályafutását és tudjuk, hogy eme sarki országban, a nyári időben a nap néhány rövid órára eltűnik ugyan, de visszavető sugarai azután is szürke fényt árasztanak el. A nap a magas északon ennél még kevesebb időre nyugszik le és egyik nap a másikkal majdnem egészen egybeolvad. De megfordul ismét ez a sajátság a tél folyamán és a szélsőség az éjszakára esik, amikor az éjjeli sötétség messzire belenyulik a nappalba és már délután a nappali világosságnak jórészét az éjszakába csalja.

Krisztiania-fjord.

*

A másnapra tervezett vasúti kirándulást a hőnefossi vízesésekhez elejtettem, mert a közvetlen szerzett tájékoztatásokból azt merítettem, hogy ezek nem bírnak különösebb fontossággal. Helyette a városban kiterjedtebb sétát tettem, mely alkalommal az elegáns megjelenésű és oldalfegyver nélküli rendőrt vehettem közelebből szemügyre, majd megtekintettem a vásárcsarnokot, ahol szembetűnőnek találtam, hogy a tojásokat kilószámra árusítják. Egy kiló tojást 1 korona 40 öréért árusítottak, amely súlyra nagyság szerint 18—20 drb fért, ára a mi pénzünk szerint 2 korona.

Egyes üzletekben eszközölt bevásárlások után Bygdö-fürdőbe hajóztam, mely Krisztiániához nagyon közel a fjordban fekszik. A fürdőt legfőként krisztiániai úri közönség keresi fel, állandó idegen fürdőzők nem igen tartózkodnak benne, ezek inkább a jóval délebbre fekvő Hangö fürdőt látogatják.

Bygdö fürdő kies helyen fekszik és nagyon szép vidék veszi körül. A fürdő két részre oszlik s a kis félszigetszerű földnyulványnak egyik oldalán van a férfiak részére és a másik oldalon a nők részére szóló fürdő, egymástól teljesen különállón elválasztva. Úgy a férfiak, mint a nők nagy része a fürdőben, annak zártabb elhelyezése folytán, minden úszóruha nélkül szabadon fürdik, amit egyáltalán nem, vagy tulmodernnek kell tartani. A fürdők teljesen napos oldalon terülnek el, partjai meglehetősen meredek, a víz hullámverése azonban nagy, úgy hogy fürdésre a hely igen kellemes. Ami azonban a férfi és női fürdőzőket mégis egyesíti, az a két fürdő közé eső gyepes, bokros terület, melyet a fürdés után férfiak és nők egyaránt pihenés végett keresnek fel. Teljes felruházkodással itt társas szórakozás folyik.

Megfürdöttem a fürdőben, mely alkalommal megismerkedtem egy norvég Ádámmal, akivel együtt később a gyepes téren a heverésző pihenést is átélveztem.

A fürdő vendéglőjében történt ebéd után visszatértem a szállodába, csomagoltam és a délutáni gyorsvonattal Stockholmba indultam.

*

Krisztiánia és Stockholm közé eső vasúti út rendkívül érdekes és festőien szép vidéken vezet át. Különösen megragadók a sziklás hegyek közé szorult völgyek színdús virágzataival, melyekben fehér, sárga, piros és lila virágok pompáznak, ugyanazok a színek, melyeket a norvég népviseletben találni. Termékeny vidék sziklás hegyekkel és vadon termő fenyőerdőkkel

váltakozik, mely utóbbiakban nagyarányú bányák és rengeteg mértékű fűrésztelepek adnak jelt a vidék munkás kihasználásáról. Egy-egy vidék a vadászat valóságos eldorádója és találkozni oly regényes szép tájékú helyekkel is, melyekben vízeséseket látni, de amelyeket a magas turisztika mindezideig nem fogadott különösebb kegyeibe.

Charlottenbergnél átmegyünk a norvég határon és a svédek földjén haladunk tovább, ahol lényegesen több a termő sík talaj. Erdőlombos, tavas vidékek adnak változatot a tájéknak, amelyet száguldó iramban siet vonatunk átszelni, hogy kitűzött időre Stockholmba érkezzék.

VIII.

Stockholmban.

Európának egyik legszebb és legfestőibb fekvésű városa Stockholm, melyet a legméltóbban Konstantinápolyhoz lehet hasonlítani, de sok tekintetben emlékeztet Nápolyra és Velencére is. A keleti tenger öblében terül el, nagykiterjedésű szigetcsoportok övezik körül, a város maga is legnagyobbbrészt szigetekeken fekszik.

Stockholm teljesen modern város, melyben a tudomány, művészet, ipar és kereskedelem igen előhaladott nivón áll. Gazdagság, jólét honol a 330.000 lakost számláló svéd fővárosban és kellemes tartózkodást biztosít és sok tanulságosat tár fel azon idegeneknek, akik megtekintésére indulnak.

Stockholmot Birger Jarl a XIII. század végével alapította. A legrégibb városrésze a Staden (helyesebben: Staden inom broarne, vagyis a hidakon belül eső városrész), mely egyúttal centruma a metropolisnak. Ehhez a városrészhez tartozik a Riddarholm sziget, ezen van a régi Riddarholmskyrkan, egy templom, mely a svéd királyok mauzoleumául szolgál s amelyben 1200. évtől a svéd királyok kriptái vannak elhelyezve. Köztük III. Oszkár, Gusztáv Adolf és XII. Károly művészi sirboltjai különösen érdekes látnivalókat

nyujtanak. A templom sírkövekkel van kirakva, melyek a Svédország történelmében jelentősebb szerepet betöltő kiváló egyéniségek régi sirjairól származnak, falain pedig a kiválóbb svéd főrangú családok címerei és kronologikus sorrendben mindazon zászlók és pajzsok vannak elhelyezve, melyeket a svédek annyi dicsőséges csatában szereztek. A templom közelében Fogelberg által alkotott Stockholm megalapítójának, Birger Jarlnak szobra, keleti irányban eső téren, az ugynevezett Riddarhustorget-en pedig Larchevesque: Gustaf Vasa impozáns szobra diszlik.

A Staden-ben fekszik még a tőzsde épülete, mely előtt a stockholmi vérfürdő borzalmait vitettek véghez, ezzel szemben a külsőleg igénytelennek látszó, de belsejében gazdag díszítésű koronázó templom áll. A templom közvetlen közelében a hatalmas méretű királyi várpalota terül el, melyet azonban a Norrmalm városrészre vivő Norrbro-ról, egy igen szélesre kiépített hídról lehet legjobban áttekinteni. A várpalota reneszánsz-stílusú és a fiatal Tessin-nek legmesteriebb alkotása.

A Norrbron megállva, körültekintve egy oly kép verődik a szemlélő elé, mely rendkívüliségével sohasem mosódhatik el az emlékezetből. A városnak ez a része minden jellegzetességével egybehangzóan Konstantinápolyhoz hasonlít és Stockholmnak ez azon legkimagaslóbb helye, ahová évenként számtalan idegen ellátogat, hogy nagyszerűségében elgyönyörködjék, megragadó szépségét megbámulja. Fotografáló gép nem tudja egymágába összehozni és pompás egészében visszatükröztetni annak minden báját, varázslatos szépségét. Délnyugatra fordulva a színpadias megjelenésű széles nagy királyi palota, keletre a svéd képviselőház és a birodalmi bank hatalmas szép palotái, északra a Norrmalm városrész modern építkezésű palotasorai, II. Gusztáv Adolf tere és a királyi opera, északnyugatra a Riddarholmi nagy kikötő élénk hajóköz-

A stockholmi királyi műkert. (Kungsträdgården.)

lekedésével, majd a Norrmalm városrész nyulványán a nemzeti muzeum, előtte a mesés szép királyi műkert, mind együttvéve megnevezhetetlen szép és lebilincselő látványt nyújtanak.

Elsétáltam ezután a Norrmalm városrészbe, a királyi műkerten át a Berzeliusz parkba, ahol a park nevét viselő nagyhirű kémikusnak szobra áll; onnan az előkelő Birger Jarl útra, majd a botanikus kertbe, amelyben válogatott szép virágok között Kjellberg

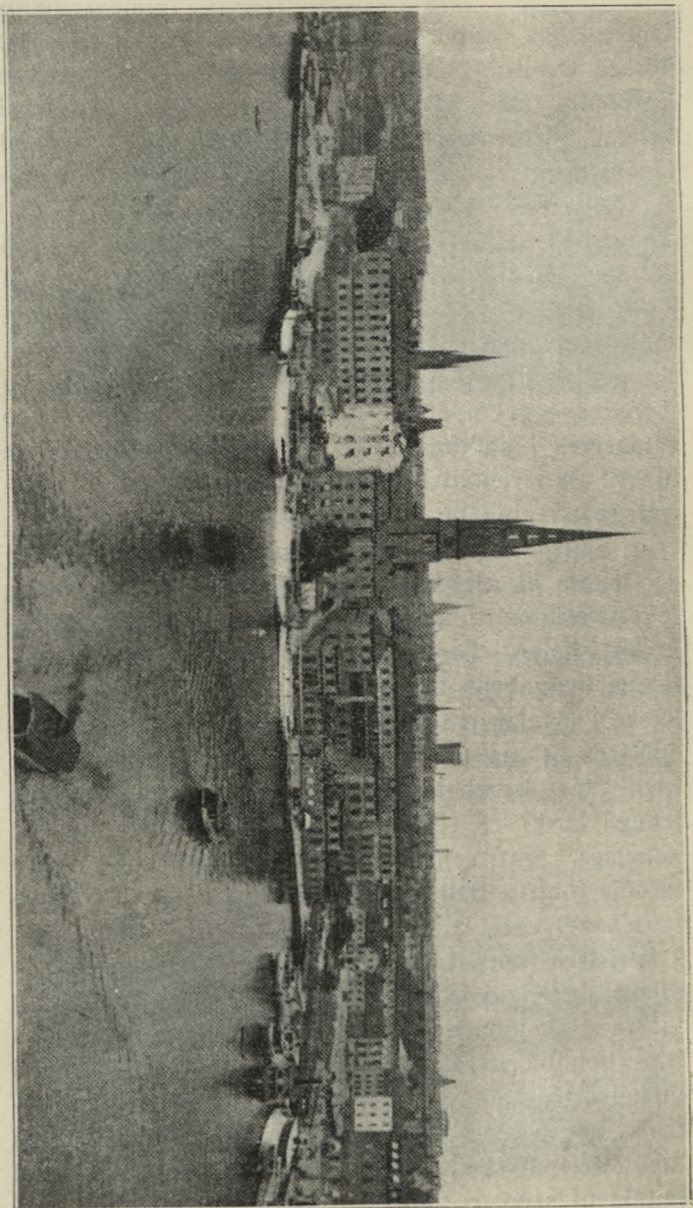
Saltsjöbaden.

által broncba öntött Linné Károly természettudós szobra van. Folytattam körsétámat azután a szép hosszú Drottning-útra, mely a kereskedelmi forgalom központja. Ezen az úton és környékén nagyvárosi üzletek között az előkelő szállodák terülnek el, ami bizonyos mértékben a sűrű idegenek folytán nemzetközivé teszi a városrészt.

Ebéd után, — itt is, mint Krisztiániában a késő délutáni ebédek dívnak — vasúti kirándulást tettem a közelfekvő nagyvilági Saltsjöbaden fürdőhelyre, mely számtalan sok kertes villával van beépítve. A fürdő védett helyen fekszik, partja homokos és lassu meredekséggel nyúlik a tenger vizébe. Árnyas szép sétahelyek kínálóznak az abban való üdülésre, az időny alatt rendkívül sokan látogatják, mely látogatottságot leginkább idegenek alkotják.

Saltsjöbadenből ezután hajóval Dalarö fürdőbe rándultam ki, mely messzire bent a szigetek között fekszik és amely inkább a stockholmiak kedvenc tartózkodási helye. Dalarö erdős-dombos vidéken van, felette nyugalmas hely, ahol a villák nagy erdős területektől elválasztva oszlnak el egymástól. A fürdőépületen és az azt körülövező kisebbszerű parkon kívül más szembetűnőt nem találni, inkább családi jellegű fürdő és regényes fekvésénél fogva nagyon kellemes, igazi enyhet nyújt az üdülőknek. Parti fürdője jobb a Saltsjöbadeninél, mert nagyobb lapályossággal vezet a tengerbe.

Estére hajlott az idő, amikor hajóval ismét a szép vidéket alkotó kisebb nagyobb szigetek között vissza Saltsjöbadenbe, ott másik hajóra átszállva Stockholmba visszatértem. A jövőkor használt vasúti út helyett ez alkalommal a hajóutat azért választottam, hogy a stockholmi Riddarholmi városrész teljes kikötői képét lássam, ami az esti idő bekövetkeztével rendkívül szép és várakozásom felül elragadó hatásokban részesített.

Riddarholmen kikötö Stockholmiban.

Stockholm ugyancsak északi fekvésű, nyári időszakban a nap későn nyugszik le, amit sokáig tartó tompult fény és éjfélig nyuló szürke világosság követ. Beérkezvén a kikötőbe, a késő idő dacára élénk utcai forgalom adott jelt a lakosság ébrenlétéről, általánosan mozgalmas volt a város minden részében. De másnap ismét ennek szembetűnő módon hatása volt észlelhető, amennyiben délelőtt 10 órakor is csak alig-alig jártak az utcán. Pedig vasárnap volt és bár teljes munkaszünet uralkodott a városon, de az ünnepi hangulatot csak a forgalom szünetelése fejezte ki.

Az előkelőségektől látogatott Szent-Jakab-templomban eltöltött idő után a Djurgarden-be hajóztam, amely tanulságos és szórakozóhely együttevve. Megtekintettem mindenekelőtt a Rosendal vára felé eső úton Byström: Bellman híres svéd költőnek a mellszobrát, majd a főuton Börjesön által mintázott és a lekötött vikkingert ábrázoló szobrot, végül a város irányába eső részen XV. Károly hatalmas nagy szobrát, mely Friberg mesteri alkotása.

Azután az Észak muzeumába (Nordiska Museet-be) tértem, mely egy újabbkeletű pompás építkezésű palotában helyezkedik el és végig szemléltem a nagy gonddal összegyűjtött és kizárólag az észak vidékeiről származó kulturhistóriai gyűjteményeket. Ennek a muzeumnak a kiegészítését képezi a közelében elterülő Skansen, egy dombon fekvő nagykiterjedésű parkhelyiség, mely szabad muzeum ugyancsak érdekes látnivalókat nyújt. Magában foglalja Skandináviának összes élő állatairól egy gazdag állatkertet, Svédország különböző vidékeinek sajtáságos faépítményeit, azokban a népies lakberendezéseket, az ország ásványvilágát, azután régi sirköveket és sok más néprajzi tárgyat. Megismertem a Skansen ezeken kívül Svédország összes népviseleteivel is, eredeti módon olyképen, hogy a különböző vidékekről származó leányok, férfiak, asszonyok saját nemzeti viseletükben járnak-

kelnek a parkhelyiségben. A nőknek egyik része vendéglői kiszolgálásokat végez, vagy más helyisé-

Rättwiki leány. Stockholm-Skansen.

gekben elárusításokkal van megbízva, a férfiak az állatokat gondozzák, a délutánnak bizonyos idejében

mások ismét bemutatják a népies táncokat, a nemzeti „trekarlspolska“-t és népszínműveket adnak elő.

Fiatal lapp. Stockholm-Skansen.

Különösen a Rättwik, Dalekarle és Floda vidékéről való népviselet nagyon színpompás. Egy sátorban

lapp-család él otthonias életet, velük a veszedelmes lappkutyák és a szarvascsorda is. A Skansent nagy előszeretettel keresik fel a stockholmiak, mert a felsorolt látnivalókon kívül egyéb igen sok más szórakozást is nyújt, benne a délutáni időben állandóan katonazenekar is játszik. Főterén magasra nyúló kilátó torony áll, melyre felvonógépen feljutva Stockholm meseszerűen szép látképe gyönyörködteti el a szemlélőt.

A Djurgarden egyéb részein variete-színház, cirkusz és sokféle tingli-tangli mulattatja a különösen vasárnap délután összegyűlő nagyszámú publikumot, mely leginkább katonákból és az egyszerűbb néposztályból kerül ki. Megemlítsre méltó, hogy a svéd katonák szolgálaton kívül mindig oldalfegyver nélkül járnak, ami a nálunk is szokásos és sok esetben veszedelmes korcsmai verekedéseknek veszi elejét.

A délutáni idő hátralevő részét ezután a Stockholm külvárosában, Tomdebodában levő egyik jótékony intézményt, a vakok intézetét tekintetem meg. A nagyhírű svéd intézménybe vonzó meleg érdeklődés ösztökölt, ahová a villanyos rövid idő alatt szállított ki. Megilletődéssel léptem a nagy lombos parktól körülvelt kétemeletes épületbe, mely egyszerűségével igen mély benyomást gyakorolt reám. Belépve a szerény méretekre szorított előcsarnokba, az intézet igazgatója iránt tudakozódtam s egy ép ott tartózkodó vak leány fürge, biztos lépésekkel vezetett abba a helyiségbe, ahol az igazgatót valóban meg is találtam. Amidőn bemutattam magam, igen szívélyesen fogadott és ritka vendégként oly előzékeny barátsággal állt a rendelkezésemre, hogy karonfogva kísért a családjához, engem a Balkán tözsomszédságából odakerülő vitéz nemzetbeli magyarnak ismertetve meg. Előkerültek az igazgató kisebb gyermekei és velük is meg kellett ismerkednem, akik megbámultak, fürkészve kerestek valamit rajtam. Magyar jelleget-e, vagy balkánszerű-

séget, nem tudom, de miután rajtam semmi különöset fel nem fedeztek, megcsappant irányomban a további érdeklődésük és folytatták ismét abbahagyott szórakozásaikat.

Az igazgató ezután megmutatta intézetét. Elsőbb a minden egyszerűséggel berendezett kápolnába térünk, ahol naponként istentisztelet tartatik az összes növendékek és benlakó személyzet részvétele mellett. Tehát vallásosságon nyugszik az a mindenekfeletti humánus ténykedés, mellyel a vakokból művelt egyéneket törekszenek kiképezni és a vallásos érzelmek által eme szerencsétlenek lelki állapotába vigaszt és erőt csepegtetni. Megtekintettük a háló- és mosdó, majd pedig az ebédlő helyiségeket, ezekben az igazgató azt a felvilágosítást nyújtotta, hogy a vakok tanári felügyelet mellett az öltözködést, az ágyak rendbehozatalát, elkülönített helyiségekben a ruha- és cipőtisztítást, a mosakodást elsajátítják egymaguk elvégezni és egyedül minden segítség nélkül el is végzik olyannyira, hogy e tekintetben senki segélyére nem szorulnak. Megtanulják a vak növendékek az intézetbe való bejutásuk alkalmával az egyedüli étkezést, a villával, késsel, kanállal való bánásmódot, az intézet minden részében a szabad tájékozódást, a vezetés nélküli önálló járást. A szakszerű útbaigazítások mindezeknél természetesen nem maradnak el és a növendékek minden szerencsétlenségük dacára — lehet-e még borzasztóbb is valami, mint vaknak lenni — életrevalósággal, kedvvel és buzgalommal tanulják meg ezeket a mindennapi dolgokat és képesíti őket az egyedülálló tevékenységre, a szabad mozgásra.

A további tanhelyiségeken átjárva, meghatottsággal érintett, amint a slöjd-teremben kiállított és az apró 10—12 éves vak gyermekek által készített agyagtárgyakat szemléltem végig, melyek almát, narancsot, körtét és más gyümölcsöket, majd háziállatokat ábrázoltak. Nem tökéletesek ezek a munkák,

de számbavéve, hogy vakok készítették azokat az egyedüli tapintási érzékükre támaszkodva, bámulatosnak találtam az ügyességüket. Azonban a felsőbb osztályú növendékek fiúrészének asztalosmunkái, leányrészének női kézimunkái már olyan ügyességgel vannak megcsinálva, hogy a látók munkáitól egyáltalán meg sem különböztethetők.

Az igazgató ezután bemutatta az egyik növendék által a vakok speciális pontrendszerű írását, a könyveket, a földrajzi domború térképeket, sőt a mértani rajztáblákat is, melyeken a vakok lapos lószőrpárnán tapintható vonalzó, gummizsineg és kampós tűk segítségével mértani alakzatokat rajzolnak.

A gazdag felszerelésű tornaterem megtekintése után, mely a vakok tánctermeül is szolgál — és nem ironia ez, hogy a vakok megtanulnak táncolni is? — az intézeti épület hátsó kertrészében lévő játszótérmet tekintettem meg. Itt a növendéksereg ép abban az időben játékkal volt elfoglalva és a szabatos mozdulatok, a biztos tájékozódás szinte kétségesse tette előttem, hogy valóban vakok-e a növendékek? A szomorú valóság azonban meggyőződtetett, hogy szerencsétlen világtalanok mozogtak és szórakoztak a téren; az oktatás, a gondos nevelés és a velük való szeretetteljes foglalkozás igen sokat eltávolított a vaksággal együtt járó előbbi ügyefogyottságukból. A játszótér közelében megmutatott az igazgató egy cementirozott térséget, ahol a téli időben korcsolyapálya van és amikor a vakok szabad idejüket ezzel a sporttal töltik ki.

Visszatértünk ezután ismét az intézeti épületbe és annak egyéb internátusi berendezését szemléltem végig. A látottak a rend és tisztaság jelében nemcsak figyelemreméltók voltak, hanem meggyőződtek arról, hogy ez az intézmény nemes hivatását példásan tölti be és lehetetlen, hogy meg ne indítsa azt, aki ennek az intézménynek belső életével megismerkedik.

Megtudtam végül azt is, hogy a stockholmi vakok intézete tanárai zászlóvivői annak a mozgalomnak, mely az eszperanto nyelv segítségével a világ összes vakjait egymáshoz közelebb hozni törekszik, ilyen nyelvű folyóiratot pontrendszerű írásban ki is adnak már és remény van arra, hogy egykor a világ összes vakjai ilyen nyelven egyesítve, egymástól tanulva, egymást támogatva jövő sorsukat, ipari és zenei életboldogulásukat szilárdabb alapokra lefektethetik és egymaguk erejére támaszkodva létfenntartásukat is jobban előmozdíthatják.

Amidőn a jótékony intézmény hajlékából távozva, köszönettel búcsúztam az igazgatótól kedves és előzékeny felvilágosításaiért és kalauzolásáért, lelkem mélyére maradandóan belevésődtek mindazon benyomások, melyeket az intézet reám gyakorolt. A vak-ság ténye nyomult gondolataim közé, vaknak lenni, mily mérhetetlen nagy csapás lehet. Nem látni ezt a szép világot, természetében nem gyönyörködhetni, tétlenül hiába reménykedni a sorsnak jobbrafordulatán, nagyobb fogyatékos-ságot el sem lehet képzelni. És mégis az ilyen intézetek embermentő munkája mennyit tud kárpótolni, a tanítás, nevelés mennyit el tud venni a súlyos csapásból. A füll hallásának, az ujjak tapintó érzékének kiművelődése által mennyivel közelebb juthatnak látó embertársaikhoz. Felemeli az elveszetteknek látszó szerencsétleneket arra az útra, melyen minden fogyatékos-ság dacára, boldogulásukat megellelhetik. Áldásos munka ez, mely a nyomorék koldusból munkás erőt és hasznos polgárt formál a társadalomnak.

*

Másnap délelőtt útra készen állottam ismét, hogy hazafelé irányítva utamat Stockholmból eltávozzak. Szállodám éttermében az utolsó svéd reggelihez ültem, mely ugyancsak gazdag volt ez alkalommal is, egy asztal területének méretei kellettek ahhoz, hogy elhe-

lyezhető legyen rajta mindaz a sok mindenféle felvágott, sajt, vaj, halkészítmény, híg tojás, kávé, tej és a süteményfélék, melyeket erre a célra felszolgálnak minden egyes vendégnek. Nem kérdezik senkitől, miből mennyit fogyasztott, bő alkalmat kínálnak, hogy tetszés szerint elvégezhesse ki-ki a reggelijét és ha kielégítve ez megtörtént, az egységes fizetéssel rendbe jó minden, ami irigylésre méltó jó szokás.

A vonat csak a déli órákban indult, úgy terveztem, hogy az elindulás előtt még rendelkezésre álló szabad idő alatt bevásárlásokat eszközölök. Ez azonban meghiusult azáltal, hogy még délelőtt 11 óra után is az üzletek mind zárva voltak. Egyetlen egy papirüzletet találtam nyitva, abban meg nagy takarítást végeztek és bajos lett volna abba belépni. Az útravaló cigarettákkal, mit tehettem mást, csak automata útján láthattam el magamat, még a trafik-üzletek is mind zárva voltak.

Elhagytam Stockholmot, három-négy alagúton vezetett át a vonat, míg a nagykiterjedésű város határait végleg elhagytuk. Kedves utitársaim akadtak közben, akik közül az egyik helsingforsi mérnök volt és Berlinbe utazott, egy általa feltalált önműködő tejmérőkészülék értékesítése végett, a másik pedig egy wiborgi banktisztviselő, akinek útja ugyancsak Berlinbe vezetett. Mindkettő finn és csak az egyik birta nagynehezen a német nyelvet, de azért az angol és orosz nyelvek segítségével mégis annyira el tudtunk menni, hogy megértettük egymást. A hosszú út alatt kölcsönösen igyekeztünk ennek a vegyesnyelvű társalgásnak folytonosságát fentartani, ami a nehézségek ellenére nagyban hozzájárult, hogy utazásunk idejét élénkebb hangulatban kitölthettük.

Éjszakára az utolsó svéd állomásra, Trälleborgba érkeztünk, ahol vonatunkat egy ott várakozó trajekthajóra vontatták. A hajón azután hálófülkét béreltünk és amíg a hajó a német Sassnitz kikötőbe jutott, ha

nem is teljesen, de kipihentük az út fáradalmainak legnagyobb részét. Sassnitzra érve a vonatra szálltunk ismét, amikor újra kivonták azt a hajóról és folytattuk utunkat Berlinig.

Berlinben egy napi pihenőt tartottam, bevásárlásokat eszközöltem, azután ismét vonatra szálltam és Oderbergen át magyar földre jutva otthonomba tértem.

IX.

Gazdag emlékekkel, frissült lélekkel, tapasztaltabb látókörrrel tértem vissza otthonom városába. Nem szándékom kisebbiteni magyar viszonyainkat, a saját portánkon úgyis csak azt csinálunk, amit akarunk, de külföld és mi közöttünk különbségek állanak fenn és vannak fogyatékoságaink, sok hibáink, melyeket egyszer be kellene látnunk és belőlük kivetköznünk. A különbség pedig némelykor szembetűnően nagy, amit lehetetlen észre nem venni.

Garmadával sorolhatnám fel hátramaradottságainkat, azokat a hibáinkat is, hogy lusták, könnyelműek, felületesek vagyunk, kiméletlenül törtetünk egymás ellen és nem dolgozunk egymásért, nem eléggé a magunk előhaladásáért. Hogy sok ellenségünk van, hozzánk méltó jóbarát egy sincsen, a magunk hibájából származik, mert elszigetelődtünk s így magunkra hagyatva annál nehezebben állhatjuk meg helyünket. De nem ezekre kívánok kiterjeszkedni, nem valók útleírásom kereteibe, inkább közvetlenebb benyomásokra akarok reámutatni útleírásom befejezésével.

Mindenekelőtt egész más érzést vált ki belőlünk azonnal, ha az ország határán túl az idegen vasútra szállunk. Kényelem és tisztaság fogad, a vasúti személyzet lekötelező szivélyességgel áll rendel-

kezésünkre és minden tekintetben azon van, hogy az utas minden lehető kívánsága kielégülést nyerjen. Így a német vasutak különös előrelátására vall az az intézkedés, hogy minden utas elfoglalt helyének számát kapja kézhez, amivel eleje vétetik annak az esetnek, hogy egy később felszálló utas valamely elfoglalt helyre letelepedhessék. Kíván valaki egy ablakmelletti helyet, szól a kalauznak, vagy ha csak férfitársaságban akar utazni, a kalauz útbaigazítja, sőt elvezeti a legnagyobb készséggel a megfelelő helyre anélkül, hogy ezért borraavaló igényt támasztana.

Ugyanugy van ez a dán, a norvég és a svéd vasúton, a kalauz mindenütt a legnagyobb előzékenység mellett fáradságot vesz magának, hogy utasait megfelelően elhelyezze s ha valakit a folyosón állva talál, helyet keres a számára, ahol leülhet. Nem utaztam sehol, dacára annak, hogy majd mindig főforgalmi útvonalokon jártam, ahol zsufoltság miatt helyhez nem juthattam volna. A vasutak előrelátóan gondoskodnak, hogy megfelelő mennyiségű vasúti kocsik álljanak rendelkezésre és ha várakozáson kívüli eset adná elő magát, hogy egyik vagy másik állomáson rendkívül nagyszámu útiközönség száll föl, a vonat addig el nem indul az állomásról, amig — akár új vasúti kocsik hozzácsatolása által — minden utas kellő elhelyezést nem talál. Kizárt eset az, hogy a harmadik osztályu utasok a második osztályba, vagy talán az első osztályba átbocsájtassanak.

Azután a vasúti kocsik Pullmann-félék, a pályák állandóan gondozottak, sohasem süppedékesek, nincs az az idegölő zaj, a vasút símán futja be pályáját, zökkenés, rázás, lárma nem teszi fárasztóvá ily körülmények közt az utazást. Kellő mértékben gondoskodva van az utasok biztonságáról, vészfékek minden fülkében és a folyosókon több helyen is el vannak helyezve. Azonkívül a tűzbiztonság érdekében előkészületek vannak és könnyen kezelhető tűzoltó-készü-

lékek állnak a vasúti kocsikban rendelkezésre. A kényelmet és tisztaságot szolgálják a különálló mosdóhelyiségek, melyekben mindig elegendő vizet, szappant és törülközőt találni.

Pedáns tisztaság uralkodik általában mindenütt, a német vasúti „Dienstfrau“-t látni a skandináviai vasúton is, aki a nagyobb utakon óránként végig megy a vasúti kocsikban törölő-ruhával, megtisztítja azt az összegyülemlett portól, ha papirhulladékot vagy más elhullajtott tárgyat talál a szakaszokban, kitisztítja onnét. Szolgálatára áll az utasoknak s ha valaki hűsítő italt kíván, előhossa azt, a vonatot kísérő étkezőkocsiból. Ez a kiszolgáló asszony egészségügyi jártassággal is bír, aki szükség esetében mentéseket, ápolásokat teljesít.

A skandináviai vasútak a kényelem tekintetében némelykor még a németeken is tulatesznek. A szakaszokban az ország egy-egy térképe, majd tükrök vannak elhelyezve, amely utóbbi a nők részére különösen kedvező. A kocsik ablakai széles méretűek, mindenki kényelmes ülőhelyzetben szemlélheti a tájkot, amerre a vonat elhalad. Igen barátságossá, ott-honiassá teszi még, hogy az ablakok függönyei kétoldalra vannak kihajtva és minden vasúti kocsiszakaszt kedves kis szobácskává alakítják át.

Említésreméltó, hogy a dán, svéd és norvég kalauzok szorgos figyelemmel kísérik, melyik utas hová utazik és mielőtt a vonat valamelyik állomásra befut, egyenként elmennek azokhoz az utasokhoz, akik a következő állomáson leszállnak, elkérik a vasúti jegyet s figyelmeztetik a legközelebbi leszállásra. Megelőzést nyer ezáltal, hogy valaki tévedésből, avagy szórakozottságból célján túl utazzék. Ugyancsak ezen vasútak figyelmességére vall, hogy maga gondoskodik ujságokról és könyvekről, melyek nem az egyes állomásokon, hanem az utazás alatt a vonatban állandóan beszerezhetők.

Ugy a német, mint a skandináviai állomásokon minden kérdezősködés nélkül könnyen el lehet igazodni és az eltévedés kizárt dolog. Az állomások építkezése és a szembetűnő felírások mindig útbaigazítanak, úgy, hogy míg az állomás felszálló részéhez kerül az utas, még a jegyvizsgáló útbaigazítására sem szorul, mert nyitott könyvként áll előtte, hol, mikor és milyen vonatra kell fölszállania.

Külföldön rendkívül előny az is, hogy intelligens egyén minden habozás nélkül gyorsvonatokon a harmadik osztályt veheti igénybe, amelyben mindenkor megtalálja a magához való társaságot. Csak egy ilyen gyorsvonat összeállítását figyeljük egyszer meg és tapasztalni fogjuk, hogy egy-egy első és második osztályú vasúti kocsi mellett csupa harmadik osztályú kocsiból áll és amíg a két elsőben főként pénzemberek, képviselők és ingyenjegyes utasok vannak, addig a többi vasúti kocsit az intelligens elem nagyobbik része, orvos, tisztviselő, pap, mérnök stb. használja. Jól, olcsón, gyorsan és kellemesen lehet utazni tehát Németországban és a skandináv országokban egyaránt, oda vezetendő vissza az a nagy idegenforgalom, melyel büszkélkedhetnek.

Azonkívül a szállodákban és vendéglőkben mindig feltétlen jó ellátásban részesül az idegen. Kényelmes, tiszta szobáért napi 3 és fél koronán túl sohasem kellett fizetni, sőt Kopenhágában egy családi szállóban legdrágább szobáért 2 és fél koronát (1 korona 75 ört) fizettem teljesen kifogástalan és figyelmes kiszolgálás mellett.

Ugyanúgy áll a vendéglői élelmezés is, mindennek előtt bőségesen jó és viszonylagosan olcsó. Beléphetünk akármelyik vendéglőbe, nyugodtan kielégíttethetjük akármily kívánságunkat, semminek az ára nincsen túltartva. Nem zsarolják ki a vendégeket, nincs szélsőséges borraalórendszer, szolid mértékben mozog a vendéglői

eljárás. Ez is az idegenforgalom előnyére van és előmozdítja azt különös módon.

Azonkívül a német birodalomban és a skandináv országokban az idegennel szemben mindig vendégszerető előzékenységet tanúsítanak. Álljunk szóba valakivel és a legjobb kedves társalgóra találunk, vagy kérdezzünk valamit, úgy mindig készséges tájékoztatást és támogatást nyerünk. Valósággal becézik, majdnem kéznél vezetik az idegent, amely figyelem igen jól esik az idegenben.

Az országok határain a vámvizsgálat a lehető legelőzékenyebb és leginkább csak formaiak; kutatás, vagy a podgyász felforgatása nem fordul elő. Ott is vannak vámszabályok, de az idegennel szemben azok kivételes alkalmazást találnak, nem molesztálják úgy az utasokat, mint amikor monarchiánk határán átjövet vámvizsgálat alá kell bocsájtani az utipodgyászt. Szemtanúja voltam az ilyen esetnek Oderbergen, amikor az osztrák fináncok egy Németországból jövő utasnak a kézipodgyászát vizsgálták át, jobban mondva, feltúrták és benne néhány darab szivart találtak. Kiméltelen vámot és adót róttak reá 7 korona körüli összegben és a német, aki Magas Tátránkba nyaralni jött, minden szabadkozása dacára kifizetni volt kénytelen ezt az aránylag nagy összeget. Hiába magyarázta, hogy szívesebben hagyná ott a véletlenül kezitáskájában felejtett néhány szivart s örömmel használja a sokkal élvezetesebb és jobb osztrák és magyar szivarokat, de nem ért vele célt. Képzeltető, hogy milyen érzelmekkel fogadta ezt a kellemetlenséget, — de ilyen esetek ártalmára vannak reánk, mert sokakat elriaszt attól, hogy országunkba jöjjenek.

Hogy szép országunkat messzire elkerülik, idegenek nem látogatják, a nálunk uralkodó szűk látókörűségnek kell tulajdonítani, valamint egyéb fogyatékokosságaink mellett azért a mérhetetlen zsarolásért, amit szállodáinkban és vendéglőinkben, különösképpen

pedig egyes fürdőinkben üznek. Ez okozza azután azt, hogy külföldön teljesen tájékozatlanok a magyar eredetiségek és egyéb viszonyaink felől. Ezért él külföldön az a fantasztikus hit, hogy alföldi rónánkon betyárvilág van, zsandárszuronyok tartják fenn az ország rendjét, hogy szabadságharcot vívunk a szomszéd Ausztriával és állandó napirenden volnának köztünk az össze-tűzések. Számtalanszor kellett ilyen és ehhez hasonló ferde felfogásokat helyreigazítani és a magyar viszonyokról való téveshitűeket arra buzdítani, hogy személyes látogatásukkal győződjenek meg arról, hogy kulturális országunkban sok szép látnivaló van, gyönyörű hegyvidékeink, nagy alföldi rónánk, mely olyan síma, mint az asztal lapja, pompás fővárosunk: Budapest, a Balaton festői vidéke és egyéb természeti ritkaságaink sok kellemes benyomást fog gyakorolni. Biztató szöveget nyertem, hogy regényes szép hazánkat alkalomszerűen meglátogatják, legyünk rajta, hogy itt majdan olyan jól érezzék magukat, amint mi érezzük magunkat, ha közöttük vagyunk.

*

Mielőtt szerény útleírásomat lezárnám, hogy külföldi utam által gazdagodott ismereteim átháramoljanak szíves olvasóimra, függelékül még „Észak mythológiáját“ fűzöm a könyvhöz és bocsátom azt kiszabott útjára. Az egész legyen azután olyan hasznos, jó és tanulságos annak, aki forgatja, amint nekem szolgált épülésre, mialatt utamat átéltem és könyvemet megírtam.

Függelék.

ÉSZAK MYTHOLOGIJÁJA.

1895

ESSAY MYTHOLOGY

Észak mythológiája.

Az indogermán nyelvcsaládnak egyik ágazatát képezi a skandináv nyelv, mely az izlandi, norvég, dán és svéd nyelvekre oszlik. A skandinávok germán eredetűek és amint fakult, régi írások tanúsítják, az izlandiak őrizték meg a germán faj ősi szokásait, erkölceit, vallását sokkal további időre és hűségesebben, mint a tulajdonképeni németek, vagy a többi skandináv népfajok, mely utóbbiakba előbb is utat tört magának a keresztény szellem a régi bálványok lerombolása által. A skandinávok mythológiája körül ősrégi sajátságaival legkorábban az izlandi költészet kelt életre, melyet azok a norvég menekültek fakasztottak ki csirájából, akik a norvég királyok erőszakos túlkapásaitól üldöztetve, az elhagyatott és teljesen lakatlan Izland szigetére vándoroltak, ott szabad életet rendeztek be maguknak. A sziget félelmetes, de egyúttal pompás természeti viszonyai, majd a vikkinger-életmód, a nyáron át szeretettel üzött és sok veszélynek kitett tengeri kalandozás, sok alkalmat szolgáltatott, hogy felébressze a költészet iránti hajlamokat. Hozzájárult ehhez még a hosszú tél sivársága, amikor dologtalan estéken át a házi tűz

körül egybegyűlve az istenekről legendákat, hősökről, vitézekről mondákat beszéltek el, vagy ezekről énekeket énekeltek el egymásnak. Így képződött a keresztény-romantika minden befolyásától mentesen, egy elkülönült világban a mondák egész sorozata, egy érdekes és magában véve eredeti legendavilág, a fantázia tarka színeivel élénkítve. Ezekről a mondákról, legendákról az izlandi nép szájhagyományaiból merítve 1133-ban könyvet állított össze egy izlandi tudós, a bölcs Sámund Sigfusson, mely könyv az „Edda” címet viseli. Minden hézagossága mellett a világ-irodalomnak egyik legsajátságosabbja ez a könyv, mely különös élnkséggel tárja fel azt, mennyire közelálló a skandináv, vagy észak mythológiája a germán mythológiával és milyen hasonlatos egymással a világ teremtését és megszűnését illető őskori hagyományaik. A Szigfrid- és Niebelung-mondák pedig, melyek a skandinávoknál és germánoknál egymással teljesen megegyeznek, minden kétséget kizáró módon bizonyítják, hogy a skandinávok és germánok egy fajtörzsből származnak, egymástól azonban elszakadva későbbi időben elkülönültek és elkülönülésükben ismét ágazatokra oszlottak.

Az „Edda” könyvnek legértékesebb és legrégebb része a „Völuspa”, vagyis: a látnoknő vizióit, másként: Sybilla megnyilvánításait magában foglaló főrésze, mely az istenek tanát, a világ keletkezésének és végének történetét tárgyalja, szakadozott, eredeti stilben. A könyv többi részét hősköltemények és vitézi énekek töltik be.

Észak mythológiájának az emberre vonatkozó alap gondolata: a születés, a küzdelemteljes élet, a halál és az ujjászületés. Ugyanezek az alap gondolatok szoros összeköttetésben állottak a világról való felfogások gondolataival, vagyis az emberi lét körülményei átszármaztattak a világ természetére. Összehasonlították a mindenfelé előtörő vizet az emberi test vérével, a

fűvet és virágot az ember hajával és arczával, a kőveket a csontokkal és az ember fogazatával. Az a meggyőződés uralkodott, hogy a föld nem holt tárgy, hanem ép úgy mint az ember, életre születik, az élet egy nemét éli, majd megszűnik lenni és újra keletkezik.

A teremtés története nem ismer ősteremtést, hanem elfogad három részt meglevőnek, u. m. a vizet, a hideget és a meleget. A meleg világ (Muspell) létezik anélkül, hogy eredete meg volna állapítva. Ugyszintén a hideg megnyilvánul az észak vidékén (Niflheim) még a nagyvilág teremtese előtt.

A tulajdonképeni teremtés története azzal kezdődik, hogy ködszerű űrben forrás (Hvergelmir) fakad, amelyből hideg vizek (Elgadar) áradnak ki. Ezek a vizek önmaguktól megfagynak és egyik jégréteget a másikra halmoznak, míg csak egy mérhetetlen nagy test ki nem alakul belőlük, minek neve Ginungagap és amelynek felső részén fürgeteges vihar dúl. A déli tájról (Sudheim) ekkor tüzfény kerül elő és felolvasztja a jeget és életet ad a jégtestbe. Ez az élet olyképen nyilvánult meg, hogy a jégből az óriás Ymir (másnéven Aurgelmir) keletkezett, vele együtt a tehén (Andrembla), melynek tőgyéből négy tejfolyó táplálékot szolgáltatott Ymir óriás nemzedékének. A tehén abból élt, hogy a jégből visszamaradt sóköveket nyaldosta s mialatt ezt cselekedte, a sókövekből emberszörözet, majd emberi fej, azután pedig egy egész ember támadt, kinek neve Buri volt. A sókövekből azután még több ember is származott; Buri megnősült, mely házasságából fia született, ennek neve Bör lett. Bör feleségül vette Belstát, Bergthorir leányát, kiktől három fiu származott: Odin, Wili és We. Ezek agyonütötték Ymir óriást és vérében kipusztultak az összes óriások. Csak Ymir unokája maradt életben, aki feleségével megszökött és ősapja lett az új óriás világnak. Bör fiai ezután az agyonütött Ymir husából megalkották a földet, koponyájából az eget, csontjaiból a sziklákat, vérből a tengereket és vizeket.

Ymir holttestében levő férgekből törpéket alkottak, közülük négyet az ég négy sarkába helyeztek, ezeknek nevei: Austri, Vestri, Sudri és Nordri voltak. A törpék általában emberi testtel és értelemmel láttattak el. Két csoportra osztottak ezek, u. m. sötét és világos törpékre. A sötétek nem bírták el a nappali fényt, ami megkövesítette volna őket, ezért napkeltevel mindig az alvilágba tűntek. A világos törpék pedig a felső égben (Vidblain) laktak, amely az alsó ég (Uundlang) fölött volt. A sötét törpék táplálták a növényzetet és alkották az érc- és drágaköveket, míg a világos törpék napsugarakat árasztottak el a földi növényzetre és előidézték termőségüket. A törpék tehát az éji sötétséget és a nappali világosságot is személyesítették.

Mielőtt Odin és testvéristenei a törpéket megalakították volna, a nap és a hold, valamint az egyéb égitestek rendetlenül kovályogtak a világűrben, ezeket hol fent, hol lent az égen elrendezték és kijelölték állandó helyüket, rendszeres pályafutásukat. Az égitestekkel együtt megállapították a napnak és évnek az idejét is.

A kerek földet ezután teremő munkájuk folytatásaként, berendezték az emberek lakóhelyéül és Ymir szemöldökeiből védgátat alkottak köréje. A védgáton túl kiterjedő sivár tájakat az óriásoknak jelölték ki lakóhelyüül. Az egész földet körülvették mély tengerekkel, melynek központjában (Midgárd, vagyis a védgáton belül) laktak az emberek, ennek kellős közepén pedig az istenek lakóhelye volt.

Az emberi nem összölője két fa volt a tengerparton, névszerint: Asc és Embla. Sorsuk nem volt meghatározva, önmagukkal tehetetlenül álltak helyükön, amig Odin emberi testet formált belőlük és lélekzettel látta el őket, Hönir lelket és Lodur egyéb emberi külsőt adott nekik. A hogy az embert a fával hasonlították össze, az volt a meggyőződés, — miután a vizet meglevőnek tartották és a föld belőle alakult

ki, — hogy a föld és az ég a fának képmása, mely alatt a tenger terül el.

A világosságnak a sötétséggel való viszonyban, a sötétséget fogadták el előbbi keletkezésének és úgy magyarázták, hogy a sötétség nem más, mint a világosságnak a hiánya, ami a régi gondolkodásmódban igen helyes megállapítás. Ezt különben a következőképen beszélték el: Narfi óriásnak egy leánya volt, neve Nott (éjszaka). Ez fekete óriás származású lévén, sötét külsővel birt. Férjével, Naglfari-val egy fiuk volt: Andur. Nott ezután megházasodott másodszor Anarral és harmadszorra Dellingur-ral (hajnal), aki azonban már az istenek nemzedékéből való volt, mely házasságból fiú származott, névszerint: Dagur (a nap). Ez a fiú teljesen az apja szép külsejét örökölte. Odin ezután Nottot és Dagurt az égre küldte, mindkettőnek egy-egy paripát és egy-egy kocsit adott, hogy azzal két nap (24 óra) alatt fussák körül a földet. Az éjszakai Nott elől haladt paripájával, melynek neve Hrimfari volt és amely minden reggelen a földre lehelt, leheletéből cseppek támadtak, ami alatt harmatot kell érteni. Az a paripa, mely a napot vitte útján, a Skinfari nevet viselte, az éjszakát követte, elárasztotta a földet és a levegőt világossággal. A világosság és sötétség itt tehát az isteni teremtésnek az óriással való összeházasításból alakult ki.

A napnak keletkezését az észak mythológiája a következőképen is magyarázza. A napot a déli tájról odaröppent szikrából alkották az istenek és a világ megvilágítására jelölték ki. Mundilfarinak, a föld mozgatójának két fia született, akik olyan szépek és gyönyörűek voltak, hogy az egyiket Sol-nak (napnak), a másikat Mani-nak (holdnak) keresztelték el. Azonban az isteneket mélyen sértette a szülőknek gyermekeikkel való nagy büszkesége, hogy a két fiút az égre küldötték és rájuk bízta a szikrából alkotott nap és vele a hold paripáinak a vezetését. A paripák

Alsvídur és Arvakur elnevezést viseltek. Hogy a nap paripái, annak forróságától megvédelmeztessenek, a nap előtt Svalin (védtábla) volt elhelyezve. Azonkívül a paripák kísérei hónuk alatt fuvó-eszközzel láttattak el, mely a szeleket okozta és minden reggel hűs levegővel látta el a földet. A védtáblára azt mondták, ha kiesik a nap előtti helyéről, a világ vége következik el, a mikor az egész mindenség tűz által elpusztul.

A világ és az ember teremtése az első alapgondolatot tárja fel, ezt követi a második alapgon-
golat, mely a küzdelemteljes élettel ismertet meg. Ennek magyarázata abban állott, hogy egy beláthatatlan világ veszi körül az embert, olyan világ, a melyben hőség és hidegség, világosság és sötétség egymással állandóan küzdelemben állanak. Ugyanugy az emberek is állandó küzdelmet fejtenek ki, hogy mindennapi létfenntartásukról gondoskodhassanak. Bizonyos éleslátással a skandinávok isteneiket nem a világon kívül helyezték el és nem képzelték őket örökösöknek és mindennek felett hatalmasoknak, mert nem tudták volna megmagyarázni, hogy a jó istenek miért nem alkották az embert a kizárólagos boldogságra, a gond és küzdelem nélküli életre. Barátságosaknak, áldástevőknek és jó hatalmaknak tartották az isteneket, ellentétben az óriásokkal, akik az embereknek csak a rosszat adták. Ymir óriás és fiai rosszak, Bör fiai pedig jók voltak. Ez abból a körülményből is kifejezésre kerül, hogy Ymir a megfagyott vízből, vagyis a jégből támadt életre, míg Buri, Bör apja a sókövekből származott. Az óriások alatt mind azt az ellenségest gondoltak, ami az emberre nézve káros, vagy hátrányos volt, t. i. a fagyot, a sötétséget, a vihart, a háborgó tengert stb. Ami azonban az emberre nézve jótékony hatással volt, u. m. a nap-sugár, termékenység stb., az istenektől származóknak tekintették. Miután a természeti elemek az emberek-

nek kedvezőtlen viszonyok között ellenséges indulatuaknak is látszottak, úgy az óriásokat és az isteneket egymással folytonos küzdelemben kellett tartani.

A halál, vagy megszűnés a folytonos küzdelmeknek a következménye lett és ezt a következőkkel magyarázták:

Az istenek gyermekkorukat boldogan töltötték el és vidám gondtalansággal kocka-játékot játszottak, aranyban (gazdag jólétben) bővelkedtek, míg csak három óriás-leányzó az óriások világából: Jötenheimárból nem jött elő. A három óriás-hajadon az embereknek életét jelölte ki és sorsukat állapította meg. Ezeknek nevei: Urd, Werdandi és Skuld voltak. Az isteneknek jövőjét is ők állapították meg és e tekintetben amazok az óriások alá voltak rendelve. A hajadonok elvették az istenek gyermekeinek csodálatos aranyait azzal az ígérettel, hogy az ujraszületés alkalmából a másvilágon ismét meg fogják találni. Azonban az aranyak elvesztésével az istenek hiányokat szenvedtek, ami arra indította őket, hogy bűverőkkel új aranyat műveljenek. Az arany a pénzt szimbolizálja, ami az istenek akarata ellenére az emberek közé is került. Ez okozta az első vérengzést az emberek és istenek között, amikor Odin is közbevegyült és az égből haragosan a nép közé lőtt. Az istenek várlakának külső falát az emberek betörték és elkeseredetten folyt tovább a harc, míg végezetül mégis békekötésre vezetett. Viszont azonban végtelenné vált az óriásokkal való további küzdelem, akik az istenek legértékesebb kincsére pályáztak, a Freia és Idum megifjító almáira.

Az istenek várfalának áttörése azt következményezte, hogy az istenek Freia istennőt odaigérték annak az egyik óriásnak, aki vállalkozott, hogy a várat ismét áttörhetetlenné teszi. Loki volt ez, — a legnagyobb veszélyben az istenek mást mit is tehettek volna —, reábízták a munkát, aki azt pontosan teljesítette. Loki feleségül kapta Freiát s így keveredett az istenek közé

házasság útján az óriás nemzedékéből való Loki és megnyitotta a bajok kútforrását.

Loki (tűz) az északi mythológiában nagyfontosságú szerepet játszik. Az emberek ugyanis a hideg északon tűz nélkül nem lehetnek el, de egyúttal a legveszedelmesebb elem, mert tűzvész által mérhetetlen kárt okozhat. Nagyon szép külseje miatt is Loki az istenek között kapott helyet, aki sokszor kétségbe ejtette istentársait kártevő tulajdonságaival, azonban csínjával bántak vele és ami kárt okozott, arra kényszerítették, hogy más úton kárpótolja.

Loki veszedelmes isteni voltát azzal magyarázták, hogy megette az egyik rossz (óriás) asszonynek félig elégett szívét és első feleségével, a gonoszhajlamú Augurbodival sok kártevő rémet származtatott a földre, ezek közül legveszedelmesebbnek a mérges kígyókat és a ragadozó farkast (Fenrirt) említették. Odin azonban nem sokáig tűrte Loki származottjait és a kígyókat a tenger mélyébe sülyesztette, a kártevő rémeket az alvilágba taszította, ahová a beteg emberek és idő előtt megholtak kerültek és ahol a lakás jégből volt, üres tálak fogadták az éhezőket. Az alvilággal ellentétben az Idavöllében a Walhalla volt, ebben boldogabb életmódra azok kerültek, akik harc közben, fegyverek által multak ki.

Loki származottját, a farkast az istenek maguknál tartották, de mennél nagyobbra nőtt, annál több bajt okozott és miután azt jósoldák, hogy az istenek veszedelmére is törhet, elhatározták, hogy nem hagyják tovább szabadon, hanem lekötik. Miután ezt megcselekedték és nem bizonyult alkalmasnak a bajok elhárítására, arra szánták el magukat, hogy a farkast elpusztítják. Tyrnek, a legvakmerőbb isten és több törpe manó közreműködésével ez meg is történt. Ezen alkalommal Tyr egyik karját a farkas torkába dugta, melyet az leharapott és így Tyr egykezű maradt. Ezzel a kézzel azonban még egy hosszú tört menesztett a

farkas torkába, amiből azután egy folyam áradt ki és amely a holtan fekvő farkast az istenek tüzével kapcsolta össze.

Loki megbosszulja az isteneken, hogy származottjaival szemben kiméretlenek voltak. Baldur, a jószág istenét ugyanis gonosz álmok gyötrik, Frigg, az anyja, minden lehetőet elkövet, hogy semmi baja se történjék. Azonban Loki a vak Hödur-ral eldöntött egy fát, amely Baldurra esik és megöli. Ez lesz azután a legnagyobb vesztesége az isteneknek és embereknek egyaránt. Minden valószínűség szerint Baldur a napsugár istene, mert idősebb testvére Wali (az éjszaka istene) az, aki megbosszulja testvérét Hödur-on. Dacára annak, hogy a bosszuállástól távol állott, Baldur az alvilágba jut, vele együtt a bánatában elégett felesége: Nanna is. Hogy Baldurt alvilági sorsából kimentsék, az istenek Hermodent küldik hozzá, aki megkísérli az asszonyt arra rábírni, hogy férjét eressze el magától. Nanna beleegyezik ebbe, ha Baldurért mindenki könnyeket hullajt. Ez megtörténik; a fák, a sziklák és kövek, de még az óriások is mind érte sírnak, csak egyedül Tucke, az óriásasszony nem sír Baldurért, aki nem más, mint Loki, óriásasszony képében. Így maradt Baldur továbbra is az alvilágban, onnan való kimentése kudarcral végződött. Miért kellett Baldurnak az alvilágba jutni és miért függött Nannától, hogy onnan kikerüljön, a legnagyobb homály fedi.

Loki azonban egyéb kellemetlenségeket is okoz. Így Ügir vendégségében támaszt bajokat az isteneknek, akik végül megelégedik azokat, megfogják és Loki fiának beleivel megkötik. Skari isten egy kigyót köt át az arcán, kinek felesége a kigyó mérgét egy edénybe gyűjtötte és amikor kiönteni akarta, a mérreg befecskendezte az arcán. Szél kerekedett erre és földrengés volt érezhető.

Az istenek ártalmatlanná tették ugyan Lokit, vagyis az alvilágból a földre jutott tüzet szerencsésen

visszaszorították a föld mélyébe, de elvesztették másoldalon a legjobb istenüket: Baldurt (a napot) és a világnak megújhodásra volt szüksége.

Miután három éven át testvéri viszálykodás folyt, az emberek között háboruskodás, gyilkolás és borzalmak uralkodtak és három szigorú tél következteben a nap teljesen kihűlt, melege teljesen megsemmisült, végbement a nagy változás a megszűnéshez. A föld azonban, miután nem önmagából származott, nem semmisült meg önmaga által sem. A délvilág lakói bomlasztották szét, onnan Muspell fiaival hajóval érkeztek, melynek kormányánál Loki állott, megjelent Surtur óriás lángjaival és felszabadult a farkas (Fenrir) is. Az istenek hídja (Bifröst, vagyis szivárvány), melynek tüze az óriásoknak megtiltotta az égbejutást, kettétörött. Az istenek és Walhalla lakói harcba keveredtek az óriásokkal és Muspell fiaival. Rettenetes borzalmak keletkeztek ebből. Az óriások egyike üldözőbe vette a napot és elérve azt magába nyelte; a farkas megsemmisítette a holdat, Surtur lángjával meggyújtották a világ fáját, az istenek mind elégték, a föld a tengerbe zuhant vissza. A világ, a föld és az ég, melyek a hidegség, melegség és a víz befolyásaitól létüket nyerték, földrengés és tűz következtében megszűntek.

Ez azonban nem okozta mégsem a végleges megszűnést, hanem következménye lett az újjászületésnek. Az istenek összegyűltek ismét az Idavöllur-on, ahol megtalálták a tőlük elvett csodás aranyakat s újjáteremtették a világot. Odin várát Baldur és Hödur istenek lakták. A mennydörgés kalapácsát Thor fiaival: Modi és Magni istenek bírták. Odin és Thor hiányzottak, ők egy magasabb égi régióban laktak, előbbit Baldur, utóbbit Modi és Magni helyettesítették az istenek sorában. A napnak, mielőtt az óriás elnyelte volna, leánya született, úgyszintén utódja maradt a holdnak is. Másodszor emelkedett ki a vízből a föld,

melyen vetetlenül termett a gyümölcs és növény, minden elképzelhető jó állott az istenek rendelkezésére. Tehát az ujjászületés a jobbhoz vezetett.

A halálra nézve azt tartották, hogy az ujjászületés alkalmával a rosszba juttatja az embereket, ha a földön az istenek akarata ellen cselekedtek. Ezeknek holtteste a mély alvilágba, Niflheimbe, a fagy és éhség honába száll. A Gimli-ben, vagyis a harmadik égben, a jó emberek azonban meg lesznek jutalmazva és minden boldogság részeseivé téve.

Azonkívül a holtak partján (Naströnd), messzire a naptól, a magas északon, az álnok gyilkosok, önmítók és az idegen asszonyok félrevezetői a Niflheim szenvedéseinél nagyobb kinokat állnak ki. Az ég (Gimli) és Niflheim, vagy Naströnd tehát büntet és jutalmaz.

A megújhodott föld sincsen emberek nélkül. A világ megszünése idejében Hoddimir fájában Lif (élet) és Lifthrasir (életerő) rejtőzködtek el és visszamaradt harmattal — melyet tűz el nem emészthetett — táplálják magukat, amíg a fából új ember meg nem születik. Ahogy tehát az első földi világban őshagyomány szerint az emberek fából eredtek, úgy a másodikban is abból származnak.

Az istenek várai sem merültek el a végtelenségben, csak egy időre megszűntek lenni, az ujjászületéskor azonban ismét léteztek. Ilyen vár tizenkettő volt, melyekhez Baldur és Hödur istenek által lakott Odin boldogság-vára és Trudheim (az erő világa), mert közel terült el Thor isten égi lakához és inkább ahhoz lett számítva, nem sorakozott közéjük.

A skandinávoknak általában a következő isteneik voltak: Odin volt az istenek legfelsőbbje, ő teremttette testvéreivel a földet és az eget. Odint egyszeműnek ábrázolták, mert zálogba hagyta az egyik szemét azért, hogy Mimir bölcsesség kútjából ihatott. Odin az eget jelképezte, melyen az egyik szeme a nap, a másik

pedig a tenger mélységében volt elrejtve. Ő kölcsönzött az embereknek bölcsességet és az énekléshez tudást. Minden isteni lénye önmagából való volt, csak a bölcsesség és az éneklés nem volt őseredetű nála. Mimirtől, az óriástól nyerte el ezeket a tehetségeket, amit olyképen magyaráztak, hogy a bölcsesség és a tudás a tengernek és a belőle készített italoknak az élvezetéből származik. Magával vitte az égbe a költészetet, amit összeköttetésbe hoztak azzal is, hogy a nedvek pára alakjában az égbe szállnak és ott igezetekre, átszellemülésre változnak, amit Odin azután isteni erejével az emberekre átszármaztatott. És mert minden tudás az ó-korban énekek által nyert megnyilvánulást, az éneket tekintették a bölcsesség és tudás következményeül. Odin még a háborúnak is az istene volt, segítségért a vezérek mindig hozzá fordultak.

Thor, a legerőszakosabb isten, az óriásoknak és óriásleányoknak legelrettentőbb ellensége volt. Kihalásztta Midgards-kígyót a tenger fenekéről és agyon-taposta, de kilenc lépésnyi távolságra tőle meghalt, mert a kígyó mérge halálát okozta. Az óriásokat kipusztította, ezért az emberi nem fentartójának tartották. Az ujjászületés után ő lett a mennydörgés és égháború istene. Odinnal együtt a harmadik égben lakott, az emberek nem láthatták.

A többi főbb istenek váraikban laktak és a következőkre oszoltak: 1. Az első várnak Idalir volt a neve, amelyben Ullur (az akarat) lakott, aki kiváló íjjász és hőszerfűtő volt s akit párviaskodások és versenyek alkalmával szólítottak és nevének említésével esküt tettek. 2. A második vár az Alfheim nevet viselte, ebben Feyr isten lakott, aki Niörd fia volt. Uralkodott eső és napsugár felett, a föld termékenységét idézte elő, békéért és termékeny időért őt kérték segítségül. Czobolyon lovagolta be a földet és az emberek emiatt szentnek tartották a czobolyt, melynek sörénye felett esküdtek. 3. A harmadik isteni vár

Valaskiarf volt, mely ezüsttel volt befedve. Ebben Walli lakott, Odin és Rind fia, aki a harcban bátorságot öntött az emberekbe és a céllövöket szerencsével látta el. 4. Sancqua-beckur volt a negyedik vár, melyet hűsvízű mély tó vett körül. Odin és Saga (történettudós) arany edénnyel minden nap vizet merítettek a tóból és ittak a vízből, ami vonatkozással volt a vizi orakulumra. 5. Gladsheimur volt az ötödik vár az arany sugárzó Walhalla istennel, melyben állandó öröm és vidámság honolt. 6. Thrymheimur neve volt a hatodik várnak, melyben elsőbb az óriás Thiassi lakott, halála után leánya: Skadi örökölte a várat, aki a hószánfutás és vadászat istennője volt. 7. Breidablik várában a legnagyobb tisztaságtól körülvéve lakott Baldur isten. Ő volt a legjobb és mindenkitől dicsért isten, kinek olyan gyönyörű szép volt a megjelenése, hogy ragyogott tőle minden. Az istenek között a legbölcsebb ésszel birt, róla az emberek a legtöbbet beszéltek, igazmondásait különös nagy tiszteletben tartották, melyeket senki sem ferdíthetett el. 8. Himinbiörg az ég legszélén Bifröstnél, az istenek hidjánál (szivárványnál) terült el, melyben Heimdall, a fehér isten lakott, aki az isteneket őrizte a Giallar-kürttel, melynek szava elhallatszott az egész világon. Kevesebb alváásra volt szüksége, mint a madárnak, úgy látott éjjel, mint nappal és meghallotta a fű növést is. Kilenc testvérleányból származott, ő keltette a nap ébredését. 9. Folkuvengrn várban lakott Freia istennő, aki Odin felesége volt. Freiat segítségül hívták szerelmi viszonyoknál. Második férje: Oddur a távolba vándorolt, amiért könnyeket hullajtott utána, melyek aranypirosak voltak. Elvesztett férjét ismeretlen népek között is kereste, emiatt többféleképen nevezték el. 10. Glitmir vára aranyoszlopokkal és ezüst tetővel birt, melyben Forseti isten lakott, aki a civakodások felett bíráskodott. Ezt az istent különös nagy tiszte-

letben tartották Helgolandon is, mely általa Forsetelandnak lett elnevezve. 11. Nöatun várában Niörd lakott, aki nem az istenek neméből, hanem az óriásoktól származott és jó tettei miatt az istenek közé került. Csitította a tengereket, a tüzeket oltotta, segítségül hívták a tengerjárásnál és halászatnál és akik ajándékokkal kedveskedtek neki, azoknak viszonzásul birtokokat és értékeket ajándékozott. 12. A magas fűvel benőtt Landvidi várban lakott Widar, a hallgató néma isten, aki Thor után a legerősebb volt, eltaposta a farkast és Odin atyjának megbosszulója lett.

Az istenek őseredete Odinból és Friggból származott, akik a sorsot ismerték ugyan, de azt senkinek el nem árulták, ezért nem voltak orakulumos istenségek. Frigg, vagy Freia után a legfontosabb istennő Idunn volf, aki azokat az almákat őrizte, melyeknek élvezete által az istenek állandóan ifjak maradtak. Ennek férje Bragi, akit bölcsessége miatt ismertek általánosan és mestere volt a költészetnek, melyet neve után Bragur-nak neveztek el. Örökségek átvételekor, ünnepélyes felajánlásoknál, vagy kimagasló tettek elkövetésénél a Bragafull-ból (a Braga-szarvból) ittak. Tyr isten is tulajdonságára nézve bölcs volt, hogy közmondás-szerűen mondták az okos emberre: olyan bölcs, mint Tyr. Ezenfelül az egyik legvakmerőbb isten hírében állott, aki a győzelmek felett uralkodott, ezért bátor férfiak nála tettek felajánlásokat. Eyr istennő a megelégedést, a kiméletet képviselte, ő volt egyúttal a legjobb orvosnő. Fefion istennő a leányokat pártfogolta és neki szolgáltak mindazok, akik leánykorukban meghaltak. Fulla, másként Fylla ugyancsak leány istennő volt, akit felbontott hajjal és homlokán arany abrinccsal ábrázoltak. Frigg istennőnek a szolgálatára volt kirendelve és annak titkos ládját őrizte és ismerte az isteneknek mindazon titkos határozatait, melyeket az emberekre nézve hoztak. Huoss istennő (latinizálva Nossa), Freia és Oddur leánya olyan szép volt, hogy neve után el-

neveztek minden szépet és gyönyörűt. Huoss testvére Gerseni istennő volt, aki a drágaságot és a csillogó fényt képviselte. Siofn istennő azzal foglalkozott, hogy a férfiak és nők érzelmeit szerelemre gyulasztotta, a szerelmeseket neve után Siafniknak nevezték. Lofu istennő oly gyöngéd és jó volt azokhoz, akik hozzá fordultak, hogy az ősatyánál, vagy Freiánál kieszközölte az engedélyt, hogy a férfiak és nők egymáséi lehettek és házasságra kelhettek abban az esetben is, ha előzőleg ez meg volt tiltva. Wör, vagy War istennő hallgatta a férfiak és nők egymásközi megállapodásokat, ellenőrizte az emberek esküvéseit és szigorúan megbüntette azokat, akik fogadásaikat vagy esküjüket megszegték. Syn istennő őrizte az ajtókat és becsukta azok előtt, akiknek az istenek csarnokába való bemenetel tiltva volt. Törvénykező gyűléseken a bírák között ült és felügyelt azokra, akik az igazat tagadni próbálták.

A felsorolt istenek és istennők közül több ethikai jelentőséggel bír, aminek azonban a mythológiához nincsen köze.

A Walhalla nincs kellően körülírva az „Edda” könyvben, a későbbi keletű írások, melyek a skandinávok mythológiájával foglalkoznak, azt a következőképen ismertetik. A Walhallában tudomás szerint azok fogadtattak be, akik háborúban elestek, vagy erőszakos halállal haltak meg. Ezek közül Freia kiválasztotta a felét és az istennők szentségbirodalmába, annak barátság-palotájába, Wingolfba vitte. Tehát két részre osztottak, de Walhalla és Wingolf is az istenek paradicsomában (Idavöllumben) terült el és valamennyien boldog életet éltek. Walhalla ajtajában Hain Glasir állt őrt, kezében aranypiros levelű bottal. Nem messzire tőle egy farkas volt faágra akasztva, felette egy sas borult át, ami a háború jelképe volt. A palota teknővel volt fedve és Odin különös védelme alatt állott.

Az „Edda“ könyv második részében, melyben a mondák és hősök énekei vannak felsorolva, a születés, a küzdelemteljes élet, a halál és az ujjaszületés lélek-vándorlasként szerepel. Az északi mondák igen sok vérboszut tükröztetnek ki és majd minden egyes történetükben ez nagy szerepet játszik. Az északi őseletnek ez egyik jellemvonása.

Észak mythológiája nem abból a képzeletből alakult, mely valami szépet, gyönyörködni valót akart alkotni, hanem a természet megnyilvánulásaival az emberek jó és rossz hajlamait boncolgatta és éleslátással font a köré érdekes képletességeket. Ha egyes részleteiben merev, szakadozott is és sajátságos indulatok nyilvánulnak meg, az észak mythológiájában ez a skandináv nép tulajdonságaira vezetendő vissza s a zord észak természetével van összhangzásban. Különben ez kölcsönöz a skandinávok mythológiájának különös eredetiséget és alkotja műbecsüvé.

Tartalom.

	Oldal
I. Elindulás	3
II. Prágában	10
III. Drezdában	25
IV. Berlinben	39
V. Kopenhágában	55
VI. Kopenhágától Krisztiániáig	74
VII. Krisztiániában	86
VIII. Stockholmban	96
IX. Haza felé	110

Függelék.

Észak mythológiája	117
------------------------------	-----

